

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Markéta Bodoríková

Systém prevence sexuálního zneužívání dětí na druhém stupni
základních škol v Praze 8

OLOMOUC 2012

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, výhradně s použitím citované literatury a internetových zdrojů.

V Olomouci dne 1. dubna 2012

podpis

Děkuji vedoucí své práce Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce a dále bych chtěla poděkovat Mgr. Michalu Filgasovi za maximální podporu po celou dobu svého studia.

Obrázek č. 1 Radost¹

„Musíme lépe zpívat - z ohledu k dětem.“

Mark Twain

¹ Vlastní

ANOTACE

Jméno a příjmení	Markéta Bodoríková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce	Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012
Název práce:	Systém prevence sexuálního zneužívání dětí na druhém stupni ZŠ v Praze
Název v angličtině:	Prevention of sexual abuse of children in secondary school in Prague
Anotace práce:	<p>Diplomová práce se zabývá závažnou problematikou sexuálního zneužívání dětí na druhém stupni vybraných základních škol v městské části Prahy 8. Fenomén sexuálního zneužívání je v dnešní medializované době velmi rozšířeným tématem navzdory jeho choulostivosti a citlivosti. Hlavním cílem mé diplomové práce je seznámit se systémem prevence sexuálního zneužívání dětí a prostřednictvím výzkumného šetření zmapovat, jaký vliv má primární prevence v této oblasti na druhém stupni vybraných základních škol v Praze 8. K naplnění hlavních cílů byly stanoveny cíle dílčí: Specifikovat vymezení sexuálního zneužívání dětí. Vymezit platnou legislativu. Charakterizovat dítě jako oběť sexuálního zneužívání. Prozkoumat orientovanost pedagogů v problematice sexuálního zneužívání dětí na základních školách a zjistit jejich informovanost v systému pomoci. Provéřit úroveň vzdělanosti pedagogů a žáků 6. a 7. tříd ZŠ v Praze 8 v oblasti prevence sexuálního zneužívání.</p> <p>Výstupem mé diplomové práce by měla být metodická pomůcka ve formě autorsky vytvořeného kresleného komiksu, sloužícího jako didaktický nástroj pro žáky a učitele na druhém stupni ZŠ v rámci primární prevence.</p>

Klíčová slova:	Dítě, sexuální zneužívání, syndrom CAN, syndrom CSA, Úmluva o právech dítěte, trestní zákoník, formy, následky sexuálního zneužívání, oběť, rodina, škol, MŠTM, pomáhající zařízení, výslech dětí, prevence.
Anotace v angličtině:	<p>This thesis deals with the serious issue of sexual abuse of children in secondary schools. The phenomenon of sexual abuse in today's highly publicized extension of time issue, despite its tenderness and sensitivity. The aim of this paper is to introduce readers to the complex issue of sexual abuse. The description of this phenomenon and examine the level of connectedness and prevention in this area. The work is divided into two parts, theoretical and empirical. The theoretical part deals with the concept of sexual abuse, current legislation in the international and national level.</p> <p>In addition, readers familiar with the concept of the child victim and sexually abused children interviewed. Much of the work is devoted to prevention of sexual abuse. The empirical part deals with an investigation among teachers and pupils of the second stage selected primary schools in Prague 8.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Child sexual abuse syndrome, syndrome of CSA, the Convention on the Rights of the Child, Penal Code, forms, consequences of sexual abuse, the victim, family, schools, MŠTM, assisting devices, interrogation of children, prevention.
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 Dotazníky použité pro výzkum.</p> <p>Příloha č. 2 Organizační systém primární prevence v ČR</p> <p>Příloha č. 3 Didaktický komiks</p>
Rozsah práce:	113 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

OBSAH

ÚVOD	9
1 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ	12
1.1 Historie sexuálního zneužívání	13
1.2 Sexuální zneužívání jako problém současnosti	15
1.3 Syndrom CAN a CSA	17
1.4 Pojetí sexuálního zneužívání dětí	20
1.5 Podoby sexuálního zneužívání	23
1.6 Příznaky a projevy sexuálního zneužívání	26
1.7 Následky sexuálního zneužívání	28
2 LEGISLATIVA	32
2.1 Mezinárodněprávní úprava ochrany dítěte před sexuálním zneužíváním	32
2.2 Právní úprava sexuálního zneužívání dětí v ČR	37
3 DÍTĚ JAKO OBĚŤ SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ	43
3.1 Charakteristika dítěte 11 – 15 let (Vágnerová, Valentová)	43
3.2 Dítě jako oběť pohlavního zneužívání	45
3.3 Syndrom dětského přizpůsobení pohlavního zneužití	48
3.4 Výsledky a vyšetřování pohlavně zneužívaných dětí	49
4 SYSTÉM PREVENCE SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ	53
4.1 Primární, sekundární, terciární, kvartální prevence sexuálního zneužívání	53
4.2 Prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT	56
4.3 Preventivní programy pro ZŠ dle MŠMT	59
4.4 Nizkoprahová centra pro děti a mládež, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, Dětská krizová centra	60
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	63
5.1 Stanovení cílů a výzkumných předpokladů	63
5.2 Metodologie, organizace a cílová skupina	65
5.3 Výsledky výzkumného šetření	67
5.4 Interpretace výsledků	105

5.5 Závěr výzkumného šetření.....	108
ZÁVĚR	109
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	111
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	114
PŘÍLOHY	117

ÚVOD

Po dlouhých úvahách a přemýšlení jsem se rozhodla zabývat se ve své diplomové práci velmi závažnou a aktuální problematikou sexuálního zneužívání. Zaměřila jsem se na Sexuální zneužívání dětí. Často si kladu otázky: „*Proč se ubližuje dětem? Proč jsou děti vinou svých nejbližších vystavovány systematickému psychickému a fyzickému utrpení. Kdo všechno je za to odpovědný? Rodiče, společnost, snad dítě samo? Co to může být za člověka, jenž je schopen bezbrannému, nevinnému dítěti úmyslně způsobovat bolest, ponížení, trápení, které mu naruší celý zbytek života?*“ Odpovědi nejsou snadné.

Ačkoliv fenomén týraných, zanedbávaných a zneužívaných je stále více medializovaný, neřeší to latentní problémy, na které upozorňují nevládní organizace zabývající se ochranou dětí či pomocí obětem trestných činů. Kriminalita páchaná na dětech je charakteristická zvýšenou společenskou nebezpečností a je nezbytné její přítomnost snížit na minimum. To je nelehkým úkolem zejména platné legislativy, ale velké nároky to klade i na samotného jednotlivce. Každý člověk by neměl být lhostejný ke svému okolí. Naopak by měl být všímavý, aby byl případně schopen poskytnout bezbranným dětem okamžitou pomoc. Vědomá nečinnost není omluvitelná. Pouze včasná intervence může zachránit život, zdraví či zdravý vývoj dítěte. Každé dítě si zaslouží citlivý a opatrný přístup, aby jeho poranění citové, tělesné či duševní nebylo jakkoli dále prohlubováno.

Hlavním cílem mé diplomové práce je seznámit se systémem prevence sexuálního zneužívání dětí a prostřednictvím výzkumného šetření zmapovat, jaký vliv má primární prevence v této oblasti na druhém stupni vybraných základních škol v Praze 8.

K naplnění hlavních cílů byly stanoveny následující **dílčí cíle**:

- Specifikovat vymezení sexuálního zneužívání dětí.
- Vymezit platnou legislativu.
- Charakterizovat dítě jako oběť sexuálního zneužívání
- Prozkoumat orientovanost pedagogů v problematice sexuálního zneužívání dětí na základních školách a zjistit jejich informovanost v systému pomoci.
- Prověřit úroveň vzdělanosti pedagogů a žáků 6. a 7. tříd ZŠ v Praze 8 v oblasti prevence sexuálního zneužívání.

Výstupem mé diplomové práce by měla metodická pomůcka ve formě autorsky vytvořeného kresleného komiksu, sloužícího jako didaktický nástroj pro žáky a učitele na druhém stupni ZŠ v rámci primární prevence.

Diplomová práce je tvořena 5 kapitolami. V první kapitole formuluji koncepci sexuálního zneužívání jak z hlediska historického, tak současného, aby čtenář měl představu, jakým dlouhým vývojem sexualita obecně musela projít, aby dnes mohly být pojmy incest či pohlavní zneužívání jasně vymezeny. Zamýšlím se, zdali skutečně dochází k rapidnímu nárůstu případů sexuálního zneužívání v současné době, nebo je to pouze zbytněla medializace tohoto choulostivého závažného problému. Rovněž je pochopitelné propojit problematiku syndromu CAN s problematikou sexuálního zneužívání, protože se v praxi tyto dva pojmy mnohdy jasně neoddělují anebo se dokonce zaměňují. Proto uvádím jasná vymezení obou pojmů. Pro úplnost popisuji formy sexuálního zneužívání a následně v této počáteční kapitole uvádím zásadní příznaky a projevy sexuálního zneužívání a v závěru detailněji věnuji zájem krátkodobým a zejména poté dlouhodobým následkům prožitého traumatu, které dítě mohou poškodit na celý život.

Navazuji druhou kapitolou zaměřenou na právní úpravu sexuálního zneužívání v mezinárodní rovině i právní úprava v ČR.

Ve třetí kapitole se orientuji na dětskou oběť sexuálního zneužívání. Vymezuji období staršího školního věku, jelikož dítě v období dospívání je předmětem mé diplomové práce. V tomto období se u dítěte objevují první zásadní změny jak v oblasti tělesné, duševní ale i citové, proto považuji toto období za velmi náchylné pro ireverzibilitu všech negativních procesů, které by se dítěte mohly dotýkat. Mnohá poškození v tomto věku dítěte by pro další vývoj osobnosti mohly být nenapravitelná. Jedním takovým důsledkem by mohl být právě syndrom dětského přizpůsobení sexuálního zneužití. V závěrečné fázi této kapitoly uvádím striktní pravidla a postupy pro výslechy dětských obětí, s možnou aplikací demonstračních pomůcek JÁJA a PÁJA.

Čtvrtou kapitolou popisuji oblast prevence. Prevence je zásadní aspektem v problematice sexuálního zneužívání, který je neustále teoreticky přetřásán, ovšem z praktického hlediska žádných výrazných převratných a zásadních výsledků nedosahuje. Popisuji koncept prevence obecně a následně se zaměřuji na prevenci především v rámci MŠMT a obsahy preventivních programů pro šesté a sedmé třídy

ZŠ vzhledem k tématu mé diplomové práce, poté zmiňuji vybrané instituce spravované MPSV a MV ČR.

Ve výzkumné části jsem použila metodu kvantitativní, kdy jsem sestavila dotazníky pro učitele a žáky zjišťující potřebné údaje pro výzkumné šetření, které jsem v loňském roce realizovala na druhém stupni vybraných základních škol v Praze 8.

Zvolenou problematikou se u nás zabývají například Eva Vaníčková, Jaroslava Hanušová, Jiří Dunovský, Marie Vágnerová, Petr Weiss, Kamil Provazník, Zdeněk Matějček a další.

Ze zahraničních autorů uvádím kupříkladu Maurice Place, Julian Elliott, Susan Mufsonová a Rachel Kranzová.

1 SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ

V první podkapitole uvádím historii a současnosti sexuálního zneužívání. Zavedu čtenáře do dávné i nedávné minulosti, kdy se sexuální chování resp. pak sexuální zneužívání rodí a vyvíjí spolu se společností na základě vývojových a sociálních změn. Tento fakt sebou nese přirozeně i tu skutečnost, že v nedávných letech byly dokonce odborníky zastávány názory, které jsou dnešnímu člověku nepochopitelné a v kontextu se sociálním zneužíváním neakceptovatelné.

Ve druhé podkapitole bych chtěla nastínit aktuální stav sexuálního zneužívání ve společnosti. Pokusit se odpovědět na otázku, zdali v současnosti prudce narůstají případy sexuálního zneužívání dětí, nebo zdali počty případů nijak dramaticky nenarostly a jedná se pouze o větší povědomí tohoto společensky rizikového chování.

Ve třetí podkapitole vymezím syndrom CAN v kontextu se sociálně patologickými jevy, zejména poté sexuální zneužívání dětí. V dalších podkapitole nepřímo cituji definice a vymezení sexuálního zneužívání dětí, které uvádějí nejvýznamnější specialisté u nás, zaměřující se na tuto složitou problematiku.

V páté podkapitole se zmiňuji o bezdotykových i dotykových formách sexuálního zneužívání, avšak obě tyto podoby jsou pouze orientační, protože „kreativita“ pachatele přesahuje zdravý rozum.

Prostřednictvím předposlední šesté podkapitoly popisují typické symptomy sexuálního zneužívání dětí, jelikož tato znalost je základní aspekt, abychom mohli dítě před tímto sociálně patologickým jevem efektivně chránit.

Přirozeně navazuji na konci této rozsáhlé kapitoly sedmou podkapitolou, která rozebírá následky sexuálního zneužívání. Tato seznamuje s krátkodobými následky sexuálního zneužívání, které jsou příčině vyvolány samotným trestným činem bezprostředně po jeho spáchání. Dále se podrobněji zabývá dlouhodobými následky sexuálního zneužívání, které mnohdy i celoživotně omezují a narušují život oběti.

1.1 Historie sexuálního zneužívání

Podle WEISSE není snad jiná oblast lidské existence, která by byla tolik spojována s mýty a tajemstvími jako je smrt a sexualita. Odjakživa lidé chtějí ovlivnit svou smrtelnost, tak stejně chtějí kontrolovat vlastní sexualitu. Incest byl a je jeden z nejstarších a nejuniverzálnějších civilizačních zákazů.²

Podle autorů VANÍČKOVÉ, PROVAZNÍKA a HAJD - MOUSSOVÉ paradoxně většina legend o vzniku světa, a původu člověka obsahují incest. V řecké mytologii není ojedinělý incest bohů a ve Starém zákoně nalézáme rovněž zřejmý incest u prvních lidí Adama a Evy. Není proto divu, že incest v dřívějších dobách a v raných kulturách nebyl nic nezákonného naopak v mnohých šlechtických rodech, byl jevem žádoucím. Důležitější tehdy byly ekonomické zájmy nad sexuálními sklony.³

Incest je definován jako sexuální aktivita mezi osobami, jež nemohou uzavřít sňatek. Z psychosociálního pohledu pod incestem rozumíme jakoukoli sexuální aktivitu mezi dítětem a rodičem, náhradní rodičovskou postavou, sourozencem nebo členy širší rodiny. Mnozí antropologové považují zákaz incestu, za tzv. polidštění člověka. Jeden z prvních historických důkazů o zákazu incestu nalézáme v Chammurabiho zákoníku (1700 let před naším letopočtem). Tento zákon, přikazoval, aby každý muž, který počne dítě se svou dcerou, byl vyhoštěn za brány města.

Antika upřednostňovala krásu mladého těla. Za idol krásy byl považován jinoch, a proto byl preferován styk homosexuální nebo anální styk se ženou. V dřívějších dobách panovala odlišná sexuální morálka. Sexuální život byl neskrývanou součástí všedního života. Období antiky střídá období sexuální ortodoxnosti, velký vliv zde hraje samozřejmě církev. V 18. století byla náhodně objevena polynéská kultura, v níž docela malé děti byly staršími dětmi zasvěcovány do sexuálního života a dospělí veřejně provozovali sexuální praktiky a veškeré formy pohlavního styku.

2 WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 95.

³ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 29.

Tato nestandardní kultura byla záhy zničena, protože svět měl naprosto opačný rigidní pohled na lidskou sexualitu.⁴

WEISS se zabývá příčinami tabuizování incestu. Podle něj můžeme najít příčiny v biologickém základu. Ve skupinách, které důsledně dbají na zákaz incestu, mají méně jedinců s vrozeným fyzickým nebo duševním handicapem, než společnosti, kde je sexuální styk mezi příbuznými tolerován. Ovšem je známo, že v dobách egyptských faraonů se příbuzenskými svazky násobila inteligence, dlouhověkost nebo dobrý zdravotní stav. Podstatnější je tedy kvalita genetického materiálu než způsob jeho předávání. Antropologické výzkumy dětí žijících a vyrůstajících v izraelských kibucech přinesly zajímavý pohled. Došli k závěru, že rané citové pouto je úzce spojeno se sexuální vzájemnou averzí. Nedostatek emočních vazeb je naopak spojen s omezením altruistického chování a zvýšením sexuální interakce. I přesto, že incestu se ostýchali a báli naši předkové z různých důvodů i dnes incest zůstává zločinem u většiny národů a etnických společností, včetně té naší.⁵

Historie trestněprávní ochrany dětí sahá daleko pod dvacáté století. Společnost měla vždy zájem na nenarušeném mravním a sexuálním vývoji dětí a tento zájem je vyjádřen v různých formách, včetně norem trestního práva. Jako příklad můžeme uvést Kateřinu z Ludanic. Vdávala se za Petra Voka v neúplných třinácti letech. V posledních asi 250 letech postupně dochází k legislativnímu vymezení věkové hranice, stanovící sexuální styk za trestný. Tyto hranice z našeho současného pohledu byly nízké a pohybovaly se mezi deseti až dvanácti lety věku. Dokonce v první čtvrtině dvacátého století se věkový limit pouze nepatrně navýšil ve většině zemí v Evropě, a to na třináct let. Zpočátku se tyto hranice týkaly výhradně děvčat, ale později se vztahovaly i na heterosexuální styky s chlapci. Homosexuální sexuální kontakt byl trestný bez ohledu na věk. Už v době Rakousko-Uherské monarchie obsahoval Zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, Císařský patent ze dne 27. Května roku 1852 č. 117 ř.z., účinný i v zemích Koruny české, ve své 14. Hlavě

⁴ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z.HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 29-30.

⁵ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 96.

zvané O násilném smilstvu, zprznění a jiných těžkých případech smilstva skutkové podstaty podobné svým kontextem našemu nynějšímu trestnímu zákonu.⁶

1.2 Sexuální zneužívání jako problém současnosti

Podle VANÍČKOVÉ, E., PROVAZNÍKA, K., HAJD – MOUSSOVÉ, Z., SPILKOVÁ, J. je ve 20. století zvýšená citlivost vůči násilí na dětech, což je jedním z důvodů, proč v tomto století byly přijaty velmi zásadní dokumenty ochraňující a děti před všemi formami násilí. V tomto století byly přijaty právě tyto významné dokumenty: Charta práv dítěte z roku 1924, v roce 1959 Konvence o právech dítěte a samozřejmě velmi důležitá Úmluva o právech dítěte z roku 1989. V druhé polovině 20. století zejména dětské lékaři a terapeuti upozorňovali na hojný výskyt sexuálního násilí v anamnézách svých pacientů, zejména pacientek. V roce 1991 se v Praze konala Konference o zneužívaných a zanedbávaných dětech, která poprvé vymezila „syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte – Child Abuse and Neglect (CAN)“. Poté roku 1992 Zdravotnická komise Rady Evropy přijala definici syndromu CAN, který zahrnuje tělesné, citové, sexuální týrání dítěte a jeho zneužívání a celkové zanedbávání. Syndrom CAN definuje i sexuální zneužívání.⁷

Sexuální zneužívání dětí se v posledních letech dostává do povědomí odborné i laické veřejnosti. Pozornost této tematice je věnována na celém světě. Značný podíl na tom nesou média, která často informují o odhalování případů dětské prostituce a pornografii. Média přinášejí zprávy o sexuálních útocích na děti a o pátrání po jejich pachatelích. Široká laická veřejnost si poté může utvořit dvojí názor. Prvním takovým stanoviskem je, že každý ví, o co se v případech sexuálního zneužívání dětí jedná, že sám tento čin je naprosto jasně a zřetelně determinována není zde žádných problémů. Druhé stanovisko, které veřejnost zaujímá je to, že se situace v této oblasti prudce zhoršuje, že případů sexuálního zneužívání přibývá, že se v tomto směru bortí určité morální zásady, které dříve lidem bránily v páchání podobných patologických činů. Záporným faktorem, v důležité úloze médií v problematice sexuálního zneužívání, může být to, že skutečné případy sexuálního zneužívání nebudou ani

⁶ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 31-32.

⁷ VANÍČKOVÁ, E, K. PROVAZNÍK a Z HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 11 - 12.

rozpoznány, protože společnost prahne po skandálních senzacích a po nejkřiklavějších, často tragicky končících, případech. Dalším rizikem může být neadekvátní zvýšená citlivost společnosti na tento problém. Proto je otázkou, zdali sexuální zneužívání v naší civilizaci za posledních pár desetiletí skutečně narostlo, či zda se podobné případy stávaly i dříve, ale vzhledem k cenzuře a utajování se o nich ve veřejnosti tolik nevědělo.⁸

WEISS tvrdí, že velké povědomí a zájem o tento fenomén zapříčinil zčásti i vzniklý trend v západních zemích především začátkem let osmdesátých, kdy se v souvislosti s rozvojem moderních feministických hnutí žen začalo zcela otevřeně mluvit o existenci a rozsahu sexuálního zneužívání a incestu ve společnosti. Zprůhlednění tohoto problému pomohly i knižně publikované výpovědi a svědectví žen, které se staly obětí incestu. Po těchto uveřejněných výpovědích se začaly hojně plnit psychiatrické a psychoterapeutické ordinace pacientkami s podobnými neblahými zkušenostmi. Problému se ujal po svém bulvární tisk a pátráním po zážitcích zneužití v anamnéze se stalo téměř módou a atrakcí.⁹

Problematika sexuálního zneužívání dětí a především komerčního sexuálního zneužívání byla v minulých letech podle HANUŠOVÉ tabuizována a objevuje se až v nedávných letech. Česká republika se začlenila mezi země, které mají snahu s těmito problémy intenzivně pracovat, avšak celá společnost dosud na zvládnutí tohoto problému není plně připravena.¹⁰

POETHE píše, že v letech 1997 – 1998 byla provedena první celonárodní studie sexuálního zneužívání dětí v České republice. Tato studie sexuálního zneužívání v dětství u dospělé české populace vznikla v Krizovém centru Linky bezpečí za podpory MZ. Výzkumný projekt měl za úkol zmapovat výskyt dětských obětí sexuálního zneužití a jeho přidružené okolnosti v uplynulých třiceti letech. Je součástí rozsáhlého výzkumu s názvem „Zkušenosti z dětství“ a dále obsahuje průzkum sexuálního zneužívání v dětství pražských prostitutů a prostitutek. Ve studii

⁸ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 7 - 8.

⁹ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 11.

¹⁰ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání dětí – terapie a prevence. *Právo a rodina*, 2006, číslo 6, s. 13.

byl použit přepis českého dotazníku „Voices from childhood“, zpracovaného organizací NSPCC.¹¹

Autoři VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK a HAJD - MOUSSOVÁ v případě, že u nás chybí dostatečné podklady z longitudinálních sledování, navrhují opírat se o pokrok v řešení situace ve světě.¹²

Česká vláda přijala Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu vykořisťování, postavenému na interdisciplinárních a mezioborových úrovních. Je formulován a seřazen se závěry prvního Světového kongresu ve Stockholmu. Obsahuje všechny hlavní oblasti a činnosti vládních i nevládních organizací, korespondující s bojem proti tomuto fenoménu. Tento plán přinesl velké zlepšení v povědomí veřejnosti o závažnosti a relativní četnosti těchto událostí v naší současnosti. Současně byly formulovány další nové úkoly v rámci dalšího plánu, který byl teď vypracován a přijat vládou na příští období. Tento druhý Národní plán boje proti KSZD v ČR se rovněž stal základem naší účasti na Světovém kongresu boje proti celospolečensky závažnému zlu. Tento plán sestavoval nové povinnosti a odpovědnosti v boji proti této skutečnosti v obecné i konkrétní rovině a váže tak veškeré účastnické státy jejich plnění.¹³

1.3 Syndrom CAN a CSA

DUNOVSKÝ uvádí, že konference o zneužívaných a zanedbávaných dětech, jenž se konala v roce 1991 v Praze, poprvé vymezila „syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte – Child Abuse and Neglect (CAN)“. Zdravotnická komise Rady Evropy v roce 1992 poté přijala definici syndromu CAN, jehož konceptem je tělesné, citové, sexuální týrání dítěte, zanedbávání a celkové zneužití dítěte. J. DUNOVSKÝ definuje CAN jako: „*Jakoukoli nenáhodnou, vědomou či nevědomou aktivitu či neaktivitu, jíž se vůči dítěti dopouští rodič, vychovatel nebo jiná osoba, jež je v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná a poškozuje tělesný, duševní i*

¹¹ PÖTHE, Petr. Dítě v ohrožení. 1. Vyd. Praha: G plus G, 1996. s. 8.

¹² VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 8.

¹³ DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 15

*společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt – za týrání dítěte se považuje i jeho pohlavní zneužívání“.*¹⁴

Syndrom CAN s velmi různorodými jevy, jak co do mechanismu, tak příčin, charakteru, závažnosti i dopadu na život dítěte a jeho nejužšího i nejširšího okolí. Zároveň ale nejde zdaleka jen o jednostranný akt ze strany jejich původce či abusora, nýbrž o specifickou interakci všech zúčastněných osob, komponent a podmínek, ve kterých tento proces probíhá. Je přitom více či méně určen. Současně je více či méně určen společensko – kulturním vzorcem vztahů dospělých a dětí, významu a postavení ve společnosti. Dále jeho právní úpravou, která vyúsťuje v hodnotu dítěte v ní a také osobností rodičů. Tyto a další biopsychosociální faktory určitého prostředí není bez významu ani osobnost dítěte samého jeho specifika či odchylky podléající se na závažnosti poškozujících nebo ničících činností (nebo škodících neaktivit) dospělých, jeho schopnosti se jim postavit nebo naopak se jim neadekvátně poddávat.¹⁵

Podle WEISSE ubližování dítěti těmi nejbrutálnějšími způsoby a síle, mnohdy končící smrtí dítěte, bylo v dávné historii chápáno jako samozřejmost. Vycházelo to z celkového pojetí dítěte jako objektu, část otcova vlastnictví. Otec v dávné minulosti oplýval patriarchální mocí, a proto mohl s celou rodinou svévolně nakládat a autoritativně o ní rozhodovat. Absolutní otcova moc nad dítětem začíná počátkem středověku postupně slábnout. Zejména se tomu tak stalo vlivem křesťanství. Na dítě je nahlíženo jako na člověka, který před Bohem má stejná práva. Ovšem namísto zabíjení dětí se víc a víc začíná objevovat fenomén odkládání dětí a opouštění dětí. Budují se proto sirotčince a nalezince. V tomto období se na dítě nahlíží jako na zmenšeninu dospělého člověka bez charakteristik dětství. Další historická období jsou stále charakterizována proti dítěti, a to sexuální zneužíváním v rodině, v panošské službě, kruté tresty, špatná péče o dítě. Časem postupně sílí humanismus. V tomto období je nejvýznamnější postavou Jan Ámos Komenský, který otevírá

¹⁴DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 24.

¹⁵ DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 15.

období osvícenství. J. J. Rousseau prosazoval přirozenou výchovu. 19. století je charakterizováno, ohromným rozvojem techniky a vědy a zároveň i rozvoj psychologie a medicíny, tudíž vzniká komplexní integrovaná nauka o dítěti zvaná pedologie. Pedologie podle WEISSE ve svých důsledcích přispívá ke zkvalitnění sociální a sociálně právní ochrany dětí. Podle WEISSE se udály velké právní, politické, společenské a ekonomické změny, které byly významné pro fungování rodiny. V dobré rodině dostává dítě do svého života od útlého dětství podstatné determinanty pro svůj další zdárný vývoj. Pokud je rodina disfunkční, dítěti škodí a brání mu v žádoucím rozvoji. V takovémto zrychleném společenském vývoji 20. století se vytváří nový typ ohrožení dětí a postižení, pojmenované syndromem týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (CAN). Tento jev se čím dál více váže na sexuální život a jeho nuance. I přesto, že sexuální zneužívání dětí v kognitivních postupech syndrom CAN bylo formulováno jako jedno z nejposlednějších, je nezbytné zaměřovat se na něj na prvním místě. Jedná se o CSA v rámci CAN. Nejzávažnější riziko přináší zneužívání v rodinách mnohdy přetrvávající roky. Projevy a příznaky CSA jsou různé. Od velmi mírných až po smrtelně závažné.¹⁶

Projevy a formy syndromu CAN jsou aktivní a pasivní. Pro jednu z forem CAN sexuální zneužívání jsou pasivní projevy exhibice, video, foto, audiopornografie atd. Jako aktivní projevy jsou pokládány sexuální hry, pohlavní zneužití, ohmatávání, znásilnění, incest. pro samotnou identifikaci CAN musí být splněn příčinný kontext mezi aktivitou pachatele vůči oběti a následky této aktivity pro stav a vývoj dítěte nebo dílčí oblasti života dítěte. Identifikovat tento vztah značí potvrzení diagnózy CAN. Pro samotnou identifikaci CAN musí být splněn příčinný kontext mezi aktivitou pachatele vůči oběti a následky této aktivity pro stav a vývoj dítěte nebo dílčí oblasti života dítěte. Identifikovat tento vztah značí potvrzení diagnózy CAN.¹⁷

Terapie dětí, jež byly zasaženy některými podobami syndromu CAN, je vyústěním všech předchozích snah o odkrytí a diagnózu CAN. Léčba by měla odstranit či omezit důsledky špatného zacházení s dítětem. Dále má obnovit či

¹⁶ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 157 – 159.

¹⁷ DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 19 - 21.

navodit požadovanou tělesnou, duševní a sociální pohodu dítěte. Léčba CAN je odlišná od běžné medicínské terapie. Terapie CAN musí být komplexní a interdisciplinární. Musí být koordinovaná a soustavně sledovaná, podle průběhu měněn a upravován. Terapie musí být symptomatická i kauzální a hlavním cílem by mělo být idealisticky úplné uzdravení.¹⁸

WEISS uvádí, že dobře provedená prohlídka a stanovení diagnózy je východiskem pro určení prognózy a léčby a rehabilitace. Mnohdy je vhodné dítě umístit do dětského azylového domu v nouzi nebo do jiného vhodného zařízení. Pokud se podaří navázat spolupráci s pracovníky toho daného zařízení, získá se tím pro dětskou oběť vhodné bezpečné místo a zamezí se zveřejnění celé nepříjemné události. Na neutrální půdě si dítě odpočine a uklidní se. Dítě je možno v tomto prostředí pozorovat a získat tak potřebné informace nutné k určení přesné diagnózy a dalších kroků řešení této situace. V tomto kontextu je třeba uvést, že nám doposud schází odpovídající monitoring výskytu syndromu CAN i CSN v obyvatelstvu. Tudiž chybí i podklady pro dostatečnou kvantifikaci i kvalifikaci tohoto fenoménu. Dneškem jej připravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.¹⁹

1.4 Pojetí sexuálního zneužívání dětí

VANÍČKOVÁ, PROVAZNÍK a HAJD – MOUSSOVÁ tvrdí, že se podle toho, jak se vyvíjelo sexuální zneužívání, vyvíjely se současně i definice pro tento jev. Jednou z prvních široce používaných definic Schechtera a Roberge z roku 1976 zní: *„Vtažení závislých, vývojově nezralých dětí a dospívajících do sexuálních aktivit, které plně nechápou, ke kterým jsou neschopni dát informovaný souhlas nebo které porušují sociální tabu rodinných rolí.“* V této definici, je důležitá zmínka o závislosti dítěte. Význam má zde rovněž „informovaný souhlas“, podtrhující, že při zneužívání jde o chování k dítěti, jejímuž dosahu a důsledku dítě nerozumí.

Autorky dále uvádějí definici dle Michelle Elliotové: „, Jakékoli sexuální využívání dítěte mladšího šestnácti let pro sexuální uspokojení dospělého nebo

¹⁸ DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 215.

¹⁹ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 161 - 162.

značně starší osoby. Může jít o obscénní telefonáty, neslušné předvádění a voyaérství, jako sledování dítěte při svlékání, ohmatávání, zhotovování pornografických fotografií nebo pokusy o soulož, znásilnění, incest nebo dětskou prostituci. Může se jednat o jednotlivou událost nebo aktivity, které trvají léta.“ Tato definice zdůrazňuje sexuální uspokojení, které pachatelé přinášejí obdobné aktivity. Tato skutečnost může být v určitých případech rozlišujícím znakem, umožňující rozhodování, o tom, zda jde v daném případě opravdu o sexuální zneužívání. V této definici je popsáno i bezdotykové zneužívání, kupříkladu vystavování dítěte vlivu pornografie či obscénních řečí. Sexuální zneužívání dětí je štitkováno zkratkou CSA (Child Sexual Abuse). Podle Zdravotní komise Rady Evropy je sexuální zneužívání dítěte vymezeno jako nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti nebo chování.²⁰

Rozsáhlejší vymezení předložil WEISS, kdy uvádí, že za sexuální zneužívání je považován pohlavní styk mezi dospělým a nedospělým jedincem, přičemž se zákonem ustanovená hranice přístupnosti pohlavního styku (vaginální, interfemorální, anální) tak i aktivní a pasivní urogenitální aktivit, sebeukájení nebo osahávání jiných částí těla oběti, toto vše vedoucí k dosažení sexuálního vzrušení nebo uspokojení abusora. V této souvislosti je nutno uvést, že definice se liší v každé zemi. V různých zemích je odlišně vymezeno stupeň chování, aby se jednalo o pohlavní zneužití. Kupříkladu u nás je tento trestný čin definován tělesným stykem směřujícím k pohlavnímu vzrušení, v některých státech USA je za zneužití považováno i pouhá slovní komunikace s erotickým podtextem i třeba jen pohled na nahé tělo rodiče atd. V České republice by většina těchto zneužití byla stíhána podle paragrafu narušování mravního vývoje mládeže. Ale i přes tyto mnohdy extrémní situace není sporu o tom, že relativně velká část dětí je také v našich podmínkách pohlavnímu zneužívání jednorázově či opakovaně vystavena. Podle majoritní části učiněných výzkumů toto zneužití mívá mnohdy dokonce tragické následky pro další psychosexuální vývoj dítěte.²¹

²⁰ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. s. 12 - 13.

²¹ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. s. 161 - 162.

Podle DUNOVSKÉHO je sexuální zneužívání dítěte jednou z rozšířených forem týrání, zanedbávání a zneužívání dítěte (CAN). Zpravidla se jedná o úmyslné ubližování dítěte nejčastěji jeho vlastními rodiči nebo osobami, které mají dítě v péči, nebo naopak neposkytují tuto nutnou péči. V krajních případech vede ke smrti dítěte. Pro závěrečnou formulaci diagnózy syndromu CAN se zřetelem k jeho vnitřní komplikovanosti v prostoru i čase i k jeho dopadům pro oběti nutné uvést především, že se jedná o nenáhodný děj nebo stav, která je v dané společnosti neadekvátní nebo nechtěná, zároveň je předvídatelná, tudíž jí lze předcházet. Důsledek pro stav a vývoj dítěte by měl úzce souviset s příčinami a mechanismy, které jej spustily. Cesty vzniku CAN je k úplné definici také nutno uvést. Těmito způsoby mohou být akce, útok, násilí a manipulace v různých podobách. Dále přivádění dítěte do nezvyklých situací. „Ne – akce“, kam patří kupř. zanedbávání, izolace, nepečování, nesprávná a nedostatečná výživa, nedostatek zdravotní a výchovné péče atd. Z hlediska dopadu těchto činností nebo nečinností na stav a vývoj dítěte lze rozdělit na tělesnou (různě závažná strukturální i funkční postižení včetně smrti) a psychickou oblast. Jedna z nejzávažnějších oblastí je zneužití pohlavní v jakékoli jeho podobě, které má na oběť dopad fyzický i psychický.²²

ELLIOTT, PLACE definuje sexuální zneužívání jako termín, jenž označuje širokou škálu nevhodných forem sexuální aktivity od mazlení po pohlavní styk, přičemž zhruba v 5 % incidentů dochází ke skutečnému pohlavnímu styku.²³

MUFSONOVÁ, KRANZOVÁ uvádí další definici sexuálního zneužívání podle Národního centra pro zneužívané a zanedbávané děti (NCCAN): „*Kontakty nebo interakce mezi dítětem a dospělým, při kterých je dítě použito pro sexuální stimulaci pachatele nebo jiné osoby. Sexuální zneužití může spáchat také člověk, mladší osmnácti let, pokud je významně starší než oběť, nebo když je v pozici, která mu dává nad druhým dítětem moc.*“²⁴

²² DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. s. 23 - 24.

²³ ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. Dítě v nesnázích. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 96.

²⁴ MUFSONOVÁ, Susan a Rachel KRANZOVÁ. O týrání a zneužívání. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2005, s. 20.

1.5 Podoby sexuálního zneužívání

HANUŠOVÁ píše, že z uvedené definice sexuálního zneužívání Rady Evropy z roku 1992 je patrné, že dítě lze sexuálně zneužívat *dotykovou a bezdotykovou formou* (nebo kontaktní či nekontaktní formou). Ačkoliv mohou být některé bezdotykové formy považovány mnohými „pouze“ za nemravné či nevhodné chování, je nutné poznamenat, že i toto chování může dítě hluboce poznamenat a ovlivnit jeho psychosexuální vývoj.²⁵

VÁNÍČKOVÁ definuje některé bezdotykové formy sexuálního zneužívání jako nemravné chování než za reálné sexuální zneužívání, ale i přesto se jedná o velmi nebezpečné chování s velmi závažnými důsledky pro zdravý vývoj dítěte.

Hlavní typy bezdotykového zneužívání:

Voyeurismus. Jedná se o dosahování sexuálního uspokojení formou pozorování jiných osob při svlékání, nahých nebo přímo při sexuálním styku. Dítě si zde nemusí být vědomo toho, že je pozorováno, avšak v některých případech může být pachatelem nuceno k tomu, aby se svléklo. Do této skupiny patří observace dětí při sexuálních aktivitách, kdy se pachatel sám nezúčastní, nýbrž dítě je nuceno k sexuální činnosti samo (onanie), s jiným dítětem, dospělým nebo i zvířetem. Tyto a podobné činnosti se mnohdy vyskytují při zneužívání dětí pro komerční záměry.

Exhibicionismus je sexuální úchylka, jež patří rovněž do bezdotykových forem sexuálního zneužívání, a to tehdy, když dojde k setkání dítěte s exhibicionistou. Exhibicionista dochází k sexuálnímu uspokojení obnažováním svých genitálií před jinými osobami. Toto obnažování může být doprovázeno i veřejnou masturbací. Blízký je i určitý způsob tzv. obráceného voajérství tj. vystavování dítěte pohledu na sexuální činnosti jiných osob, buď přímo, nebo prostřednictvím pornografie.

Verbální zneužívání. Neboli slovní obtěžování, kdy pachatel vede obscénní řeči, užívá nemravné výrazy nebo nestydatý popis sexuálních aktivit tzv. pornolálie. Většinou se jedná o anonymní telefonní hovory, při nichž volající nachází uspokojení v oplzlém hlasovém zabarvení nebo také tím, že dítě po telefonu nutí k sexuální činnosti (svlékání, hlazení, onanie..). Samotné ukojení nachází ve vlastní představě

²⁵ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Syndrom CSA – syndrom sexuálně zneužívaného dítěte. Praha: Právo a rodina, 2006, číslo 3, str. 6

dítěte, které je nuceno plnit jeho příkazy. Dítěti zpravidla hrozí smrtí v případě, že nevykoná příkazy, bohužel nevyzrálé dítě věří těmto nesmyslným a nereálným výhružkám, proto se nechá ze strachu zneužít.

Sexuální obtěžování dětí. Do této kategorie se řadí veškeré činnosti nesoucí sexuální podtext, který je dítěti nepřijemný. Spadá sem například i sledování sexuálního styku rodičů v narušených rodinách.²⁶

WEISS uvádí, že do široké škály dotykového zneužívání je zařazeno mazlení, laskání, hlazení a v poslední řadě samotný koitus. Kontaktní formy sexuálního zneužívání dětí dělíme na penetrativní a nepenetrativní aktivity. Za penetrativní aktivity pak považujeme různé formy pohlavního styku, digitální penetraci či pasivní a aktivní orogenitální aktivity.²⁷

VANÍČKOVÁ hovoří o dotykovém zneužívání tehdy, dochází-li k sexuálnímu kontaktu mezi pachatelem a dítětem, dotýkání zahrnující i laskání prsou a pohlavních orgánů, orálnímu, vaginálnímu, interfemorálnímu či pohlavnímu styku.

Dále uvádí jako hlavní typy dotykového zneužívání:

Osahávání a ohmatávání. Týká se to především osahávání a ohmatávání genitálních partií dítěte. Mnohdy se jedná také o osahávání horních částí stehen a prsou, zejména u starších děvčat. Dokumentované jsou i případy, kdy pachatel ohmatává dítě pod záminkou masáže, hygieny, promazávání pokožky krémem či olejem apod. Osahávání přivádí pachatele k orgasmu. Tento fakt je velice důležitý zvláště proto, že na této bázi můžeme rozlišit sexuální zneužívání a nesexuální projevy kupř. mazlení s dítětem, které je pro dítě velmi důležité především v prvních letech života, jako projevy citového pouta s matkou, otcem či jinými blízkými osobami, rovněž rozvíjí vztah k vlastnímu tělu a je v jistém smyslu podstatným předpokladem pro příští zdravý vývoj sexuality dítěte.

Masturbace. Je další kategorií dotykového zneužívání. Je to specifický kontakt na bázi dráždění vaginy zpravidla klitorisu u dívek a u chlapců penisu. Výjimkou

²⁶ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 15.

²⁷ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání – pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000, str. 9.

není ani dráždění análního otvoru. Masturbovat může pachatel dítě, či dítě nutit, aby naopak dráždilo jeho. Může se jednat i o masturbaci vzájemnou.

Frotérství. Je to způsob ukojení blízký masturbaci, zde pachatel dosahuje orgasmu otíráním se o jinou osobu. Této formě zneužití může být dítě vystaveno v davu, v MHD, v tlačenici. Do této kategorie patří i tzv. simulovaná soulož, kdy pachatel třením svých genitálií o genitálie dítěte dosahuje sexuálního uspokojení, aniž by byla přítomna penetrace.

Penetrace neboli znásilnění. Tato forma dotykového zneužívání je výjimečně násilná, protože zde s přihlédnutím na fyziologickou obtížnost sexuálního styku může kromě samotného zneužití dojít a většinou dochází k poranění dítěte. Jedná se o soulož s dítětem v pravém slova smyslu. Proniknutí může být buď vaginální, nebo anální. K análnímu proniknutí dochází zvláště u chlapců v případě homosexuálně orientovaných pachatelů, ovšem k anální penetraci dochází i u dívek, a to hlavně v mladším věku. Samotná penetrace může být prováděna přímo penisem, ovšem i prsty nebo jiným předmětem. Dítě může být nuceno penetrovat pachatele. Většinou je nuceno použít prsty, ruku, ale i některý vhodný předmět.

Sadomasochistické aktivity. I těmito brutálními činnostmi může být dítě zneužíváno. Jedná se o sexuální úchytku, kdy je pachatel sexuálně vzrušován a dosahuje sexuálního uspokojení trýzní-li druhou osobu či je-li on sám jinou osobou trýzněn. V kauzách dětí většinou se jedná o první ze způsobů, a to, že dítě bývá bito, svazováno a mučeno různými způsoby. Nežádka dochází při těchto brutálních aktivitách k usmrcení dítěte. Někdy se jedná o spojení sadismu s nekrofilii. Bití dítěte bývá vysvětlováno pachatelem jako potřeba výchovné intervence. Ne pokaždé si týrající jedinec uvědomuje nebo připouští, že mu tato násilná činnost přináší i sexuální vzrušení či uspokojení. Důsledkem takovýchto forem zneužívání může být vznik podobných forem zneužívání i u oběti, která pak v dospělosti je neschopna dosahovat sexuálního uspokojení jinak, než sadomasochistickými aktivitami

Orální sexuální aktivity. Velmi často bývají děti zneužívány touto dotykovou formou. Jedná se o líbání s pronikání jazyku do úst dítěte, ovšem i o olizování či dráždění genitálií dítěte pachatelem. Dítě může být nabádáno pachatelem, aby ho orálně dráždilo a uspokojovalo. K těmto činnostem patří také nucení dítěte, aby takovým způsobem dráždilo jiné dítě.

Fetišismus. Dítě může být kupříkladu nuceno, aby se převléklo do vyzývavého oblečení. Konkrétní způsob závisí na typu fixace pachatele.

Sexuální aktivity se zvířaty. Tyto způsoby sexuálního zneužíváním se mnohdy vyskytují v pornografických filmech s dětmi.²⁸

Četnost dílčích forem sexuálního zneužívání je uvedena v následující tabulce. Data Výchozí data výzkumu P. Weisse a J. Zvěřiny uskutečněném v roce 1993 a znovu poté v roce 1998 konstatují, že minimální počet případů sexuálního zneužívání se udála v podobě přímého sexuálního styku s penetrací. Největší část zastává osahávání, hlazení a další nekoitální a nenásilné způsoby.

Tabulka ²⁹: Způsob sexuálního zneužití

	OS		MP		VM		AK		VG	
	1993	1998	1993	1998	1993	1998	1993	1998	1993	1998
Ženy	28%	25%	17%	20%	39%	38%	6%	3%	11%	14%
Muži	55%	60%	14%	12%	21%	18%	0%	0%	11%	10%

Vysvětlivky: OS – osahávání, hlazení, MP – masturbace pachatelem, VM – pachatel vyžadoval masturbaci, AK - anální koitus, VG – vaginální koitus

VANÍČKOVÁ v závěru podotýká, je tento přehled neúplný, jelikož variabilita sexuálního chování člověka je veskrze nekonečná a neexistuje sexuální úchylka, kterou by dítě nebylo ohroženo. Nejedná se tedy výlučně o formy sexuálního chování, neznámé v jiných případech, ale charakteristická je orientace na dítě.³⁰

1.6 Příznaky a projevy sexuálního zneužívání

Projevy sexuálního zneužívání podle HANUŠOVÉ jsou rozličné, od nevinných sexuálních her až k sexuální vraždě. Od skupinové onanie až k únosům dětí a jejich prodeji evropských nevěstinců. Typické příznaky sexuálního zneužití vyjadřuje dítě

²⁸ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 15-17.

²⁹ WEISS, Petr. Sexuální chování v ČR – situace a trendy. Praha: Portál, 2001, s. 115.

³⁰ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997, s. 17.

emocionálně, fyzicky i svým chováním. Fyzické a psychické projevy syndromu sexuálně zneužívaného dítěte, které sebou nesou vždy výrazné varovné příznaky.³¹

Nejčastěji vyskytující se *fyzické příznaky* svědčící o prožitém sexuálním zneužívání pohmožděniny, modřiny, řezné, tržné rány nebo popáleniny s neurčitým původem vzniku. Tato poranění se nejčastěji nacházejí v anální oblasti, u úst či u pohlavních orgánů. Nezřídka se vyskytují i zřetelné projevy fyzického násilí, jako jsou zlomeniny atd., což jasně svědčí, o tom, že dítěti bylo brutálně ubližováno. Na základě takovýchto ukazatelů si zneužívané dítě může stěžovat na bolesti rozličného charakteru různé intenzity. Tento patologický stav je maximálně pro dítě náročný po všech stránkách, proto může být rapidně snížena i obranyschopnost zneužívaného dítěte. Dítě trpí psychosomatickými potížemi doprovázenými zažívacími obtížemi, horečkami atd. Stejně závažné jsou psychické příznaky. Okamžitě po zneužití může být dítě apatické, zamlklé, či naopak může být vystrašené, plačtivé až hysterické. Reakce dítěte na prožitý stres jsou předem neurčité a velmi individuální. Není mimořádné ani kupř. noční pomočování. Často také po dobu jejich spánku vyžadují přítomnost rodičů. Zneužitá děti bývají v noci neklidné a vyžadují přítomnost rodičů. Nejvýraznějším indikátorem pro okolí zneužívaného dítěte je akutní stres, kterým dítě trpí výhradně v přítomnosti. Výjimkou nebývá ani otěhotnění, či nákaza pohlavní přenosnou infekcí.³²

ELLIOT a PLACE uvádějí, že sexuální zneužívání vyvolává závažné poruchy u dětí, zejména opoziční vzdor, úzkost a depresi. Nejnápadnější symptomy bývají úzkost, nespavost a somatické příznaky. Většinou se jedná o těžké symptomy spojené s posttraumatickou stresovou poruchou neboli znovuprožívání traumatu v představách, záblesky minulosti (tzv. flashback) a vyhýbáním se situacím připomínajících prožité trauma. Někdy bývá pro oběť trauma tak silné, že se od něj absolutně distancují, jedná se o obranný mechanismus popření. Tyto vzpomínky však v pozdějším věku vyplouvají na povrch a oběť nadále traumatizují. Dalším příznakem může být i disociace, neboli útek „do jiného života“, kde se tyto bolestné

³¹ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 17.

³² HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání dětí – terapie a prevence. *Právo a rodina*, 2006, číslo 6, s. 14-16.

zážitky nevyskytují. Asi u 16% zneužívaných dětí uvádí, že je zneuživatel vzrušuje. Ovšem to pachatele neospravedlňuje ani tehdy, pokud by dítě pachatele samo svedlo.³³

1.7 Následky sexuálního zneužívání

Podle VANÍČKOVÉ sexuální zneužití dítěte znamená souborné trauma obsahující v sobě poškození tělesné celistvosti spojené s fyzickou bolestí a poraněním genitálií, psychický šok v souvislosti s citovým vydíráním a ponížením. Dítě zpravidla pod tíhou studu a strachu nechává všemu volný průběh, a právě proto žije pod neustálým tlakem psychickým, z toho že se situace bude opakovat, nebo bývá citově vydíráno. Dítě se dostává do dlouhodobého stresu, se kterým si samo neví rady. V dospělosti přetrvávají zpravidla obtíže:

S důvěrou. Tyto obtíže stojí na počátcích problémů, a to zejména v navazování vztahů partnerských i přátelských.

Se sebehodnocením. Pocity méněcennosti vedoucí ke zkreslenému životnímu postoji.

- Při získávání úspěchu a uspokojení při dosahování cílů.
- Ve společenském styku
- V intimním životě

Většina obětí konstatuje, že jejich život je velmi špatný a nepříznivý, což je následkem výše uvedených obtíží, které postihují oblast sociálního zdraví. Projevy dlouhodobých následků sexuálního zneužití v dětství jsou přítomny jak v psychické tak fyzické složce zdraví. Přetrvává tenze, labilita i zřetelná úzkost. Dalšími zaznamenanými ukazateli jsou smutek, deprese, sebevražedné sklony, sebepoškozující chování, užívání návykových látek, promiskuitní chování, prostituce, poruchy příjmu potravy. Autorka uvádí, že mnozí autoři se shodují na níže uvedených dlouhodobých následcích sexuálně zneužívaných dětí:

- Konzumace alkoholu a užívání drog a jiných návykových látek
- Promiskuita a prostituce

³³ ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. Dítě v nesnázích. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2002, s. 97.

- Snížená schopnost navazovat vztahy
- Změna náboženské orientace
- Potíže v partnerském či manželském soužití
- Matky souzené za trestné činy páchané na svých dětech, zpravidla v dětství sami byly oběti násilí
- Zvýšený výskyt dalších psychiatrických diagnóz.³⁴

WEISS tvrdí, že vyrovnávání se s traumatizující událostí je silně individuální a u každého jedince se může odlišovat svým průběhem. I přes tyto diference lze konstatovat, že existují příznaky, které lze považovat za obecné, nicméně se u každého z nás odlišují svoji intenzitou a délkou trvání. Rozdílně se s prožitým sexuálním zneužitím vyrovnávají chlapci a jinak dívky. U mnohých obětí zneužívání lze vysledovat dokonce trvalé následky³⁵.

Z výzkumu WEISSE a ZVĚŘINY jsou získány nosné závěry. Autoři shodně vyzorovali urychlení sexuálního života. Zneužití osoby shodně uváděly více partnerských vztahů a během života více uzavřených manželství. Zneužití ženy rovněž výrazně častěji podstupovaly potraty. Obě pohlaví shodně přiznávají opakovanou účast na skupinovém sexu. Zneužití ženy častěji trpí sexuálními poruchami a jsou nepokojené se svým sexuálním životem. Jako největší rozdíl se mezi zneužívanými a nezneužívanými jedinci projevil sklon k neobvyklým sexuálním praktikám. Především homosexuální zkušenosti, a to u obou pohlaví. Mnozí z nich měli také zkušenost se sexuální agresí. Oběti přiznávali zkušenost s komerčním sexem – muži mají více zkušeností s prostitutkami a ženy si zase nechávají za styk platit. V anamnéze zneužitých jedinců se lze také setkat s pohlavními chorobami.³⁶

MALÁ uvádí, že veškeré dlouhodobé následky sexuálního zneužívání projevující se jako psychické problémy mohou časem přerůst v posttraumatickou stresovou poruchu, která je zařazena v Mezinárodní klasifikaci nemocí jako psychiatrická porucha. Jedná se o opožděnou odpověď na stresovou událost. Právě

³⁴ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí II. díl. Praha: Karolinum, 1997, s. 51-56.

³⁵ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000, s. 104

³⁶ WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000, s. 104

tehdy, když přerostou následky trestného činu do fáze posttraumatické stresové poruchy a oběť pociťuje permanentní strach, je sužována pocitem viny a dalšími negativními pocity doprovázeny poruchami v podobě ztráty nebo poruchy identity nebo změny ve vztazích ke svému okolí.³⁷

MALÁ, HORT, HRDLIČKA, KOCOURKOVÁ zmiňují, že byla vytvořena koncepce traumatického vlivu na dítě, což by mělo pomoci v porozumění traumatické dynamiky. Postraumatický proces tvoří čtyři činitele:

- Traumatická sexualizace
- Pocit zrady
- Bezmocnost
- Stigmatizace

Autoři uvádějí, že tento proces traumatu je obecný a zahrnuje i další traumata. Spojení všech čtyř hlavních činitelů v uvedené posloupnosti je ovšem charakteristické pro sexuální zneužívání. Všechny tyto faktory zhoršují u zneužitých dětí kognitivní i citový vývoj, celkový vztah k sobě, k životu a k okolí. Dynamika stigmatizace zapříčiní změnu dětského přemýšlení o hodnotách. Dynamika bezmocnosti vede ke ztrátám sebekontroly a kupříkladu snaha dítěte vše utajit před okolím a zvládnout vše na vlastní pěst vede k nezvratným poruchám chování.³⁸

Shrnutí

V této relativně rozsáhlé první kapitole jsem se zabývala historií sexuálního zneužívání. Velkou část jsem věnovala sexuálnímu zneužívání jako problému současnosti, kdy neustálým mediálním zahlcováním informacemi všeho druhu z televize, tisku či internetu občan může dospět k názoru, že opravdu dochází k zásadnímu nárůstu případů sexuálního zneužívání. V dalších dvou částech vymezují slovy erudovaných autorů pojem CAN a CAS a sexuální zneužívání

³⁷ MALÁ, Eva. Posttraumatická stresová porucha. In: Kolektiv autorů. Násilí na dětech. Násilí nezná hranice, ale zanechává stopy. Sborník z 2. národní a 1. středoevropské konference. Praha: Humanita-Profes, 2003, s. 30.

³⁸ HORT, V., M. HRDLIČKA, J. KOCOURKOVÁ a E. MALÁ. Dětská a adolescentní psychiatrie. Praha:Portál 2000. s .392-394.

v definicích. Dále detailně popisují formy sexuálního zneužívání a na závěr podrobně vysvětlují příznaky, projevy a následky sexuálního zneužívání dětí.

2 LEGISLATIVA

V této kapitole se zabýváme legislativní úpravou, která právně ošetřuje závažnost výskytu sexuálního zneužívání. Trestná činnost páchaná na dětech vždy souvisela s postavením dítěte ve společnosti, a toto postavení prošlo velkým vývojem a změnami. V historii bylo násilí, zneužívání a týrání dětí považováno za jakousi samozřejmost, která vyplývala z absolutního bezpráví dětí a nerovnostmi ve vztahu s rodiči. Donedávna byly incestní vztahy v rodinách snášeny i ve vyspělých zemích. Prvotní snahy přidělit dítěti rovnocenná práva jako dospělým se objevily až na začátku 19. století. 20. století přináší dítěti pevné postavení ve společnosti a jsou mu udělena všechna práva. Vznikají mezinárodní dokumenty ošetřující dětem právní ochranu. Po vzniku mezinárodních dokumentů postupně vznikají vnitrostátní právní řády. Nerovnosti v dodržování těchto mezinárodních právních úmluv jsou značné, a to zejména v zemích třetího světa.

VANÍČKOVÁ uvádí důvody, kvůli nimž má dítě právo na ochranu. Jedním z důvodů je právě fyzická, psychická i sociální nevyzrálость dítěte, proto mu po sexuálním útoku zůstávají následky celoživotní a jeho kvalita života je nevratně poškozena. Dítě samo má právo ovlivnit svůj sexuální život, od počátku až do konce, a sama společnost by měla mít zájem na fungující, zdravé společnosti, která je základnou pro kvalitní růst a vývoj cele populace.³⁹

2.1 Mezinárodněprávní úprava ochrany dítěte před sexuálním zneužíváním

Dle VÁNÍČKOVÉ ochranu dětí před sexuálním zneužíváním řeší na odlišné úrovni několik mezinárodněprávních úprav. Nejdůležitějšími mezinárodními dokumenty jsou Deklarace práv dítěte z roku 1924, Chartu práv z roku 1959 a Úmluvu o právech dítěte z roku 1989. Dále sem patří Úmluva o potlačení obchodu s ženami a dětmi z roku 1921, doplněná Protokolem z 20. října 1947 a Úmluva o potlačení oběhu a obchodu s obscénními publikacemi přijatá v roce 1923 doplněná Protokolem z 20.

³⁹ VÁNÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 9.

října 1947 zahrnuje veškeré formy pornografie a definuje jako trestné vytváření, výrobu či držení obscénních tiskovin, kreseb, plakátů, videí, fotografií atd. za účelem obchodu nebo veřejného vystavování. Jako trestné stanovuje vývoz, dovoz, inzerování a účast v obchodu, které se týkají obscénních materiálů či věcí. Dále bych zmínila Úmluvu o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostitute druhých lidí z roku 1949. Ve výčtu mezinárodních dokumentů týkajících se problematikou širokospektrého sexuálního zneužívání je nutné zmínit ještě Deklaraci sexuálních práv, která byla přijata ve Valencii v roce 1997 a obsahuje 9 práv.⁴⁰

A) Deklarace práv dítěte

VANÍČKOVÁ uvádí, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech roku 1966, který stanoví v článku 10 odst. 3 povinnost smluvních států stanovit trestným dle zákona zaměstnávání dětí v institucích škodícím jejich morálce a zdraví, což zahrnuje také specifické formy sexuálního zneužívání jako je prostituce. Mezinárodní unie na pomoc dětem (UISE) v Ženevě roku 1924 vytvořila dokument nazvaný Deklarace práv dítěte, který byl téhož roku vydán Shromážděním společnosti národů jako Ženevská deklarace práv dítěte. Na původní Deklaraci navazovala obnovená deklarace, která byla přijatá 20. 11. 1959 Valným shromážděním OSN v New Yorku. Deklarace, někdy nazývaná též Charta práv dítěte, byla předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte. Dokument vyhlásilo Valné shromáždění Organizace spojených národů (OSN) rezolucí 1386(XIV) již v roce 1959.⁴¹

ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR uvádí na svých webových stránkách, že valné shromáždění prohlašuje na tuto Deklaraci práv dítěte, aby děti dostaly možnost prožít šťastné dětství, užívat práv a svobod zde uvedených ku prospěchu vlastnímu i prospěchu společnosti a vyzývá rodiče, muže i ženy a dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby uznali tato práva a snažili se dosáhnout jejich dodržování cestou zákonodárných a jiných opatření prováděných postupně s těmito zásadami:

⁴⁰ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 9-11.

⁴¹ VANÍČKOVÁ, E., Z. HAJD-MOUSSOVÁ a H. PROVÁZNIČKOVÁ. Násilí v rodině. Praha: MPSV, 1995. s. 12.

Zásada 1: Dítě požívá všech práv upravených v této Deklaraci. Tato práva má bez výjimky každé dítě, bez rozlišování nebo diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo postavení, ať již jeho samého, nebo jeho rodiny.

Zásada 2: Dítě požívá zvláštní ochrany. Zákon a ostatní opatření, které mu poskytují příležitost i prostředky k tomu, aby se mohlo rozvíjet fyzicky, duševně, morálně, duchovně a sociálně zdravým způsobem a v podmínkách svobody a důstojnosti. Nejvyšším měřítkem zákonodárné činnosti v této oblasti je zájem dítěte.

Zásada 3: Dítě má od narození právo na jméno i na státní příslušnost.

Zásada 4: Dítě požívá výhod sociálního zabezpečení. Je kompetentní vyrůstat a rozvíjet se ve zdraví; proto se jemu i jeho matce poskytuje zvláštní péče a ochrana včetně přiměřené péče v době před jeho narozením i po něm. Dítě má právo na přiměřenou výživu, bydlení, zotavení a lékařskou péči.

Zásada 5: Dítěti, které je tělesně, duševně nebo sociálně postiženo, se poskytuje zvláštní zacházení, výchova a péče, jak to vyžaduje jeho zvláštní postavení.

Zásada 6: Dítě potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Pokud je to možné, má vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědní, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení; dítě v raném věku může být odloučeno od své matky pouze za výjimečných okolností. Společnost i úřady jsou povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez přiměřených prostředků k životu. Finanční podpora státu a jiná pomoc dětem z početných rodin je žádoucí.

Zásada 7: Dítě má nárok na vzdělání, které má být bezplatné a povinné, alespoň v začátečních stupních. Má mu být poskytována výchova, která pomáhá zvýšit jeho všeobecnou kulturní úroveň a umožní mu na základě stejných příležitostí rozvíjet jeho schopnosti, úsudek a smysl pro morální a sociální odpovědnost. Nejlepší zájmy dětí mají být vůdčími zásadami pro ty, kdož odpovídají za výchovu a vedení dítěte. Tuto odpovědnost nesou prioritně rodiče dítěte. Dítě má mít plnou možnost ke hrám a zotavení, jež by měly mít stejné poslání jako vzdělání; společnost a státní úřady mají usilovat o to, aby dítě mohlo tohoto práva užívat.

Zásada 8: Dítě je za všech okolností mezi prvními, komu bude poskytnuta ochrana a pomoc.

Zásada 9: Dítě má být chráněno před všemi podobami nedbalosti, krutosti a vykořisťování. Nesmí být předmětem obchodu v žádné podobě. Dítě nesmí být přijato do zaměstnání před dosažením přiměřeného minimálního věku; v žádném případě mu nebude vnuceno nebo dovoleno vykonávat jakékoli povolání nebo zaměstnání, jež by mohlo škodit jeho zdraví nebo výchově, anebo by překáželo jeho tělesnému, duševnímu nebo morálnímu vývoji.

Zásada 10: Dítě musí být chráněno před činy, které by mohly podporovat rasovou, náboženskou nebo jakoukoli jinou formu diskriminace. Musí být vychováváno v duchu porozumění, snášenlivosti, přátelství mezi národy, míru a všeobecného bratrství a v plném vědomí, že svou energii a nadání má věnovat službě bližním.⁴²

B) Úmluva o právech dítěte

Podle VANÍČKOVÉ, PROVAZNÍKOVÉ, HAJD-MOUSSOVÉ Úmluva o právech dítěte vydána v roce 1989 vymezuje dítě jako každou lidskou bytost mladší 18cti let a zároveň jako první mezinárodní smlouva ustanovuje povinnost smluvních stran bránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a zneužívání. Článek 19 Úmluvy o právech dítěte shledává, že: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.“*

Dále autorky uvádějí, že článek 34 Úmluvy o právech dítěte konstatuje, že: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují chránit dítě před všemi formami sexuálního vykořisťování a sexuálního zneužívání. Za tím účelem státy zejména přijímají nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění svádění nebo donucování dětí k jakékoli nezákonné sexuální činnosti, dále využívání dětí za účelem finančního obohacování k prostituci nebo k jiným nezákonným sexuálním praktikám a v poslední řadě k zabránění využívání dětí za účelem finančního obohacování v pornografii a při výrobě pornografických materiálů.“*

⁴² ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR. Helcom. cz [online].[cit.2011-1-1]. Dostupné z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>.

Článek 35 Úmluvy o právech dítěte dle výše zmíněných autorek říká, že: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosu dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účely a v jakékoli podobě.“⁴³

Úmluva o právech dítěte uznává tři kategorie činitelů, a těmi jsou dítě, stát, rodiče a přesně definuje rozdělení jejich rolí. Úmluva se váže ke všem věkovým kategoriím od 0 do 18 let. Na tomto základě jsou určitá ustanovení více či méně relevantní vzhledem k věku. Úmluva je nejmladším dokumentem z řady hlavních mezinárodních úmluv ze sféry práv dětí. Ovšem doposud ji podepsalo více než 150 členských států OSN, a to je značně vyšší počet než u všech dosavadních mezinárodních dokumentů. Úmluva o právech dítěte zahrnuje kupř. právo na život, přežití a rozvoj, dále na svobodu a bezpečnost jedince nebýt týrán a mučen, také právo na lidskou důstojnost a jiné. Autorky dále uvádějí, že tím, že Úmluva o právech dítěte zakotvila hledisko právo dítěte vyrůstat v rodinném prostředí, vychází z její ratifikace vyšší sociální a společenská odpovědnost státu za děti, to je i za adekvátní podmínky pro život rodin s dětmi. V důsledku to obnáší revizi politiky na poli péče o rodinu. Tento aspekt je velice významný především s ohledem na potřeby dítěte v jeho nejranějším vývoji.⁴⁴

C) Deklarace sexuálních práv

VANÍČKOVÁ popisuje tento mezinárodní dokument, který zakotvuje základní práva a svobody v kontextu s lidskou sexualitou. Tento dokument byl přijat ve Valencii v roce 1997 a obsahuje devět práv spojených s lidskou sexualitou. A těmi jsou kupříkladu právo na svobodu, na autonomii, na sexuální rovnost, na sexuální zdraví a právo svobodně se stýkat.⁴⁵

⁴³ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 10.

⁴⁴ VANÍČKOVÁ, E., Z. HAJD-MOUSSOVÁ a H. PROVÁZNIKOVÁ. Násilí v rodině. Praha: MPSV, 1995. s. 12-13.

⁴⁵ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 11-12.

CHMELÍK uvádí, že Česká republika je na základě této deklarace povinna dodržovat všechna ustanovení a systematicky stavět mimo všechna protiprávní jednání, jež by byla v rozporu s právy chráněnými tímto dokumentem.⁴⁶

2.2 Právní úprava sexuálního zneužívání dětí v ČR.

Náš stát tj. Česká republika primárně usiluje o zabezpečení občana před kriminalitou, která by narušovala řádný psychický, fyzický a etický vývoj dítěte. Toto úsilí nachází zázemí v platné legislativě. Sexuální zneužívání obecně, je velmi komplikovaná oblast sociálně patologických jevů, v níž se prolínají různá právní odvětví, a zabývá se jimi řada platných českých zákonů.

Podle BENEŠOVÉ Práva ochraňující dítě před kriminalitou jsou ustanovena v Listině základních práv a svobod, která je upravena v ústavním řádu České republiky, a to primárně v ústavním zákoně č. 2/1993 Sb. Právní aspekty jsou ukotveny v Listině základních práv a svobod jsou primárně v:

čl. 32 odst. 1. – Rodičovství i rodina jsou pod ochranou zákona. Speciální ochrana dětí a mladistvých je zaručena

čl. 32 odst. 4. – Péče o děti a jejich výchova náleží právu rodičů, děti mají právo na rodičovskou péči a výchovu. Rovněž práva rodičů mohou být omezena a nezl. Děti mohou být rodičům odebrány proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

čl. 32 odst. 5. – Rodiče, jež pečují o děti, mají právo na pomoc státu⁴⁷

Zákon č. 94/1963 Sb., *zákon o rodině*, je dalším ze zákonů, který se zabývá právem dětí. Právně ošetřuje vztahy mezi rodiči a dětmi. Rodiče mají při výkonu svých rodičovských práv povinností přednostně bránit zájmy a blaho dítěte. V rámci rodičovské zodpovědnosti jsou mimo jiné oprávněni použít přiměřených výchovných

⁴⁶ CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 12.

⁴⁷ BENEŠOVÁ, Věra. Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi-Právní aspekty prevence. Sborník přednášek pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů. Ústí n. L., 1998. s. 59.

prostředků. Tato výchovná opatření se ovšem nesmí negativně dotýkat důstojnosti dítěte a nesmí dát v sázku jeho tělesný, mravní, citový ani rozumový vývoj.⁴⁸

Zákon č. 359/1999 Sb., *o sociálně-právní ochraně dětí*, který vymezuje základní zásady sociálně-právní ochrany dětí na poli sociálně patologických jevů, především v § 6-9. Kroky k zajištění ochrany dětí, preventivní i poradenská činnost jsou zakotveny v § 10-14. Úkoly státních orgánů, dalších právnických a fyzických osob a oprávněných osob jsou upraveny v § 53. Ve školách a školských se právní odpovědnost týká především výskytu drog, násilí a šikany.⁴⁹

BENEŠOVÁ uvádí, že § 41 ods. 1 – Sociálně právní ochranou dětí se rozumí ochrana práva dítěte za zdravý vývoj, řádnou výchovu i ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrana jeho jmění. Dále se jedná o předcházení vzniku ohrožení dítětem narušení jeho zdravého vývoje a aktivitám k obnovení narušených funkcí zdravé rodiny. Cílem je blaho dítěte. Sociálně právní ochranu dětí zajišťují kompetentní orgány a obce tím, že zejména zabezpečují případy ohroženého nebo poškozeného vývoje jinak výchovy dětí a jsou povinny vytvářet opatření směřující k ochraně dětí před fyzickým či psychickým zanedbáváním a násilím. S ohledem na problematiku sexuálního zneužívání je nezbytné uvést § 7 stanovující generální oznamovací povinnost každého z nás, v případě, že máme podezření na nevhodné chování rodičů vůči dítěti. Dítě samo má rovněž možnost kdykoliv se obrátit na pracovníky sociálně-právní ochrany dětí. Pravomoc poskytovat pomoc podle tohoto zákona pak nemají pouze orgány sociálně-právní ochrany dětí, ale i kompetentní osoby uvedené v § 48 zákona, a to na základě pověření krajského úřadu, a to jsou poté různé nevládní organizace jako například nadace Naše dítě, Linka bezpečí či

⁴⁸ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2008, [cit. 2011-02-11]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/page0031.htm>

⁴⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online]. 20010, [cit. 2011-09-05]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

Dětské krizové centrum. Pravomoc pracovníků sociálně-právní ochrany dětí je upravena v § 52 zákona.⁵⁰

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, nabývající účinnosti od 1. 1. 2010 č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. Tento zákon vymezuje dva druhy ochranných ustanovení. Prvním ustanovením, je to, co poskytuje ochranu pouze dětem a mladistvím a druhé ustanovení týkající se trestných činů, jejichž obětí se může stát kdokoliv, ovšem pokud se jeho obětí stane dítě. Spáchaný trestný čin je poté charakterizován vyšší společenskou nebezpečností a současně tato okolnost podmiňuje užití vyšší trestní sazby. Děti jsou prostřednictvím trestního zákona chráněny:

„(před neplněním povinností ze strany jejich rodičů v podobě § 212 (trestný čin opuštění dítěte) a § 213 trestního zákona (trestný čin zanedbání povinné výživy)

před různými formami násilí různé intenzity v podobě § 215 (trestný čin týrání svěřené osoby), § 216 (trestný čin únosu), § 219 (trestný čin vraždy) a § 220 trestního zákona (trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou)

před obchodováním s nimi v podobě § 216a trestního zákona (trestný čin obchodování s dětmi)

před ohrožováním jejich mravnosti v podobě § 205 odst. 2 (trestný čin šíření pornografie) a § 217 trestního zákona (trestný čin ohrožení výchovy mládeže)

a je také chráněn jejich zdravý sexuální vývoj v podobě § 242 (trestný čin pohlavního zneužívání), § 243 (trestný čin pohlavního zneužívání v závislosti), § 241 odst. 2 písm.b) (trestný čin znásilnění), a § 204 odst. 3 písm. c) trestního zákona (trestný čin kuplířství).⁵¹

Podle CHMELÍKA se trestné činy zahrnuté do kategorie mravnostní kriminality dotýkají čtyři rovin:

- etické vztahy ve společnosti

⁵⁰ BENEŠOVÁ, Věra. Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi-Právní aspekty prevence. Sborník přednášek pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů. Ústí n. L., 1998. s. 60-62.

⁵¹ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2010, [cit. 2011-04-2]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

- život a zdraví osob poškozených protiprávním jednáním na poli sexuálních vztahů
- zdravý vývoj dětí
- dobré mravy v sexuálních vztazích mezi dospělými⁵²

CHMELÍK dělí skutkovou podstatu mravnostních trestných činů v obecné rovině do dvou základních skupin, kdy první skupinu tvoří trestné činy mající ve své skutkové podstatě výhradně zakotvena zakázaná jednání označována rovněž jako typické skutkové podstaty. Do této skupiny spadají trestné činy uvedené v hlavě VIII., 2. oddílu zvláštní části trestního zákona - znásilnění dle § 241 trestního zákona, pohlavní zneužívání dle § 242 a § 243 trestního zákona, koitus mezi příbuznými dle § 245 trestního zákona. Tyto činy jsou označovány jako trestné činy proti lidské důstojnosti. Zařazeny do tohoto sektoru jsou i trestné činy hrubě poškozující občanské soužití uvedené v hlavě V., sem spadá kuplířství dle § 204 trestního zákona a ohrožování mravnosti dle § 205 trestního zákona.

Druhá skupina trestných činů dle CHMELÍKA je tvořena trestnými činy páchanými současně s mravnostními trestnými činy uvedenými ve skupině první anebo trestné činy korespondujícími s porušením práva na svobodné rozhodování v sexuální oblasti. Patří sem tudíž trestné činy uvedené v hlavě VI. zvláštní části trestního zákona označované jako trestné činy proti rodině a mládeži – obchodování s dětmi dle § 216a trestního zákona, ohrožování výchovy mládeže dle § 217 trestního zákona a trestné činy uvedené v hlavě VIII. hlavy, 1. oddílu specifické části trestního zákona – omezování vlastní svobody dle § 231 trestního zákona, zbavení osobní svobody dle § 232 trestního zákona, zavlčení do ciziny dle § 233 trestního zákona, vydírání podle § 235 trestního zákona a útisk dle § 237 trestního zákona.⁵³

Z hlediska čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, který konstatuje, že každý může činit cokoli, co není přímo zákonem zakázáno.⁵⁴ Je tudíž shledáno, že neexistuje žádná právní norma, která by zakazovala sexuální chování, ale pouze

⁵² CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 18.

⁵³ CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 73.

⁵⁴ ČESKO. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2010, [cit. 2011-02-03]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

v tom případě, že tímto chováním není jako v případě mravnostní kriminality porušena další právní norma, přesněji trestní zákon.⁵⁵

Trestným je tudíž každé jednání související s uspokojováním sexuálních potřeb pachatele s dítětem mladším 15 let. Monitoring sexuálního vzrušení či uspokojení je pak nutným předpokladem k naplnění této skutkové podstaty. K naplnění pojmových znaků skutkové podstaty v § 242 dochází i tehdy, nedojde-li k sexuálnímu uspokojení, je-li z předchozího chování pachatele rozpoznatelné, že k němu jeho chování mělo směřovat. Z pohledu trestněprávní praxe je nutné prokázat, že pachatelovo chování a jednání přesahuje normu a stává se trestným činem a nikoliv jen nevhodným chováním poškozující dítě.⁵⁶

ŠPECIÁNOVÁ uvádí, že trestný čin pohlavního zneužívání v ustanovení § 242 odst. 1 trestního zákona je obsažena základní skutková podstata trestného činu pohlavního zneužívání, kdy ten, kdo vykonává soulož s osobou mladší 15 let anebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude poté potrestán odnětím svobody na jeden až osm roků. Pachatelem takového trestného činu z hlediska pohlaví může být žena i muž. Rovněž pohlaví zneužitých osob není rozhodující, jelikož ustanovení § 242 trestního zákona chrání chlapce i děvčata mladší patnácti let před škodlivými zásahy do jejich pohlavní sféry. Obětí trestného činu pohlavního zneužívání je mravní a tělesný vývoj dítěte, rovněž je ohrožena lidská důstojnost, a proto je skutková podstata trestného činu pohlavního zneužívání uvedena v druhém oddílu osmé hlavy speciální části trestního zákona mezi trestnými činy proti lidské důstojnosti. Tento zákon rozlišuje dva způsoby spáchání tohoto trestného činu. Forma soulože a forma pohlavního zneužití, které je uskutečněno jiným způsobem. Tímto jiným způsobem je myšlen intenzivnější zásah do pohlavní sféry postižených osob mladších patnácti let, kupříkladu osahávání ňader či pohlavních orgánů, které směřuje k sexuálnímu vzrušení pachatele. Poté trestný čin pohlavního zneužívání je již dokonán právě jinou formou než souloží. Podle stanoviska Nejvyššího soudu Rt 5/663 Tz. 49/65 (Sb. s. r. 66, 2: 65) u trestného činu pohlavního zneužívání podle ustanovení § 242 odst. 1 trestního zákona nelze výjimečné okolnosti případu ve

⁵⁵ ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2010, [cit. 2011-04-2]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

⁵⁶ CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 84

smyslu ustanovení § 40 odst. 1 trestního zákona spatřovat v tom, že pachatel osobu mladší 15. let pohlavně zneužíval odlišným způsobem než souloží.⁵⁷

Shrnutí

Ve druhé kapitole jsem se pokusila popsat právní úpravu sexuálního zneužívání z hlediska mezinárodního i vnitrostátního. Mezinárodní dokumenty zabývající se touto složitou problematikou jsou zejména Úmluva o právech dítěte, která hájí práva dětí, dále Deklarace práv dítěte, Charta práv dítěte a v neposlední řadě i Deklarace sexuálních práv. Podrobněji jsem se pokusila popsat vnitrostátní právní úpravu sexuálního zneužívání dětí. V ČR jsou práva dítěte zakotvena v Listině základních práv a svobod, v Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině a především pak zájmy dítěte hájí Zákon č. 359/ 1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Velkou část jsem věnovala stěžejnímu právnímu nástroji v potírání sexuální zneužívání a tím je Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, který vstoupil v platnost 1. 1. 2010.

⁵⁷ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. 1. Vyd. Praha: Linde, 2003. s. 42-43.

3 DÍTĚ JAKO OBĚŤ SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

Veškeré podoby pohlavního zneužití mají fatální vliv na celkový vývoj jedince. Pro mou práci je stěžejní věková kategorie 11 – 15 let dítěte tudíž období staršího školního věku. Toto období je charakterizováno nástupem mnoha změn jak ve vývoji tělesném, tak ve vývoji duševním. V tomto období nastupuje puberta a dítě pátrá po své identitě i roli ve společnosti. Je výrazně ohroženo sociálně patologickými jevy všeho druhu díky osobnostní nestabilitě. Ovšem pokud se v tomto období pubescenta přímo dotkne, jakýkoli mravní delikt mohl by to pro dítě mít zásadně negativní dopad. Budu se zabývat charakteristikami dětské oběti sociálně patologických jevů a zejména poté faktory, které zvyšují pravděpodobnost výskytu sexuálního zneužívání dítěte. Sexuální zneužití je pro dítě silně traumatizující událost, v jejímž kontextu se rozvíjí syndrom dětského přizpůsobení pohlavnímu zneužívání, který ve třetí podkapitole popisuji. A v poslední podkapitole vysvětluji specifika výslechnů dětí, které mají jasná striktní pravidla, aby se dětské oběti, co nejméně ublížilo.

3.1 Charakteristika dítěte 11 – 15 let (Vágnerová, Valentová)

VÁGNEROVÁ a VALENTOVÁ popisují starší školní věk jako dobu dospívání, zahrnuje prepubertu i pubertu a trvá zhruba od 11 do 15 let. Prepuberta znamená přípravné období dospívání, v němž se objevují první vývojové změny v psychické i fyzické oblasti. Etapu puberty lze charakterizovat jako dobu akcelerovaného a nerovnoměrného růstu a vývojových změn probíhajících v oblasti tělesné i duševní. Přičemž tělesné změny jsou velice výrazné a nápadné. Dítě rychle nerovnoměrně roste. Růst se týká zejména svalů a kostry. Hormonální změny se týkají funkce pohlavních orgánů a rozvojem sekundárních pohlavních znaků. Rychlý růst a zrání je doprovázeno snížením odolnosti a menší tělesnou výkonností a únavou. Prožívání pubescenta bývá vlivem vývojových procesů pozmeněno a doprovázeno emoční labilitou, přecitlivělostí, častými, bezpříčinnými změnami nálad, tendence k impulzivité, výbušnosti. Duševní změny v dospívání jsou stejně výrazné a nápadné a podstatné jako tělesné zrání. Dospívání po psychické stránce je dobou hledání vlastní identity. Pubescent se soustřeďuje na vlastní prožívání, sebehodnocení a myšlení. Pubescent potřebuje znát svou roli a své schopnosti a svou sociální hodnotu.

Tyto snahy o poznání vlastního já jsou doprovázeny hledáním vzorů chování. V průběhu dospívání dochází k uvolnění vazeb z rodiny. V této době se objevují první lásky, ale přetrvávají i odmítavé a pohrdavé postoje k druhému pohlaví. Hledání vlastní totožnosti je spojeno s hodnocením identity ostatních lidí. Paralelně se změnou osobnosti pubescenta dochází ke změně postojů učitelů, vrstevníků i rodičů k dospívajícímu. Stabilizovaná a jasná identita je předpokladem přiměřeného styku s realitou. Pakliže tomu tak není, nejasnost sebepojetí vlastní osobnosti bývá doprovázena s problémy všeho druhu v interakci s reálným světem, který je neuspokojující a nesrozumitelný, že o něj jedinec utíká, nebo se v něm ztrácí.⁵⁸

Dospívající mají zvýšenou potřebu citového vztahu a bezpečí, jelikož jedinec prochází v tomto období velikou proměnou. A buduje se základna pro budoucí partnerské vztahy. Je zde přítomna také zvýšená potřeba sociálního kontaktu a identity a sociálního ocenění. Intenzivnější je i citové prožívání, kdy dochází v kontextu s biologickým zráním k individuálně rozlišným výkyvům v citové oblasti. Mravní cítění se rovněž vyvíjí intenzivně.⁵⁹

Variabilita a odchylky ve starším školním věku ve vztahu k vlivům vnějšího prostředí, kdy psychický vývoj je výsledkem dlouhodobé interakce mezi individuálním organismem a prostředím, v němž žije. Poruchy prožívání a interakce s okolním světem, abnormální chování, sociálně záporně hodnocené, nikdy nelze posuzovat izolovaně, ale jen jako výsledek vývoje jistým způsobem disponovaného dítěte v konkrétním prostředí, a to zejména v rodině. Objevují se poruchy adaptace, které se dotýkají oblasti prožívání a chování. Poruchy socializovanosti někdy spojené s projevy agresivity, či neurózou.⁶⁰

⁵⁸ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita. Praha: UK, 1991. s. 97-98.

⁵⁹ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita. Praha: UK, 1991. s.104.

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. Psychický vývoj dítěte a jeho variabilita. Praha: UK, 1991. s. 108-109.

3.2 Dítě jako oběť pohlavního zneužívání

PÖTHE uvádí na konkrétním příběhu, jak vypadá zneužívání očima dítěte: „Martině je 15 let. Před šesti lety jí při autonehodě zemřela maminka. Zůstala sama s otcem. Tatínek byl fajn, hodně si rozuměli, často se mu svěřovala s tím, co ji trápí, co ji čeká e škole, která spolužačka ji zklamala atd. Často se spolu mazlili, tatínek ji nejprve hladil po zádech, když byla starší, tak ji začal hladit a líbat břicho, chtěl, aby mu dělala totéž. Bylo ji to zpočátku divné, ale tatínek jí vysvětlil, že to dělají všichni tatínkové a všechny holčičky svým tatínkům, pokud je mají doopravdy rády. Martina tatínka ráda měla a chtěla být hodnou holčičkou. Jednou v noci k ní vlezl do postýlky a oznámil, že už je dost velká na to, aby udržela tajemství. To tajemství bude patřit jenom jim a nikdo se o něm nesmí dozvědět. První bolístku jí otec udělal, když ji bylo 12 a půl roku. Od té doby se to stávalo pravidelně, nejméně třikrát týdně. Otec byl nadále velmi pozorný, věnoval Martině spoustu času, kupoval dárky, říkal jí samé hezké věci. O tajemství nikdo nevěděl. Byla přesvědčená o tom, že by jí i tak nikdo z dospělých neuvěřil. Taky si neuměla představit, jak by to co se jí děje, vlastně řekla, chyběla jí vhodná slova. Mezi dětmi ve škole se cítila nesvá, jako by mezi ně nepatřila, spolužačky ji připadaly příliš hloupé a naivní. Když ji bylo 13, tak se ji začal líbit kluk, kterému rovněž nebyla lhostejná. O přestávkách si spolu povídali, chodili spolu na obědy, jednou ji pozval do kina. Když to sdělila doma, otec hrozně zuřil. Od té doby nesměla nikam chodit, vozil ji do školy, čekal na ni po vyučování, hlídal ji, kde se dalo. Doma byly neustále hádky a v Martině narůstal hněv. Rozhodla se, že všechno na otce řekne své tetě, která k nim chodila občas uklízet. Teta, sestra matky, se zpočátku zdráhala uvěřit. Všechno vypadalo jako msta otci za to, že ji nechce pouštět ven. Martina však neustoupila. S podporou tety celou věc začalo šetřit místní oddělení policie. Martina musela opakovaně popisovat, co se jí celou dobu dělo. Musela dokazovat, že se jí to doopravdy přihodilo. Největší nedůvěru okolí a vyšetřovatelů vůči ní vzbuzovala otázka: proč to neřekla dřív? Nedokázala jim to vysvětlit. Bála se, že další výpovědi přinesou pouze další prožívání bolestné zkušenosti, na kterou chtěla zapomenout. Několik dní před soudním jednáním svojí výpověď změnila. Oznámila, že si to všechno vymyslela.

Dnes bydlí u tety a díky pravidelné psychoterapeutické léčbě se postupně zotavuje.“⁶¹

PÖETHE píše, že u každého zneužitého dítěte, bez ohledu na přidružené okolnosti zneužití, dochází ve větší nebo menší míře k rozvoji traumatických prožitků se zápornými dopady. Proces prožívání zneužití a jeho důsledky se dělí do čtyř stádií:

- traumatická sexualizace
- stigmatizace
- zrada
- bezmocnost⁶²

RŮŽIČKA, PŮRY a ZEZULOVÁ uvádějí, že „Oběť“ jako koncepce byla v českém právním řádu ustanovena zákonem č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. Obsahově do určité míry vychází z konceptu poškozeného, jež je upraven v § 43 odst. 1 trestního řádu. „Oběť“ ve svém pojetí je obsahově širší než pojem poškozený, a to hlavně z toho důvodu, že za oběť je považována nejen tzv. přímá či primární oběť, tedy osoba přímo dotčená způsobeným trestným činem, ovšem i osoba, u které došlo k újmě způsobené trestným činem zprostředkovaně. Za oběť tudíž lze považovat i rodinu oběti či osoby, které byly pověřeny péčí o oběť.⁶³

ČÍRTKOVÁ označuje dítě za nejzranitelnější článek ve společenském uspořádání a jakýkoli prožitý stres se do jeho psychiky nesmazatelně zapíše a dítě si to vše nese v dalším životě s sebou. Nedokáže se vyrovnat s krizovou situací a následky traumatizace se mohou projevit daleko později. Situací, které mohou obnovit prožité trauma je ale velká škála. Tento jev bývá označován jako tzv. sleeper effect. Ze zahraniční praxe vyplývá, že s dítětem je potřeba o jeho problému otevřeně mluvit. Záměrné mlčení o problému neznamena, že dítě na něj zapomene. Otevřené hovoření o problému dítěti usnadní tíživou situaci pochopit a následně se s ní lépe vyrovnat. Rodiče mají k dítěti nejbližší proto by měli oni jako první dítěti začít

⁶¹ PÖTHE, Petr. Dítě v ohrožení. Praha: G plus G, 1996. s. 40-41.

⁶² PÖTHE, Petr. Dítě v ohrožení. Praha: G plus G, 1996. s. 41-42.

⁶³ RŮŽIČKA, M., F.PŮRY a J. ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: C.H. Beck, 2007. s. 597.

naslouchat a být partnery pro rozhovor. V některých případech bývá lepší řešit daný problém prostřednictvím nevládních organizací neboli mimo domov na neutrální půdě. V případě závažnějšího ohrožení je pak optimální vyhledat odborníka.⁶⁴

WEISS píše, že obětí sexuálního zneužívání se může stát v podstatě kdokoliv. Sexuální zneužívání nemá vytyčené hranice. Jeho výskyt nelze vymezit jen na určité sociální prostředí, věk, místo bydliště či konkrétní sociální vrstvu. Výsledky výzkumu v této oblasti potvrzují, že nejsou žádné významné statisticky zjištěné rozdíly mezi osobami zneužitými a nezneužitými.⁶⁵

Podle VANÍČKOVÉ rizika zvyšující vyhlídky sexuálního zneužití mohou být:

Osobnostní charakteristiky dítěte – typicky se jedná o vyzývavé chování, kterým se snaží dospělého na sebe upozornit

Nízké sebehodnocení – tyto děti se více spoléhají na své okolí než samy na sebe, což může být snadno zneužitelné. Děti často uposlechnou příkazy autoritativního dospělého, lze s nimi jednoduše manipulovat.

Nedostatečnost sexuální výchovy – dobře a včas informované dítě je schopno rozpoznat „nenormální“ chování a je schopno na něj také adekvátně zareagovat. Povinná sexuální výchova na školách byla dlouho tabuizována. Až v nedávné době se opět po vzoru ze zahraničí objevuje v osnovách mnohých škol.

Charakteristiky rodinného života - tento ukazatel bývá uváděn jako nejvýznamnější, jelikož rodinnému prostředí a případné patologii je dítě vystaveno po mnoho let. Dítě vyrůstající v citově chladné rodině je citově deprivované. Vyhledává náklonnost a přátelství u jiných a tudíž je náchylnější stát se obětí extrafamiliárního sexuálního zneužívání. V nefunkční rodině také není dítěti věnována dostatečná pozornost a dohled. Tyto děti snadno navazují kontakt a vztahy s každým, kdo se k nim chová pozorně a zajímá se o ně

Hyperprotektivní rodina – je protipólem disharmonické rodiny. V rámci této rodiny je dítěti věnována maximální pozornost a je snaha ochránit ho před výskytem jakéhokoliv negativního jevu, což ve svém důsledku způsobuje, že dítě konfrontované s negativní zkušeností není schopno přiměřeně zareagovat.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Dítě jako oběť trestného činu. Právo a rodina. 2005, číslo 5. s. 13.

⁶⁵ WEISS, Petr. Sexuální chování v ČR – situace a trendy. Praha: Portál, 2001. s. 115.

rozpad původní rodiny – způsobuje, že dítě žije buď jen s vlastní matkou či s vlastním otcem. V podstatně nebezpečnější situaci jsou pak z hlediska vzniku sexuálního zneužívání dívky, jejichž matka si najde nového životního partnera.

mentální a tělesný handicap dítěte – pachatelé zneužívající takto postižené děti spoléhají na jejich bezbrannost a domnívají se, že nejen dítě není schopno pochopit co se s ním děje, ale navíc ani není schopno o svých zkušenostech mluvit. Podobné je to i u dětí, které trpí nějakým tělesným postižením.⁶⁶

HANUŠOVÁ uvádí, že dítě je více v nebezpečí v disfunkční rodině, kde rodiče neplní své role a jsou zde přítomny charakterové vady, jakými jsou agresivita či afekt. Častým aspektem v těchto disfunkčních rodinách bývá alkoholismus či drogová závislost. Není výjimkou, že sexuálně zneužívání rodiče se stávají pachateli stejně hrůzného činu.⁶⁷

3.3 Syndrom dětského přizpůsobení pohlavního zneužití

VÁNÍČKOVÁ v rámci následků sexuálního zneužívání zejména v souvislosti s traumatizujícími procesy hovoří o syndromu dětského přizpůsobení se zneužití, který zahrnuje pět skupin:

Utajování: Pachatel dítěti vyhrožuje a ve svých výhrůžkách ho seznamuje s možnými následky vyzrazení jeho jednání. Nejčastěji hrozí, že ublíží někomu blízkému dítěti, eventuálně mu klade za vinu následný rozpad rodiny a podobně.

Bezmocnost: Jelikož pachatelem bývá nejčastěji někdo z rodiny, na kom je dítě závislé, stává se v této situaci naprosto bezmocným a odevzdaným svému pachateli. Dítě neví, jak se má chovat nejenom k pachateli, ale i k ostatním osobám.

Svedení a přizpůsobení se: Zneužívání dítěte je většinou dlouhodobou záležitostí. Dítě se tedy po čase sexuálnímu útoku přizpůsobí. Toto přizpůsobení je ale velice nebezpečné, jelikož dítě si často hledá únikovou cestu v drogách, alkoholu či jeho následkem vznikají různé poruchy osobnosti. Některé děti se zase naučí

⁶⁶ VÁNÍČKOVÁ, E, K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí I. díl. Praha: Karolinum, 1997, s. 17-18.

⁶⁷ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání – příznaky a následky. *Právo a rodina*. 2006, číslo 5, s. 14.

využívat různé výhody, které jim pachatel za „odměnu“ poskytuje nejčastěji v podobě peněz či dárků.

Opožděné, konfliktní a nepřesvědčivé odhalení: Dítě se odhodlá svěřit se zpravidla až v okamžiku, kdy se objeví nějaký spouštěcí impuls například v podobě zneužívání mladšího sourozence či rozvodu rodičů. Tato fáze je dle mého názoru pro dítě zvláště bolestná, jelikož se často setkává s odmítavou reakcí svého nejbližšího okolí. Je obviňováno z toho, že si celou záležitost vymyslelo, jelikož kdyby ke zneužití skutečně došlo, určitě by jej oznámilo ihned po něm a podobně.

Odvolání výpovědi: Je zpravidla reakcí na předchozí nepochopení ze strany rodiny. Odvolání blízcí chápou jako důkaz toho, že celý případ byl pouhým výplodem dětské fantazie. Dítě pak nejednou dochází k názoru, že by bylo bývalo lepší nechat si celou záležitost pro sebe. Tato reakce bývá považována za tak silný zdroj sekundární viktimizace, že může dítěti ublížit mnohem více než samotný čin. Nepochopení, odmítání a další nevhodné reakce blízkých osob pak způsobují, že dítě se stává snadnou kořistí pro další pachatele sexuálního zneužívání. Je zmatené, jelikož jeho nejbližší mu nevěří a neposkytují mu ochranu. Na zneužité dítě je vždy nutno pohlížet jako na oběť, nikdy mu jeho okolí nesmí dávat zneužívání za vinu. Naopak milující a chápající rodina představuje dle mého názoru nejlepší lék na prožitá trauma a současně umožňuje ochránit dítěte před dalším sexuálním zneužíváním.⁶⁸

3.4 Výsledky a vyšetřování pohlavně zneužívaných dětí

NETÍK a ostatní autoři publikace hovoří o výslechu dítěte jako o výlučné sféře výslechové praxe. Validita výpovědi dítěte prošla v minulých letech složitým vývojem. Postupem času se dospělo k závěru, že děti jsou schopné věrohodných výpovědí srovnatelnými s dospělými jedinci u výslechu. Až doposud se odborníci neselekali s rozhodujícím důkazem, který by potvrdil, že děti nejsou schopné podat platnou výpověď, případně že je jejich paměť oproti paměti dospělého člověka

⁶⁸ VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání dětí. II. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1999. s. 51-53.

ovlivnitelnější. Z hlediska výslechové praxe je ale nezbytné zdůraznit, že děti výrazně ovlivňuje prostředí a celková atmosféra výslechové situace.⁶⁹

CHMELÍK uvádí, že pro výslech dětí jsou platná relativně stejná pravidla a normy jako u dospělých. Musí se ovšem mít po celou dobu výslechu na paměti, že dítě, kterého se dotýká mravní přečin je velmi traumatizováno. Je postihnuo dlouhodobým stresem a jednání pachatele zanechává v psychice dítěte dlouhodobé až trvalé následky, proto primárně všichni účastníci výslechu dítěte usilují, aby výslech byl co nejkratší, nejjemnější a nejlépe jednorázový, tak aby dítě na vše, co nejrychleji zapomnělo. Výslech by neměl provádět policista v uniformě a vyslýchající místnost by měla být co nejméně oficiální. Vyslýchající osoba musí být speciálně proškolená, tak, aby v dítěti nevzbuzovala strach a nedůvěru, a vyvarovala se autoritativních kárajících postojů. Při výslechu je optimální, aby byla přítomna i blízká osoba dítěte, které dítě plně důvěřuje a jeho přítomnost mu nebude činit problém, to znamená, že nikoli za každé situace je vhodné, aby v místnosti byl přítomen rodič dítěte. Dítě zpravidla při výslechu znovuprožívá traumatickou událost, proto by se výslech neměl opakovat a vyslýchající by měl v dítěti vzbudit přesvědčení, že mu rozumí a neviní jej. Ideální vyzkoušený nástroj při výslechu dětí sexuálně zneužitých jsou demonstrační panenky „JÁJA a PÁJA“.⁷⁰

CHMELÍK vysvětluje demonstrační pomůcky při výslechu dětských obětí a jimi jsou panenky JAJA, PÁJA. Je to patentovaný výrobek MV ČR. Panenky motivují ke hře a zároveň mají sekundární pohlavní znaky pro potřeby názornosti. Panenky mohou zastupovat samo dítě. Pravidla při používání demonstračních pomůcek JÁJA a PÁJA:

- Podrobné seznámení se s případem
- Příprava otázek pro validní závěry z výslechu
- Zajistit podmínky pro optimální výslech dítěte
- Záznamy tvořit bez rušivých elementů
- Úsilí o navázání důvěrného kontaktu s dítětem
- Panenky představit bez vnucování dítěti

⁶⁹ NETÍK, Karel, D. NETÍKOVÁ a S. HÁJEK. Psychologie v právu. Praha: C.H.Beck, 1997, s. 13.

⁷⁰ CHMELÍK Jan a kol. Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2005. s. 172.

- Vyvarovat se emocím a afektům
- Po ukončení výslechu netlačit dítě k odchodu, případně nechat si ho hrát s panenkami dál a poté výslech citlivě zakončit
- Dítě pochválit za spolupráci a do hry se případně zapojit.⁷¹

CHMELÍK uvádí základní pravidla při výslechu dětí:

- Cílevědomý výslech
- Ofenzivní výslech
- Zaměřenost výslechu
- Duševní zralost vyslychajícího
- Iniciativní přístup
- Stručnost otázek
- Optimálně jednorázový výslech⁷²

Shrnutí

Ve třetí kapitole jsem se podrobněji zabývala problematikou dětské oběti. V první podkapitole charakterizovala pro mou práci hlavní období staršího školního věku, zejména jsem se zaměřila na aspekty, které bývají zasaženy sexuální zneužíváním u dítěte nejvíce. Nejmnocněji bývá postihnuta vztahová, emocionální a sociální oblast.

Ve druhé kapitole jsem podrobněji rozpracovala oběť dítěte v kauzách sexuálního zneužívání. Zde jsem na úvod přiložila typický příběh sexuálního zneužívání pubescenta, dále se pokusila definovat oběť jako obecný právní pojem, a dále popsala rizikové faktory pro vznik sexuálního zneužívání. Ve třetí podkapitole uvedla syndrom dětského přizpůsobení sexuálního zneužívání v pěti kategoriích a v poslední kapitole se zabývala problematikou citlivých výslechů dětí, zejména zmínila nároky na školeného vyslychajícího i na prostředí pro nerušený výslech.

⁷¹ CHMELÍK Jan a kol. Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2005. s.348.

⁷² CHMELÍK Jan a kol. Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A. Čeněk, s.r.o., 2005. s. 172.

Dále zmínila pravidla při výslechu dítěte i zásady pro používání demonstračních pomůcek JÁJÁ, PÁJÁ.

4 SYSTÉM PREVENCE SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Prevence je velmi aktuální tematika, která ovšem dosahuje různé kvality a efektu v souvislosti o jakou rizikovou oblast se jedná. Prevence má mnoho důležitých významů. Široká veřejnost pohlíží na prevenci na soubor právních norem a legislativních opatření chránících občana před rizikem a kriminalitou. MŠMT klade důraz primárně na specifickou primární prevenci, neboli systém aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s širokou populací, u které lze v případě jejich absence předvídat další negativní vývoj a který usiluje o předcházení nebo omezení nárůstu jeho výskytu. Dle MŠMT se nesespecifickou prevencí rozumí činnosti, které tvoří nedílnou součást primární prevence a jejímž obsahem jsou veškeré metody a přístupy umožňující rozvoj zdravé osobnosti, včetně příležitosti rozvíjet nadání, zájmů a pohybových a sportovních aktivit.⁷³ Vzhledem k tématu své diplomové práce popisují pojetí prevence v působnosti resortu MŠMT, MPSV a MV, rovněž se zabývám základními preventivními programy pro ZŠ v MŠMT.

4.1 Primární, sekundární, terciární, kvartální prevence sexuálního zneužívání

CHMELÍK rozlišuje čtyři dílčí oblasti uskutečňování prevence sexuálního zneužívání.⁷⁴

Dle VANÍČKOVÉ, PROVAZNÍKOVÉ a HAJD-MOUSSOVÉ prevenci týrání, sexuálního zneužívání a zanedbávání rozdělujeme na primární, primární sekundární a terciární.⁷⁵

HANUŠOVÁ rozlišuje rovněž čtyři typy prevence (primární, sekundární, terciární a kvartální).⁷⁶

⁷³ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012, Praha: MŠMT, 2009. s. 8-9.

⁷⁴ CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 34.

⁷⁵ VANÍČKOVÁ, E., H. PROVAZNÍKOVÁ a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Násilí v rodině. Praha, MPSV, 1995. s. 48.

Primární prevence

Primární prevence za cíl je eliminovat na minimum vznik a výskyt negativních jevů. Primární prevence je:

Specifická. Prevence zaměřená vůči rizikům spějícím ke vzniku negativních vlivů tzn. zabránit vzniku rizikových skupin obyvatelstva a rizikových životních situací.

Nespecifická. Prevence zaměřená na podporu zdravého vývoje dítěte i rodiny tzn. úsilí vytvořit podmínky pro zdravý vývoj dítěte, snaha vytvořit optimální vzdělávací a intervenční programy

Způsoby a zaměření primární prevence jsou širokospektré a lze je rozdělit do čtyř hlavních kategorií: Široká osvěta veřejnosti a obecná opatření, z nichž budou profitovat rodiny s dětmi, edukace rodičů, pedagogů i vychovatelů dítěte, výchova dětí a mládeže, pregraduální systém VŠ pro pedagogy a lékaře.⁷⁷

Dle HANUŠOVÉ primární prevence znamená rozsáhle koncipované osvětové edukativní působení v podání informací o protiprávnosti sexuálního zneužívání dětí. Spadá sem Nabídka pomoci, odborné služby. Platí zde pravidlo, že oběť není nikdy vinna, vinen je vždy pachatel.⁷⁸

Sekundární prevence

Tato oblast prevence podle CHMELÍKA se zaměřuje na detekci vybrané rizikové skupiny jedinců, u nichž lze očekávat, že se dostanou či už se dostali do situace, kdy jejich činnost bude hodnocena jako sociálně-patologická⁷⁹.

Dle WEISSE se jedná o nalezení rizikových skupin ve společnosti a rizikových životních situací, při kterých může docházet k sexuálnímu zneužívání, tzn. endogenní a exogenní podmínky. Mezi významné endogenní podmínky můžeme zařadit vlastnosti dítěte či prostředí a situace, do kterých se dítě jako potenciální oběť může

⁷⁶ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 22.

⁷⁷ VANÍČKOVÁ, E., H. PROVAZNÍKOVÁ a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Násilí v rodině. Praha, MPSV, 1995. s. 48.

⁷⁸ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 22-23.

⁷⁹ CHMELÍK Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003, s. 34.

dostat a ve kterých se může zkontaktovat s pachatelem. Exogenní podmínkou pak může být sama osobnost potenciálního pachatele. V rámci takto nalezených skupin osob a situací se pak uplatňuje tato sekundární prevence, která je reprezentována cíleným působením, a to tak, aby riziko vzniku syndromu CAN a CSA vůbec nevzniklo, popřípadě bylo výrazně eliminováno. Sekundární prevencí se obsahově zabývají různá centra, poradny, sociální pracovníci a linky důvěry. Náplní jejich práce je pak konkrétně vyhledání a definování problému, poskytování informací, poradenská činnost a sociální péče.⁸⁰

Dle VANÍČKOVÉ, PROVAZNÍKOVÉ a HAJD-MOUSSOVÉ okolnosti ovlivňující riziko nežádoucích jevů vycházejí z dítěte samotného, z rodiny dítěte, ze školy a ze skupiny dětí.⁸¹

Sekundární prevence dle HANUŠOVÉ provádí depistáž rizikových dětí, rizikových dospělých, rizikových rodin, rizikových situací.⁸²

Terciární prevence

O terciární prevenci hovoříme tehdy, když k aktu násilí či k jinému ublížení dítěti došlo, a je nutné zajistit, aby se to neopakovalo a dítě dále nebylo vystavováno riziku a nebezpečí a poškození, k němuž došlo, bylo ve svých následcích sníženo na minimum. Započíná diagnostický proces vyúsťující ve správnou prognózu, ze které se poté stanoví optimální návrh terapeutických a ochranných opatření pro zajištění maximálního blaha dítěte.⁸³

Záměrem terciární prevence podle HANUŠOVÉ je zabránit dalšímu zneužívání dítěte. Prioritou je, aby dítě nebylo dále zneužíváno. Za tím účelem musí být vytvořen určitý systém opatření. Do terapie a následné rehabilitace je třeba zahrnout

⁸⁰ WEISS, Petr a kolektiv. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000, s. 43-44.

⁸¹ VANÍČKOVÁ, E., H. PROVAZNÍKOVÁ a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Násilí v rodině. Praha, MPSV, 1995. s. 49.

⁸² HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 23.

⁸³ VANÍČKOVÁ, E., H. PROVAZNÍKOVÁ a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Násilí v rodině. Praha, MPSV, 1995. s. 51.

celou rodinu, pokud je to z hlediska dítěte možné, dále školu a jiné. Je důležitá interdisciplinární spolupráce k dosažení co možná nejlepších výsledků.⁸⁴

Kvartální prevence.

Dle autorky do prevence spadá i tzv. kvartální prevence. Jedná se o návrat poškozeného dítěte zpět do domácího prostředí, jestliže v rámci léčby a ochrany dítěte bylo umístěno na jiné místo. Ovšem je třeba uvést, že tento požadavek se vyskytuje především v anglosaské literatuře, v níž je význam a postavení rodiny zvláště zdůrazněn. Tento typ kvartální prevence by se osvědčil i v českém prostředí s předpokladem, že funguje zmíněná interdisciplinární spolupráce mezi jednotlivými státními i nestátními zařízeními apod.⁸⁵

4.2 Prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy má úhlavní roli při uplatňování školní primární prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v ČR. Je to dáno především celkovým počtem žáků a studentů vzdělávajících se ve školách, a také celkovou délkou působení školního prostředí na ně. Etapa školního vzdělávání má dominantní funkci v oblasti formování osobnosti dětí a mládeže a vše, co se v této etapě nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v dospělém věku. Toto je také důvod, proč je oblasti prevence rizikových projevů chování u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstva, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení školství, zvláště pak krajů a obcí.

MŠMT v oblasti prevence nežádoucích projevů chování plní mnoho významných úkolů. Těmito úkoly jsou kupř. stanovení základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a také

⁸⁴ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 24.

⁸⁵ HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. s. 24-25.

subvence vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nutných pro vlastní uskutečnění prevence ve školství.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012 vyplývá ze závěrů pravidelných jednání s krajskými školskými koordinátory prevence a metodiky prevence, z dlouhodobých záměrů daných strategiemi nad-resortních orgánů a z předchozích zkušeností s plněním rozvržení prevence zneužívání návykových látek a dalších sociálně patologických jevů u dětí a mládeže na období 1998 – 2000, 2001 – 2004 a 2005-2008. Tato strategie je shodná kupř. s Národním programem rozvoje vzdělávání, Bílou knihou a s Usnesením vlády č. 1046 k Dlouhodobému programu zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR Zdraví pro všechny v 21. století a zároveň je v naprosté shodě se schválenými Standardy primární prevence.⁸⁶

Primární cílové kategorie v působnosti resortu MŠMT:

- Děti a mládež

Úmyslem působení na poli prevence sociálně patologických jevů je dítě zodpovědné za vlastní chování a styl života vzhledem k jeho věku tzn. kupř. posílená psychická odolnost vůči stresu a negativním vlivům, schopnost samostatných rozhodnutí, sociálně-psychologické dovednosti, podílení se na tvorbě životního prostředí a podmínek.

- Pedagogičtí pracovníci

Optimální vyhlídkou v naplňování záměrů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, kvalifikovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky kompetentní. Svou osobností se kladně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je kompetentní vyučovat za aktivní účasti dětí. Musí být schopen zvyšovat odolnost dětí a mládeže proti sociálně patologickým jevům, což vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu.

Sekundární cílové skupiny v resortu působení MŠMT jsou:

- Rodiče a veřejnost

⁸⁶ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012, Praha: MŠMT, 2009. s. 3.

Cílem je aktivně zapojit rodinu i veřejnost do prevence rizikových projevů chování, zejména dostatečným informováním a činnostmi soustředěnými na tuto cílovou kategorii.

Významné je zapojení a kooperace veškerých subjektů resortu školství jako jsou kupř. SVP a PPP, ale i rezortů participující a na primární prevenci spolupracujících jako jsou kupř. MPSV, MZ, POLICIE ČR, OSPOD aj.⁸⁷

Organizační systém primární prevence v České republice má dvě linie:

Horizontální linie

MŠMT aktivně spolupracuje s věcně příslušnými resorty, jako jsou Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany a s nad-resortními orgány a těmi jsou Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra a v těchto orgánech jsou zastoupeny veškeré věcně příslušné resorty. Meziresortní spolupráce ministerstvo plánuje rozšířit v letošním roce o Ministerstvo financí a Ministerstvo spravedlnosti. V rámci této úrovně byly upraveny při ministerstvu: Pracovní skupina specifické primární prevence zkomponovaná ze zástupců věcně příslušných resortů, krajů, akademické obce, nestátních neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vysokých škol, přímo řízených organizací ministerstva a vybraných odborníků na danou problematiku. Ideálem těchto pracovních skupin je spolupráce, sjednocení přístupů a koordinace činností v dané oblasti propojením resortů.

Vertikální linie

MŠMT metodicky řídí a koordinuje spleť koordinátorů, tvořenou krajskými školskými koordinátory prevence nebo-li pracovníci odborů školství, mládeže a tělovýchovy, krajských úřadů, metodiky prevence nebo-li pracovníci pedagogicko-psychologických poraden a školními metodiky prevence nebo-li vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních. Z toho vyplývá, že takovéto systémové uspořádání koordinátorů a metodiků a jejich aktivita a existence celonárodní strategie

⁸⁷ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012, Praha: MŠMT, 2009. s. 7-8.

na poli primární prevence doplněná o podobné strategie krajské, jsou kladnými a účelovými aspekty systému primární prevence resortu školství.⁸⁸

4.3 Preventivní programy pro ZŠ dle MŠMT

Mezi klíčové preventivní programy pro ZŠ dle MŠMT patří program pro osobnostní a sociální rozvoj ve vztahu k prevenci. Tento program přináší strukturované podněty pro potřeby prevence sociálně patologických jevů. Je vhodné připravit celosezónní program cílený na osobnostní a sociální rozvoj a výcvik v sociálně komunikativních dovednostech. Hotový projekt musí být určen pro žáky a pedagogické pracovníky školy a ve svém důsledku vést ke kladné změně klimatu školy s minimem kázeňských problémů žáků ve škole i mimo školu. Je nutné jej realizovat na prvním i druhém stupni a ve spolupráci se školní družinou. Programy musí směřovat k pozitivnímu ovlivnění klimatu třídy, ke změně motivace žáků i učitelů a změnám vyučovacích metod.⁸⁹

Způsob realizace dle MŠMT pro druhý stupeň základní školy musí reagovat na změny nesoucí zátěžové situace, kterými si žáci prochází. V potaz musí být brána změna třídního učitele, střídání vyučujících v jednotlivých předmětech, odchod spolužáků na víceletá gymnázia a příchod nových spolužáků, vyšší nároky na obsah i objem učiva.

Program dle MŠMT uzpůsobený pro **šesté třídy ZŠ** je vhodné postavit na aktivní práci skupiny i každého jedince. V rámci tohoto programu je třeba stanovit jasná pravidla soužití ve skupině. Mezi tato pravidla patří aktivní naslouchání, pravdivost, tolerance atd. Pravidla je optimální nastavit tak, aby je žáci přijali za svá na základě prožitku. Program je dobré doplnit edukativními hrami jako jsou například hra na sebepoznání, simulační hry, hry s nácvikem verbální a nonverbální komunikace a nevynechávat ani relaxační metody. Cílem je vytvořit správně pracující tým učitelů a žáků.

Obsah preventivního programu pro 6. třídy ZŠ dle MŠMT:

⁸⁸ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství na období 2009-2012, Praha: MŠMT, 2009. s. 11-12.

⁸⁹ Školní preventivní program pro mateřské školy a základní školy a školská zařízení. MŠMT, Praha 2009, s.26-28.

- Vzájemné poznávání všech frekventantů
- Vytváření vztahů důvěry mezi žáky a pedagogy a mezi žáky navzájem
- Vytyčení pravidel soužití třídní komunity
- Formování skupiny, jež se stane žákům bezpečným místem, která jim vytvoří zázemí, díky němuž budou lépe čelit útoku sociálně patologických jevů
- Zařazení nově příchozích dětí do společenství třídy

Program dle MŠMT uzpůsobený pro **sedmé třídy ZŠ** musí reagovat na spoustu významných změn vyplývajících z tohoto věkového období, v němž se začíná rozvíjet puberta doprovázena fyzickými i psychickými proměnami. Z těchto důvodů je tato etapa velmi rizikovou pro nástup sociálně patologických jevů, proto je důležité pokračovat v budování kvalitního vrstevnického týmu, v němž žáci nachází útočiště. Optimální je zorganizovat minimálně týdenní pobytové soustředění, které bude ve skupině prohlubovat obsah preventivního programu.

Obsah preventivního programu pro 7. třídy ZŠ dle MŠMT:

- Hlubší vzájemné poznávání všech žáků ve třídě
- Upevňování vztahů v kolektivu s včasnou reflexí nežádoucích projevů chování
- Trénink odpovědnosti za vlastní rozhodnutí
- Návčikové situace, jak se bránit manipulaci, s uměním říci „ne“
- Trénink vyrovnávání se s neúspěchy a dalšími krizovými situacemi
- Trénink pro zvládnání obtížných fyzických i psychických situací⁹⁰

4.4 Nizkoprahová centra pro děti a mládež, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, Dětská krizová centra

Nizkoprahová zařízení pro děti a mládež

Nizkoprahová zařízení pro děti a mládež poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohroženým sociálním vyloučením. Služba je určena rizikovým,

⁹⁰ Školní preventivní program pro mateřské školy a základní školy a školská zařízení. MŠMT, Praha 2009, s.28-29.

neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně - patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný společností. Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením, snížením sociálních a zdravotních rizik v souvislosti s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a tvořit podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování styku se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezplatně.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého existují rizika ohrožení jeho vývoje, nebo je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě obtížné sociální situace, kterou rodiče nejsou schopni sami bez pomoci překonat. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, terapeutické aktivity a pomoc při prosazování práv a zájmů. Služba se poskytuje bezplatně.⁹¹

Dětská krizová centra

Dětská krizová centra jsou samostatná střediska zřizovaná státními nebo nestátními organizacemi. Pod registrem Ministerstva vnitra ČR. Sdružení je humanitární, nevýdělečnou a neziskovou organizací, vzniklou k podpoře detekce, diagnostiky, terapie a prevence zaměřené především na oběti syndromu CAN a děti ocitnutých se v nepříznivých životních situacích včetně jejich. Sdružení dále podporuje cíle vycházející z ustanovení Úmluvy o právech dítěte a respektuje validní Standardy kvality sociálních služeb. Sdružení poskytuje psychosociální a zdravotnické služby, a to zejména prevencí CAN, poskytováním odborné pomoci dětem a jejich rodinám, u kterých je syndrom CAN přítomen, Provozuje Linku

⁹¹ MPSV.CZ: Sociální služby. [online]. 2008, [cit: 2011-14-6]. Dostupné také z:

<http://www.mpsv.cz/cs/9>

důvěry, organizuje vzdělávací akce a školení a spolupracuje s podobnými centry a odborníky na domácí i zahraniční úrovni.⁹²

Shrnutí

V této poslední kapitole se podrobně věnuji prevenci primární, sekundární, terciární i kvartální z pohledu několika odborníků včetně MŠMT. Vzhledem k tématu své diplomové práce jsem v této kapitole věnovala velkou část prevenci rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti rezortu MŠMT. Zmiňuji primární i sekundární cílové skupiny a organizační strukturu prevence v ČR dle MŠMT na vertikální i horizontální úrovni. V další části uvádím obsahy preventivních programů dle MŠMT pro žáky 6. a 7. tříd ZŠ. V poslední části uvádím primární instituce zabývající se prevencí sexuálního zneužívání dětí v rezortu působnosti MPSV a MV ČR.

⁹² DKC.CZ: Stanovy. [online]. 2002, [cit: 2009-15-3]. Dostupné také z:

http://www.dkc.cz/knihovna/stanovy_dkc.pdf

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Ve výzkumné části byl realizován výzkum mezi učiteli a žáky na druhém stupni základních škol v Praze 8. Výzkum zjišťoval úroveň informovanosti pedagogů a žáků 6. a 7. tříd v aktuální problematice sexuálního zneužívání dětí. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jak velký vliv má primární prevence na ochranu před sexuálním zneužíváním dětí. Dílčími cíli výzkumu bylo zjistit zda obě cílové skupiny ví, jak postupovat v případě kontaktu se sexuálním zneužíváním. Povědomí pedagogů i samotných žáků druhého stupně o institucích zabývajících se primární prevencí a pomocí v případě sexuálního zneužívání. Údaje byly zjišťovány výzkumnou metodou-dotazník. Použity byly dva kratší dotazníky. První dotazník byl vytvořen pro pedagogy a druhý pro žáky 6. a 7. tříd. Vlastní výzkum jsem rozdělila do čtyř navazujících částí. První část byla vlastní příprava výzkumu, definice problému, na který byl zaměřen cíl výzkumu. V této části byly vymezeny hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu a stanoveny výzkumné předpoklady, včetně sestavení dvou typů dotazníků. Ve druhé části následoval samotný sběr údajů. Získání údajů obnášelo roznesení dotazníků vybraným základním školám v městské části Prahy 8. Rozneseno bylo osobně 50 dotazníků určených pedagogům a 150 dotazníků pro žáky, celkem se do terénu dostalo 200 dotazníků. Vrátilo se celkem 123 dotazníků. Ze 75 dotazníků roznesených do 6. tříd se zpět vrátilo 49 dotazníků. Ze stejného množství roznesených do 7. tříd se zpět vrátilo 38 dotazníků. Z 50 dotazníků pro pedagogy druhého stupně se vrátilo 36 dotazníků.

Průzkum probíhal v měsících únoru a březnu roku 2011. Ve třetí části byly získané údaje zpracovány. Výsledky šetření jsou zaznamenány v tabulkách a hodnoty vyneseny do grafů. V poslední čtvrté části jsou zrekapitulované získané výsledky.

5.1 Stanovení cílů a výzkumných předpokladů

Hlavním cílem bylo zmapovat, jaký vliv má primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání dětí na druhém stupni vybraných škol v Praze 8.

Dílčí cíle.

- Prozkoumat orientovanost pedagogů v problematice sexuálního zneužívání dětí na základních školách
- Zjistit orientovanost pedagogů na druhém stupni ZŠ v systému institucí a systému pomoci v oblasti sexuálního zneužívání

- Prověřit úroveň vzdělanosti pedagogů v oblasti prevence sexuálního zneužívání.
- Prozkoumat orientovanost žáků 6. a 7. ročníků ZŠ v problematice sexuálního zneužívání.
- Zjistit, jaké povědomí mají žáci 6. a 7. ročníků ZŠ o tom, kde hledat pomoc v případě setkání s jakoukoli formou sexuálního zneužívání.
- Prověřit úroveň primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání dětí na vybraných základních školách v Praze 8

Byly stanoveny tyto výzkumné předpoklady (dále VP):

VP1: Předpokládáme, že většina respondentů z řad učitelů se ve své pedagogické praxi přímo nesetkala se sexuálním zneužíváním dětí.

VP2: Předpokládáme, že většina respondentů z řad učitelů je informována, jak v případě detekce sexuálního zneužívání postupovat a na jaké instituce a organizace se obrátit.

VP3: Předpokládáme, že většina respondentů z řad učitelů se nevzdělává v oblasti primární prevence (samostatně ani pod záštitou školy), ani v problematice sexuálního zneužívání.

VP4: Předpokládáme, že většina respondentů z řad pedagogů uvede, že na jejich škole není dostatečná primární prevence a informovanost žáků je nedostatečná.

VP5: Předpokládáme, že kvalita realizace primární prevence na jednotlivých základních školách bude na stejné úrovni.

VP6 Domníváme se, většina respondentů z řad žáků prošla v rámci výuky sexuální výchovou, ale do přímého ani nepřímého styku se sexuálním zneužíváním nepřišlo.

VP7 Domníváme se, že většina respondentů z řad žáků neví, kde v případě sex. zneužívání hledat pomoc a na jaké instituce se obrátit.

VP8 : Domníváme se, že většina respondentů z řad žáků 6. tříd nebude mít informace v oblasti sexuálního zneužívání na nižší úrovni než respondenti ze 7. tříd.

5.2 Metodologie, organizace a cílová skupina

K dosažení výzkumných dat byla aplikována kvantitativní metoda. Podle CHRÁSKY dotazník patří do dotazovacích technik. Je to nástroj, pomocí něhož klademe respondentovi otázky. Je to standardizovaná technika, kde se užívají striktně jednotné podněty a také odpovědi a zároveň odpovědi bývají omezeny na volbu předem přichystaného souboru kategorií. Je to forma písemného kladení otázek, která vede k dosažení písemných odpovědí. Dotazník je uzpůsoben ke zpracování buď způsobem zatrhávání, zakroužkování či podtržení vybrané odpovědi. Dále je možnost celou odpověď vypsát na připravený řádek. **Dotazník je jedním z nejpoužívanějších postupů, jak efektivně, rychle a jednoduše získat kýžené informace vztahující se k danému výzkumnému problému.** Primárně se používá pro hromadné získávání záznamů. Obtížné je pouze jeho sestavování, aby byl maximálně úsporný. Je důležité předem jasné stanovení konkrétního cíle, a jakých výsledků by měl dotazník dosáhnout. **Dotazník má mít přesnou stavbu.** Okruhy otázek by se pokaždé měly vztahovat k určité výchozí hypotéze. Dotazník by měl mít část vstupní úvodní, v níž bude jméno autora dotazníku, nebo název a adresa instituce, která zadává dotazník. V úvodu se dále definují cíle dotazníku a instrukce pro respondenta, jak dotazník vyplnit. V další části by měly být vlastní otázky. Na konci dotazníku začleníme poděkování za spolupráci. Otázky v dotazníku mohou být uzavřené, velmi často se jako uzavřená otázka použije tzv. dichotomická otázka, kde má respondent dvě volby Ano/Ne a on pouze označí vybranou odpověď. Dalším typem otázky v dotazníku je otázka polouzavřená, která účastníku dotazníkového průzkumu nabízí alternativní odpověď, ale následně požaduje od respondenta objasnění jeho odpovědi kupř. „*Ano/ Ne, Pokud ano /Proč?*“ Posledním typem nejméně oblíbeným u dotazovaných jsou otevřené otázky, které poskytují značnou volnost u odpovědí. Přinášejí do problematiky nové nebo neznámé informace. Tato data se složitě a pracně zpracovávají. **Výhody dotazníkové techniky** zejména možnost prozkoumat velký počet dotazovaných na velkém prostoru, v poměrně krátkém čase, s nízkými peněžními výlohami a relativně snadnou organizací. Další výhodou dotazníku je, že dotazník je anonymní, což je pro respondenty pozitivní a

jsou ochotni spolupracovat. Konečné zpracování sbíraných dat je vcelku nenáročné. **Nevýhodou dotazníkové techniky** je, že nelze zasahovat v průběhu výzkumu do dotazníku a pružně s ním manipulovat a aktuálně přizpůsobovat situaci. Validita výsledků a závěrečná korektnost šetření je pouze orientační.⁹³

Struktura použitých výzkumných dotazníků

V dotazníku cíleném pro pedagogy bylo formulováno 17 otázek, přičemž otázky 1 – 7 se vztahují k VH1 a týkají se znalostí respondenta k dané tématice. Otázky 1 – 5 jsou uzavřené, otázky 6 -7 polootevřené. Otázky 8 – 10 se vztahují k VH2,3 a zaměřují se na orientaci respondenta v primární prevenci na oblast sexuálního zneužívání. Otázky jsou polootevřené. Otázky 11 – 17 se vztahují k VH4,5 týkají se primární prevence a jsou polootevřené.

Dotazník cílený žákům 6. a 7. tříd ZŠ je složen z 10 otázek, přičemž otázky 1 – 7 se vztahují k VH6 týkající se znalosti respondentů a jsou uzavřené. Otázky 8 – 10 se vztahují k VH7,8 zaměřené na primární prevenci a jsou polootevřené.

Organizace

Výzkumné šetření probíhalo od 14. 2. 2011. Vybrané školy byly oslovovány v termínu od 14. 2. do 3. 3. 2011. V době, kdy jsem realizovala na vybraných školách v Praze 8 svůj výzkum v rámci primární prevence sexuálního zneužívání dětí, byl velmi aktuální případ pohřešované devítileté Aničky, která se 13.10.2010 nevrátila domů ze školy v Praze 8- Tróji a jejíž tělo bylo nalezeno 16.3. 2011. Tento případ otřásl celou společností a zejména poté školami v Praze 8 a není divu, že jsem se setkávala v oslovování základních škol v této oblasti spíše s aktuálně negativní postojem jednotlivých ředitelů ZŠ spolupracovat na mém výzkumu řešící toto citlivé téma. Ovšem možná právě byla ta nejvhodnější doba přijít a ptát se zdali je společnost znala této problematiky, aby se případ Anička více neopakoval.

Cílové skupiny

Cílovou skupinu tvořili **pedagogové druhého stupně žáci 6. a 7. tříd** vybraných základních škol v Praze 8. Prvním šetřeným vzorkem byli pedagogové druhého stupně vybraných základních škol v Praze 8. Tento vzorek byl rozdělen podle let učitelské praxe a podle pohlaví. Druhým výzkumným vzorkem byli žáci 6.

⁹³ CHRÁSKA, Miroslav. Úvod do výzkumu v pedagogice.2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého,2006. s. 14-16.

a 7. tříd zvolených základních škol v Praze 8. Tato skupina byla rozdělena podle věku a také podle pohlaví.

Do zkoumaného vzorku byli zařazeni učitelé a žáci vybraných pěti základních škol v Praze 8: Základní škola, Praha 8, Libčická 10, Základní škola, Praha 8, Na Šutce 28, Základní škola, Praha 8, Palmovka 8, Základní škola Bohumila Hrabala, Praha 8, Zenklova 52 a Základní škola, Praha 8, Burešova 14.

5.3 Výsledky výzkumného šetření

Výsledky výzkumného šetření jsou rozděleny do dvou částí. Část první tvoří respondenti z řad pedagogů na 2. stupni vybraných základních škol v městské části Praha 8. Druhá část obsahuje vyhodnocení odpovědí respondentů – žáků 2. stupně výše uvedených základních škol.

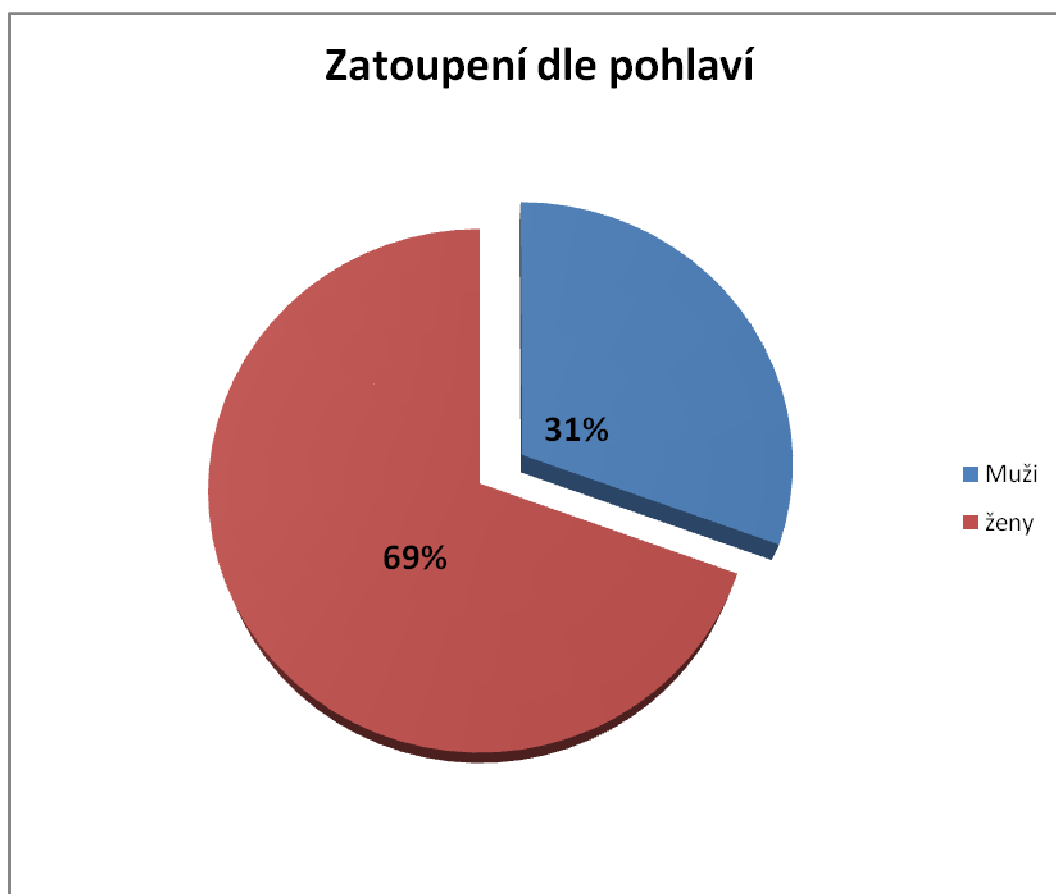
Učitelé 2. stupně ZŠ

Údaje o respondentech:

Tabulka č. 1 Pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i	Relativní četnost f_i v %
Muži	11	0,31	31
Ženy	25	0,69	69

Graf č.1. Pohlaví

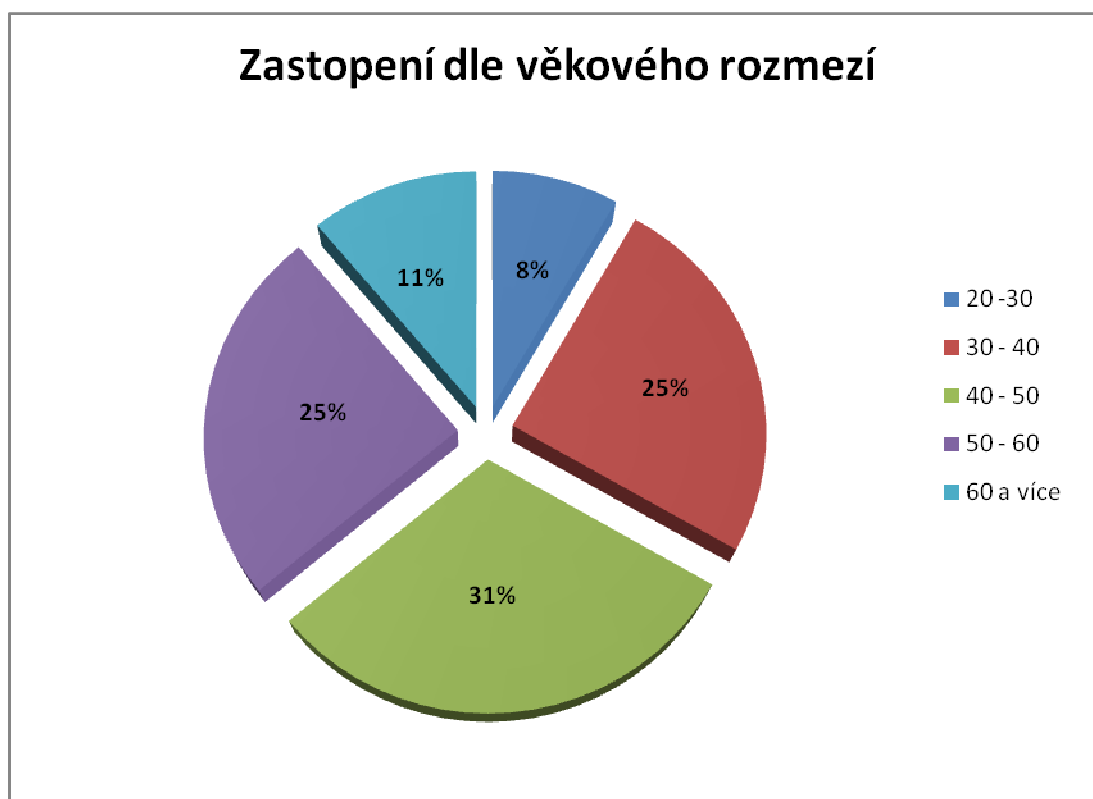

Z oslovených učitelů druhého stupně základních škol bylo 11 mužů (31%) a 25 žen (69%). Z toho vyplývá procentuelní převaha žen.

Tabulka č. 2 Věk

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
20 -30	3	8	0,08
30 – 40	9	25	0,25
40 – 50	11	31	0,31
50 – 60	9	25	0,25
60 a více	4	11	0,11

Graf č. 2. Věk

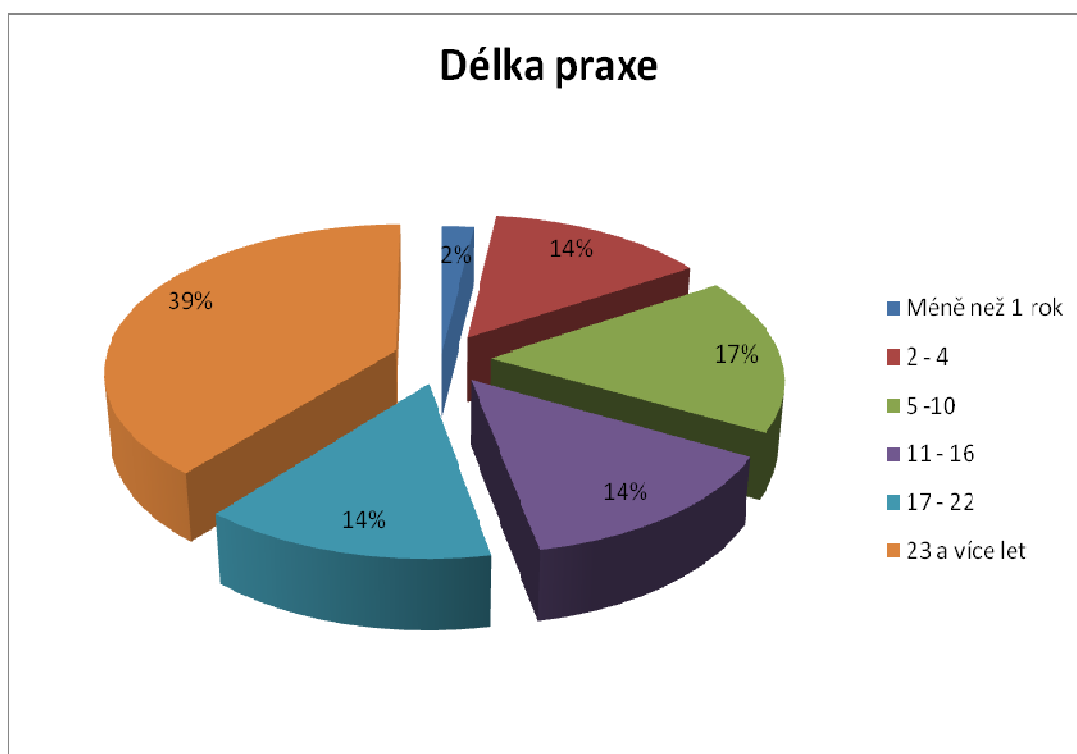

Nejpočetnější skupinou oslovených pedagogů bylo ve věkovém rozmezí 40 až 50 let věku (31 %). Druhou nejpočetnější skupinou byli pedagogové ve věkovém rozmezí 30 až 40 let věku (25 %) a ve stejném počtu skupina pedagogů ve věkovém rozpětí 50 až 60 let věku (25 %) a třetí v pořadí odpovídala skupina pedagogů ve věkovém rozmezí 60 a více let (11%) a nejméně zastoupená skupina pedagogů byla ve věkovém rozmezí mezi 25 až 30 lety (8%).

Tabulka č. 3 Délka praxe

Délka praxe	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Méně než 1 rok	1	2	0,02
2 – 4	5	14	0,14
5 -10	6	17	0,17
11 – 16	5	14	0,14
17 – 22	5	14	0,14
23 a více let	14	39	0,39

Graf č. 3 Délka pedagogické praxe

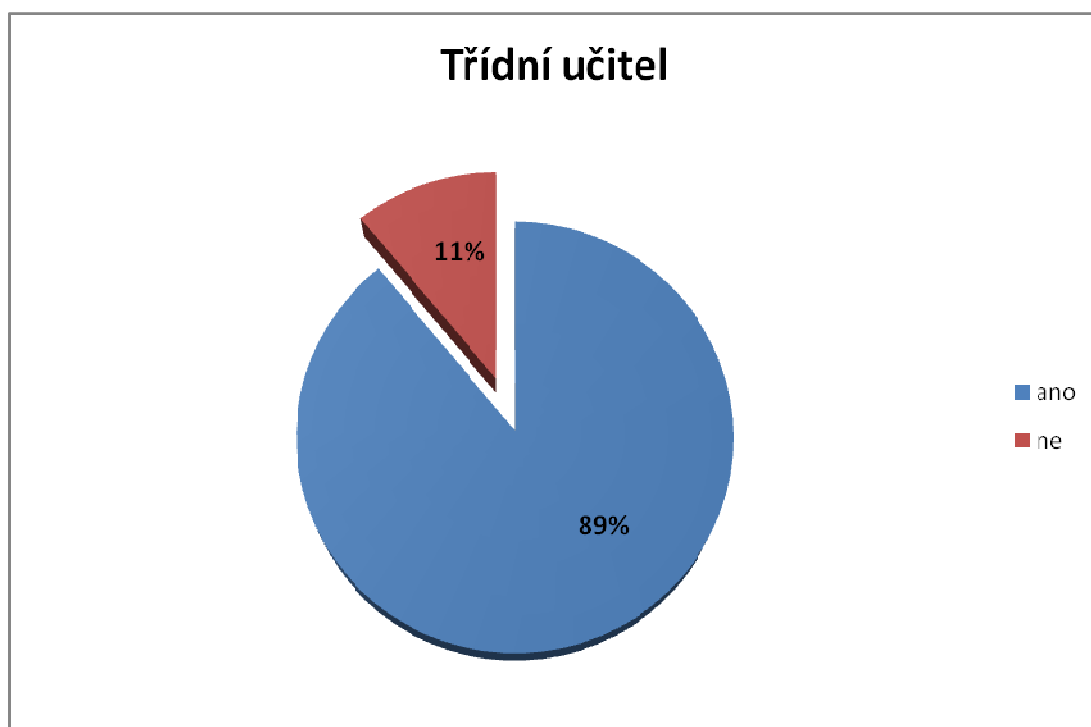

Nejčetnější skupinou byly učitelé s pedagogickou praxí 23 a více let (39 %), následovala skupina učících v rozpětí 5 až 10 let (17 %), poté skupiny procentuálně stejně zastoupeny a jimi byly pedagogové s praxí 2 až 4 roky (14 %) dále 11 až 16 let praxe (14 %) a délka praxe mezi 17 až 22 lety (14%). Pouze jeden odpovídající pedagog byl s praxí méně než 1 rok.

Tabulka č. 4 Třídní učitel

Třídní učitel	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
ano	32	89	0,89
ne	4	11	0,11

Graf č. 4 Třídní učitel

Značná převaha odpovídajících pedagogů je nebo byla třídními učiteli/učitelkami (89 %). Zbýlých 11 % nebyla ani nejsou třídními učiteli.

Tabulka č. 5 Setkání se sexuálním zneužíváním

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v \%}$	Relativní četnost f_i
ano	3	8	0,08
ne	33	92	0,92

Graf č. 5 Setkání se sexuálním zneužíváním

Z 36 (92 %) odpovídajících pedagogů přišlo během své učitelské praxe do styku se sexuálním zneužíváním žáků pouze 3 učitelé (8 %)

Tabulka č. 6a) Jak postupovat

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
ano	30	83	0,83
ne	6	17	0,17

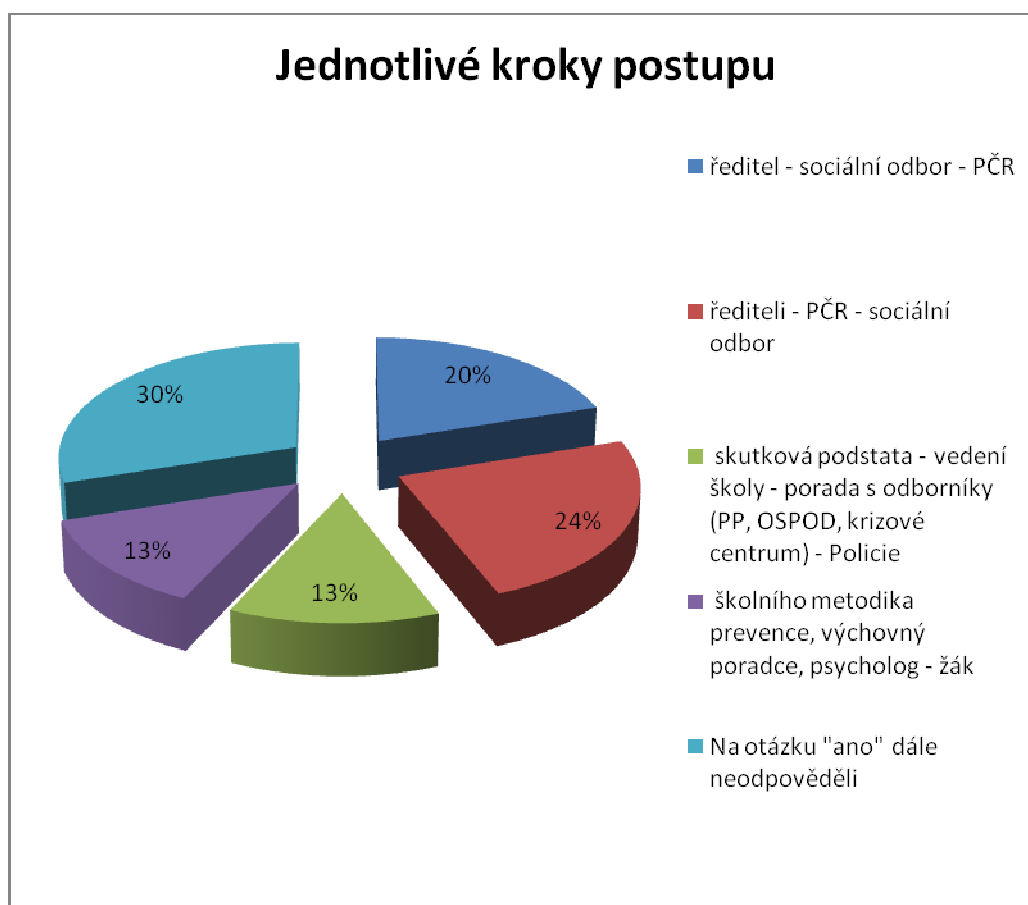
Graf č.6. Jak postupovat

Tabulka č. 6b) Místo pomoci

Pokud ano, pokuste se krátce popsat jednotlivé kroky postupu			
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
ředitel - sociální odbor - PČR	6	20	0,2
řediteli - PČR - sociální odbor	7	24	0,24
skutková podstata - vedení školy - porada s odborníky (PP, OSPOD, krizové centrum) - Policie	4	13	0,13
školního metodika prevence, výchovný poradce, psycholog - žák	4	13	0,13
na otázku "ano" dále neodpověděli	9	30	0,3

Graf č.6a. Jak postupovat

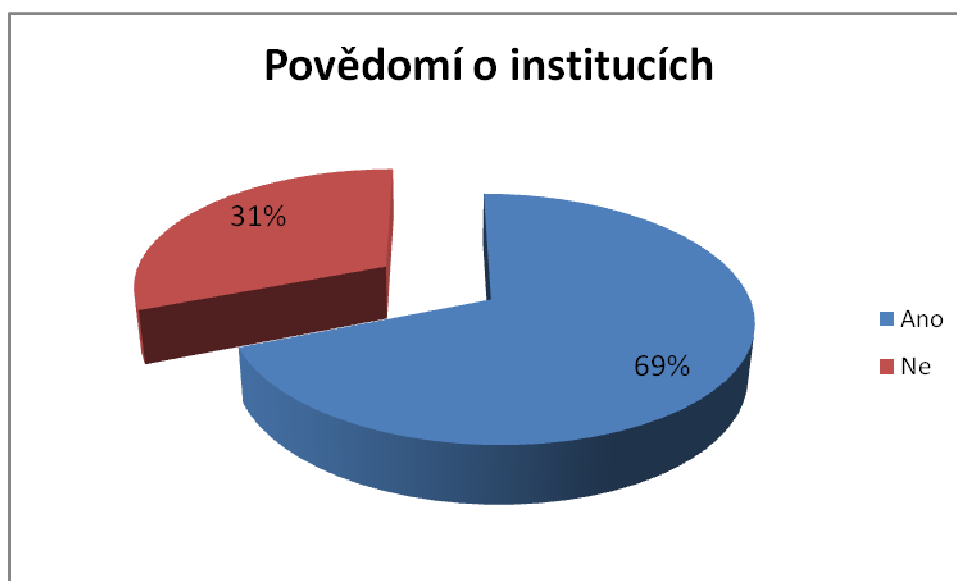

30 pedagogů (83 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali ví, jak postupovat v případě zjištění sexuálního zneužívání žáka ano. Z těchto 30 pedagogů 9 pedagogů (30 %) z nich dále nevedlo kroky postupu při tomto zjištění. 6 (20 %) pedagogů uvedlo postup: okamžitě ohlásit řediteli ->Policii ->sociálnímu odboru. 7 (24 %) pedagogů uvedlo postup: okamžitě hlásit řediteli ->sociálnímu odboru ->policii. 4 (13 %) učitelé uvedli následující postup: zjištění skutkové podstaty (rozhovor se žákem) ->vyrozumění vedení školy ->Porada s odborníky (PPP, Orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum) ->Policie. 4 (13 %) učitelé uvedli následující postup: kontaktovat školního metodika prevence a výchovného poradce nebo psychologa.

Tabulka č.7. Povědomí o institucích

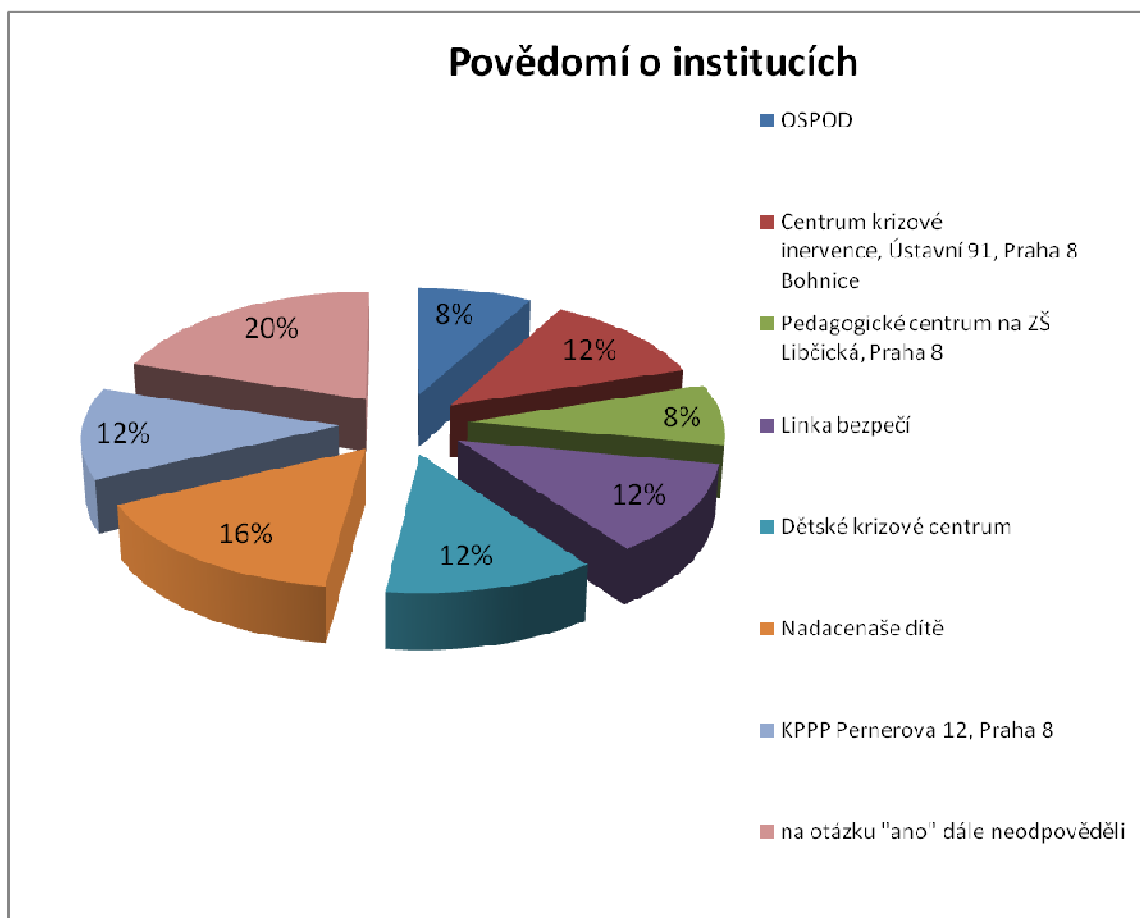
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_i v \%$	Relativní četnost f_i
ano	25	69	0,69
ne	11	31	0,31

Graf č. 7. Povědomí o institucích

Pokud ano, vypište, jaké konkrétně znáte			
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i,v}$ %	Relativní četnost f_i
OSPOD	2	8	0,08
Centrum krizové intervence, Ústavní 91, Praha 8 Bohnice	3	12	0,12
Pedagogické centrum na ZŠ Libčická, Praha 8	2	8	0,08
Linka bezpečí	3	12	0,12
Dětské krizové centrum	3	12	0,12
Nadace naše dítě	4	16	0,16
KPPP Pernerova 12, Praha 8	3	12	0,12
Na otázku "ano" dále neodpověděli	5	20	0,2

Graf č. 7a. Povědomí o konkrétních institucích

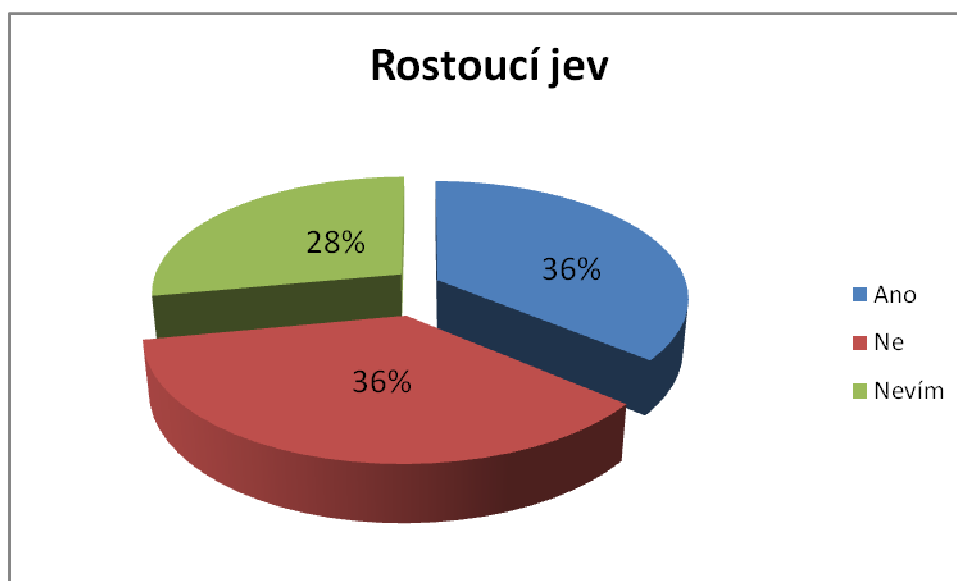

25 pedagogů (69 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali mají povědomí o tom, na které instituce a organizace zabývající se problematikou sexuálního zneužívání žáka se obrátit. Z těchto 25 pedagogů 5 pedagogů (20 %) dále nevedlo, které instituce nebo organizace znají. 3 (8 %) pedagogové uvedlo: OSPOD. 3 (12 %) pedagogové uvedli Centrum krizové intervence, Ústavní 91, Praha 8 Bohnice. 2 (8 %) učitelé uvedli Pedagogické centrum na ZŠ Libčická, Praha 8. 3 (12 %) učitelé uvedli Linku bezpečí. 3 (12 %) pedagogové uvedli Dětské krizové centrum. 4 (16 %) učitelů uvedlo Nadace naše dítě. 3 (12 %) pedagogové uvedli KPPP Pernerova 12, Praha 8.

Tabulka č. 8. Rostoucí jev

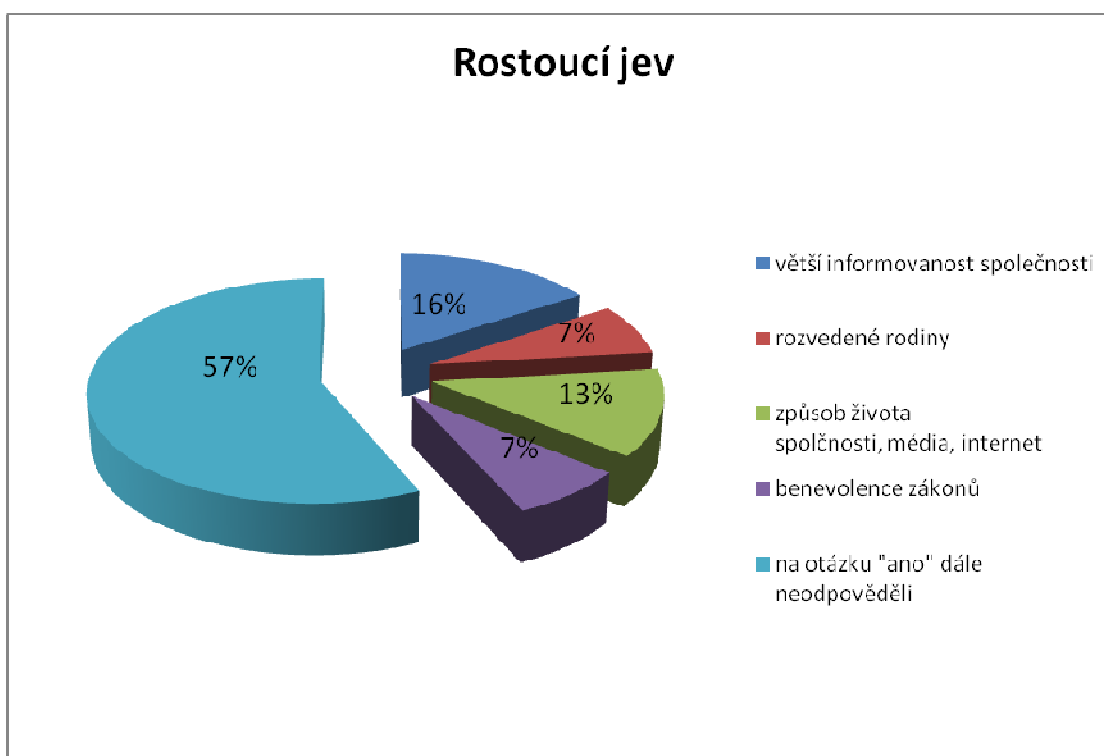
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	13	36	0,36
Ne	13	36	0,36
Nevím	10	28	0,28

Graf č. 8. Rostoucí jev

Pokud ano, objasněte příčinu tohoto vzrůstajícího jevu			
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_{iv} %	Relativní četnost f_i
větší informovanost společnosti	2	15	0,15
rozvedené rodiny	1	7	0,07
způsob života společnosti, média, internet	2	12	0,15
benevolence zákonů	1	7	0,07
na otázku "ano" dále neodpověděli	7	54	0,54

Graf č. 8a. Rostoucí jev

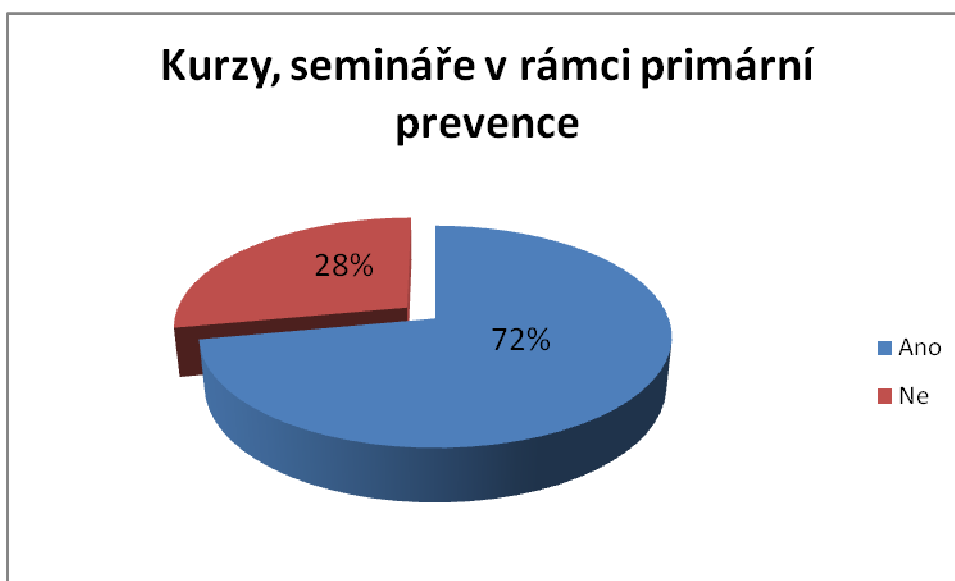

13 pedagogů (36 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali si myslí, že sexuální zneužívání dětí je větším a závažnějším jevem současnosti, než tomu bylo v minulosti, ano. Z těchto 13 pedagogů 7 pedagogů (54 %) z nich dále neobjasnilo příčinu tohoto vzrůstajícího jevu. 2 (15 %) pedagogové uvedli jako příčinu větší informovanost společnosti. 1 (7 %) učitel uvedl jako příčinu rozvedené rodiny. 2 (15 %) učitelé uvedli Způsob života společnosti, média, internet. 1 (7 %) pedagog uvedl benevolenci zákonů jako příčinu tohoto sílícího jevu. 13 pedagogů (36 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali si myslí, že sexuální zneužívání dětí je větším a závažnějším jevem současnosti, než tomu bylo v minulosti, ne. A 10 (28 %) pedagogů z celkového počtu 36 odpovídajících odpovědělo, že neví.

Tabulka č. 9 Kurzy, semináře v rámci primární prevence

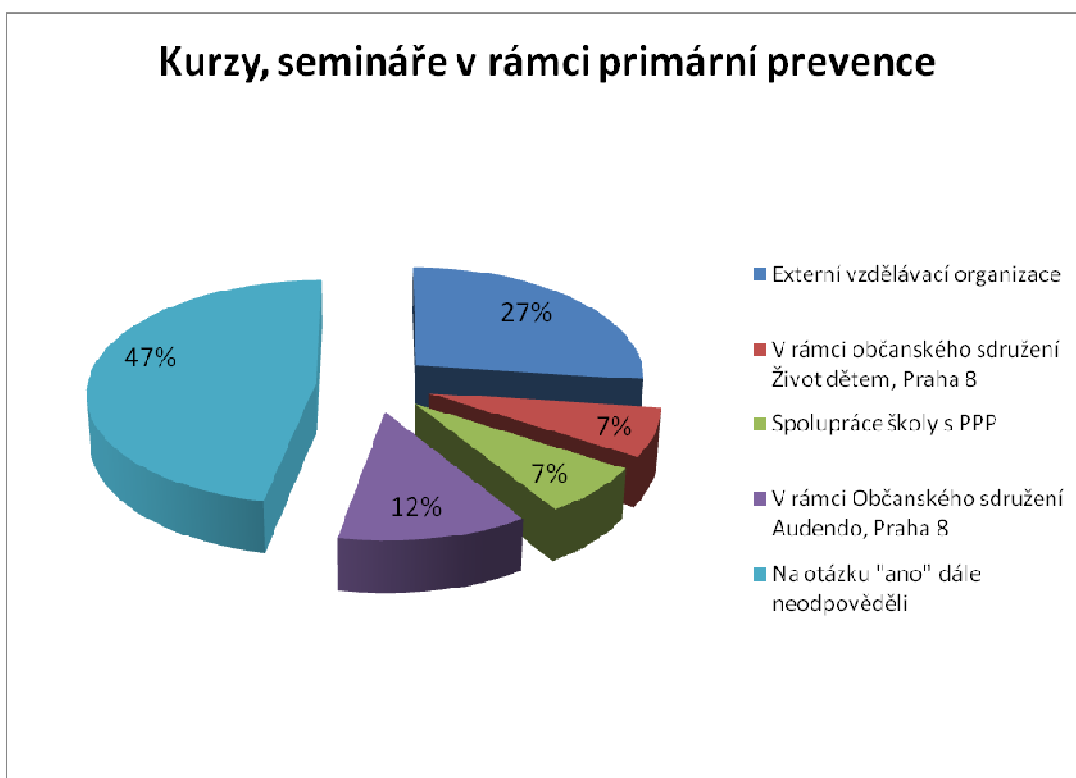
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	26	72	0,72
Ne	10	28	0,28

Graf č. 9. Kurzy, semináře v rámci primární prevence

Pokud ano, vypište, jaké možnosti škola nabízí			
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Externí vzdělávací organizace	7	27	0,27
V rámci občanského sdružení Život dětem, Praha 8	2	7	0,07
Spolupráce školy s PPP	2	7	0,07
V rámci Občanského sdružení Audendo, Praha 8	3	12	0,12
Na otázku "ano" dále neodpověděli	12	47	0,47

Graf č. 9a. Konkrétní kurzy, semináře v rámci primární prevence

26 pedagogů (72 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jejich škola nabízí možnost kurzů, seminářů atd. v rámci primární prevence, ano. Z těchto 26 pedagogů 12 pedagogů (47%) nevedlo jaké možnosti škola nabízí. 7 (27 %) pedagogů uvedlo Externí vzdělávací organizace. 2 (7 %) učitelé uvedli občanského sdružení Život dětem, Lindnerova 6, Praha 8. 2 (7 %) učitelé uvedli Spolupráci školy s PPP (nabízí programy, semináře zaměřené na práci se třídou, prevence šikany, práce s problémovými žáky). 3 (12 %) pedagogové uvedli Občanské sdružení Audendo Libčická 10, Praha 8. 10 pedagogů (28 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jejich škola nabízí možnost vzdělávání v dané problematice, ne.

Otázka č. 10 Účast na dalším vzdělávání

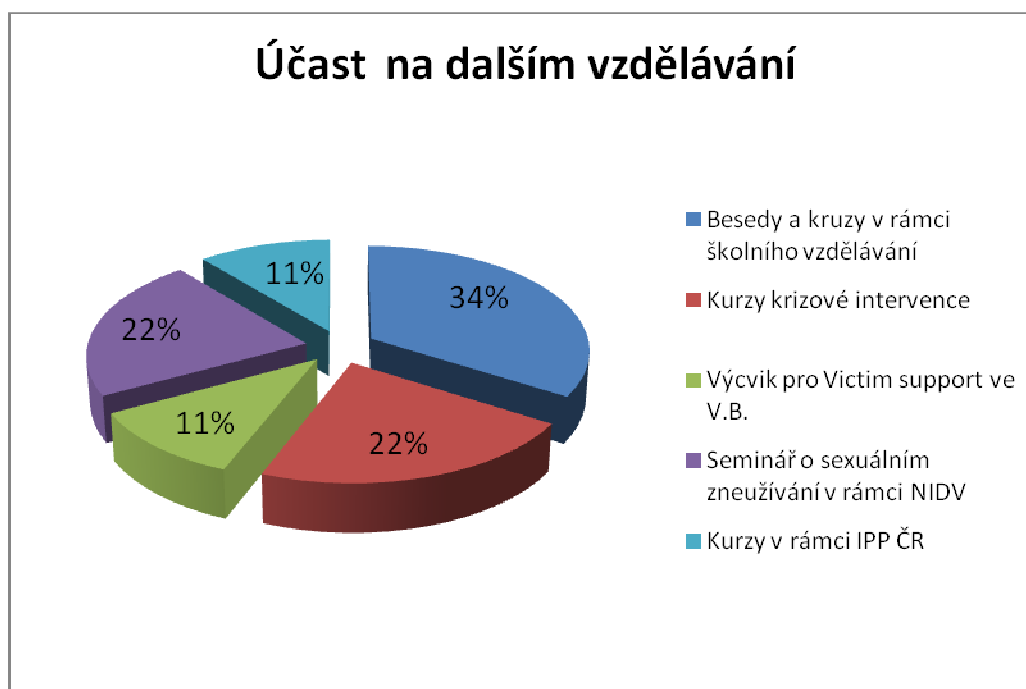
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Ano	9	25	0,25
Ne	27	75	0,75

Graf č. 10 Účast na dalším vzdělávání

Pokud ano, napište jakých			
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Besedy a kruzy v rámci školního vzdělávání	3	34	0,34
Kurzy krizové intervence	2	22	0,22
Výcvik pro Victim support ve V.B.	1	11	0,11
Seminář o sexuálním zneužívání v rámci NIDV	2	22	0,22
Kurzy v rámci IPP ČR	1	11	0,11

Graf č. 10a Účast na dalším vzdělávání

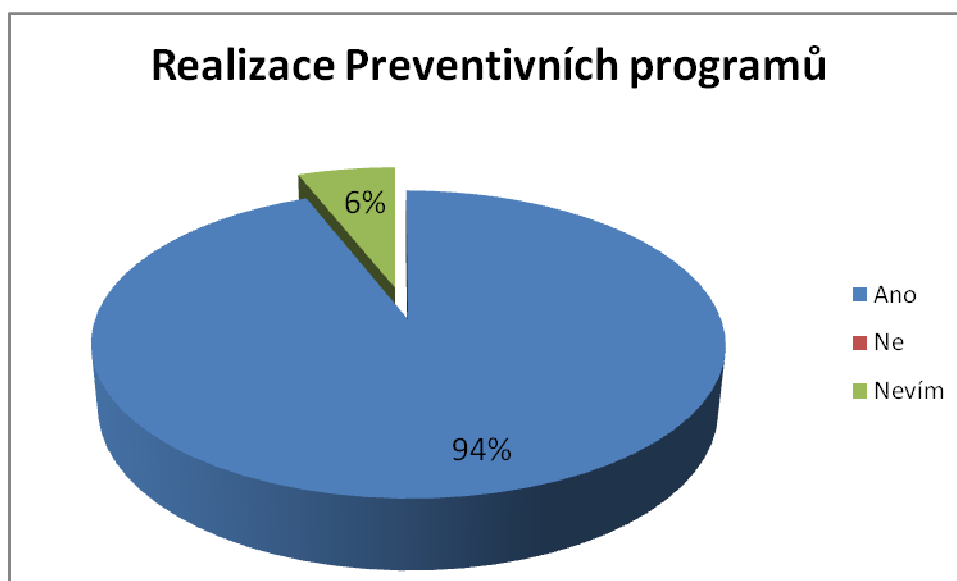

9 pedagogů (25 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jste se podílel/a, nebo se v budoucnu hodláte účastnit některé z variant odborného vzdělávání v rámci šetřené problematiky sexuálního zneužívání, ano. Z těchto 9 pedagogů 3 (34 %) uvedli Besedy a kurzy v rámci školního vzdělávání. 2 (22%) učitelé uvedli Kurzy krizové intervence. 1(11 %) z oslovených pedagogů uvedl výcvik pro Victim support ve Velké Británii (práce s oběťmi týrání). 2 (22 %) učitelé uvedli seminář o sexuálním zneužívání v rámci NIDV. 1 (11 %) pedagog uvedl kurzy v rámci IPPP ČR. 27 (75 %) zbylých pedagogů odpovědělo ne.

Tabulka č. 11 Realizace preventivních programů

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	34	94	0,94
Ne	0	0	0
Nevím	2	6	0,06

Graf č. 11 Realizace preventivních programů

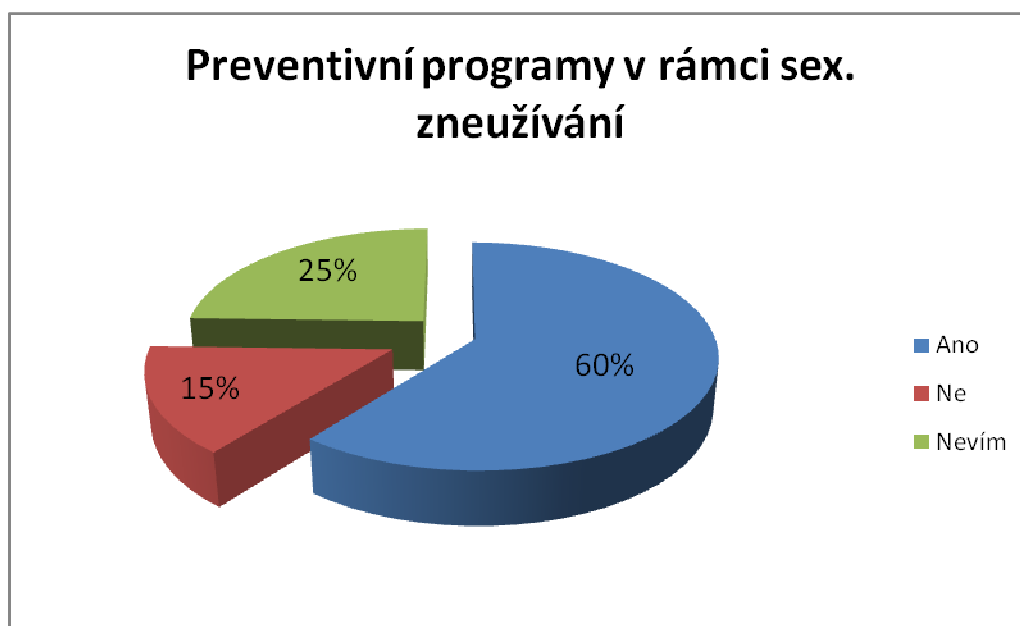

34 pedagogů (94 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali realizuje jejich škola preventivní programy v rámci primární prevence, ano. Ne neodpověděl žádný z odpovídajících pedagogů. Nevím odpověděli 2 (6 %) učitelé.

Tabulka č. 12 Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání

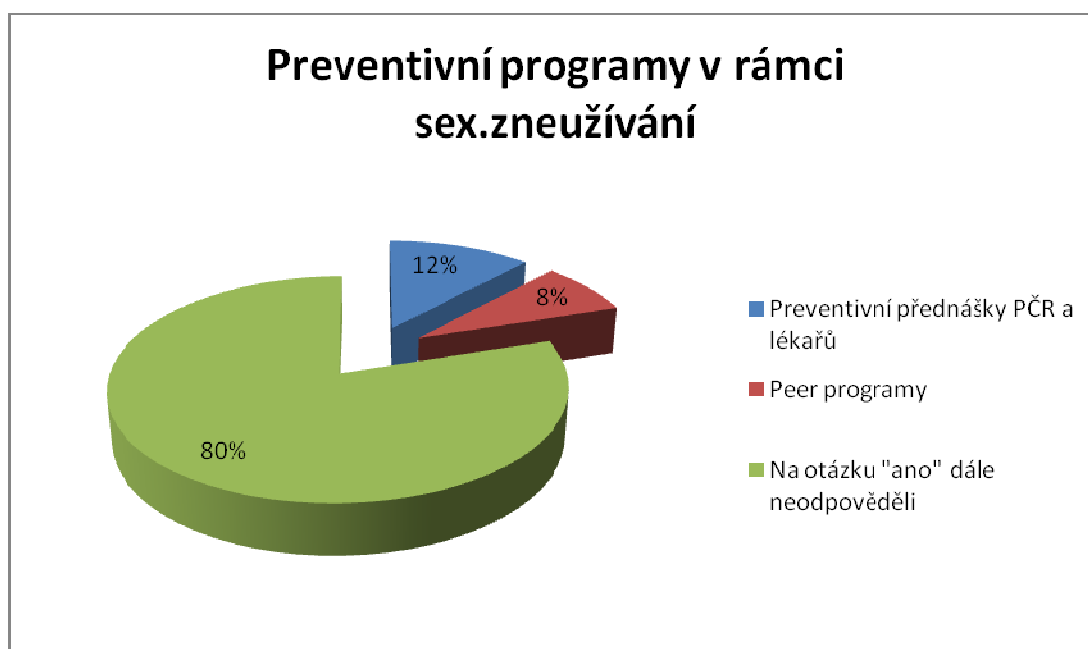
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{iV} \%$	Relativní četnost f_i
Ano	25	69	0,69
Ne	6	17	0,17
Nevím	10	28	0,28

Graf č. 12. Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání

Pokud ano, napište, které z těchto programů znáte			
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_i \text{ v } \%$	Relativní četnost f_i
Preventivní přednášky PČR a lékařů	3	12	0,12
Peer programy	2	8	0,08
Na otázku "ano" dále neodpověděli	20	80	0,8

Graf č. 12a Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání

25 pedagogů (69 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali se zaměřují preventivní programy na jejich škole na problematiku sexuálního zneužívání, ano. Z těchto 25 pedagogů 20 (80 %) nevedlo, jaké programy znají. 3 (12 %) učitelé uvedli preventivní přednášky PČR a lékařů. 2 (8 %) z oslovených pedagogů uvedlo peer programy. 6 (17 %) pedagogů odpovědělo ne. 10 (28 %) zbylých pedagogů odpovědělo, že neví.

Tabulka č. 13 Sexuální výchova v předmětech

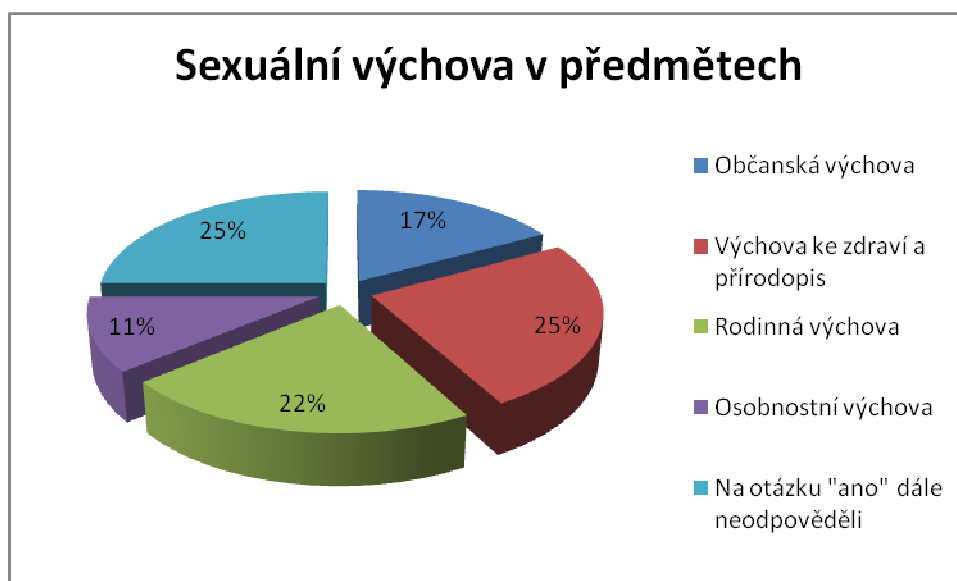
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	36	100	100
Ne	0	0	0

Graf č. 13 Sexuální výchova v předmětech

Pokud ano, V rámci kterého vyučovacího předmětu			
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i,v}$ %	Relativní četnost f_i
Občanská výchova	6	17	0,17
Výchova ke zdraví a přírodopis	9	25	0,25
Rodinná výchova	8	22	0,22
Osobnostní výchova	4	11	0,11
Na otázku "ano" dále neodpověděli	9	25	0,25

Graf č. 13a Sexuální výchova v předmětech

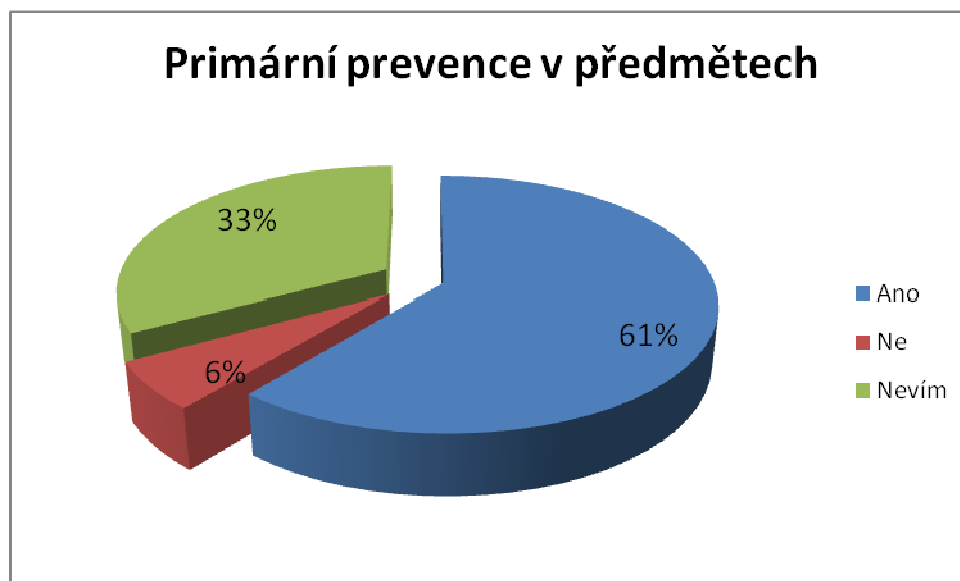

36 (100 %) pedagogů odpovědělo, že sexuální výchova na jejich škole je zařazena do některého z vyučovacích předmětů. Na otázku „ano“ dále neodpovědělo 9 (25 %) pedagogů. 9 (25 %) učitelů uvedlo výchovu ke zdraví a přírodopis. 8 (22 %) respondentů uvedlo rodinnou výchovu. 6 (17 %) pedagogů uvedlo občanskou výchovu. 4 (11 %) dotazovaných odpovědělo, že sexuální výchova je součástí osobnostní výchovy na jejich škole.

Tabulka č. 14 Primární prevence v předmětech

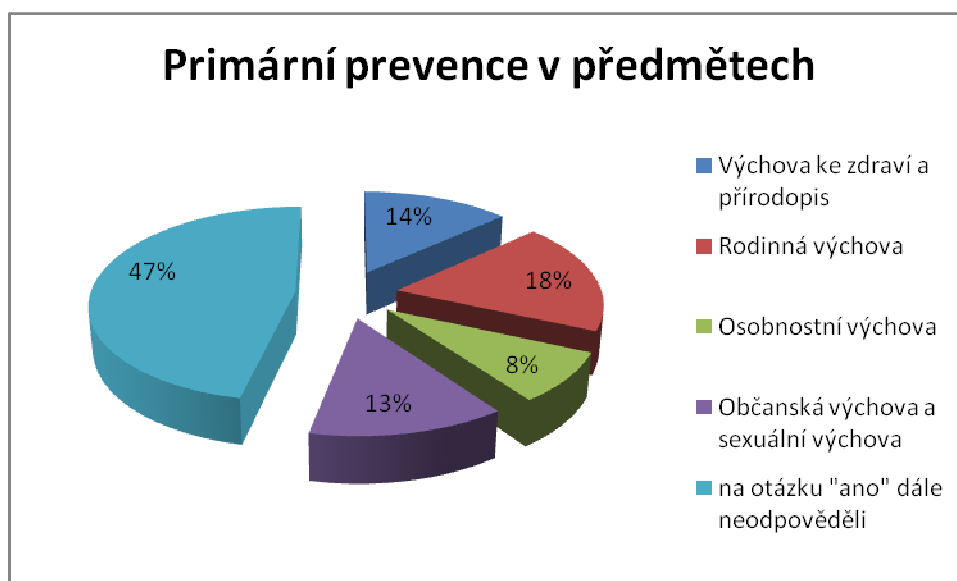
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_i \text{ v } \%$	Relativní četnost f_i
Ano	22	61	0,61
Ne	2	6	0,06
Nevím	12	33	0,33

Graf č. 14 Primární prevence v předmětech

Pokud ano, v rámci kterého vyučovacího předmětu			
	Počet	Procento	Relativní četnost
výchova ke zdraví a přírodopis	3	14	0,14
rodinná výchova	4	18	0,18
osobnostní výchova	2	8	0,08
občanská výchova a sexuální výchova	3	14	0,14
na otázku "ano" dále neodpověděli	10	47	0,47

Graf č. 14a. Primární prevence v předmětech

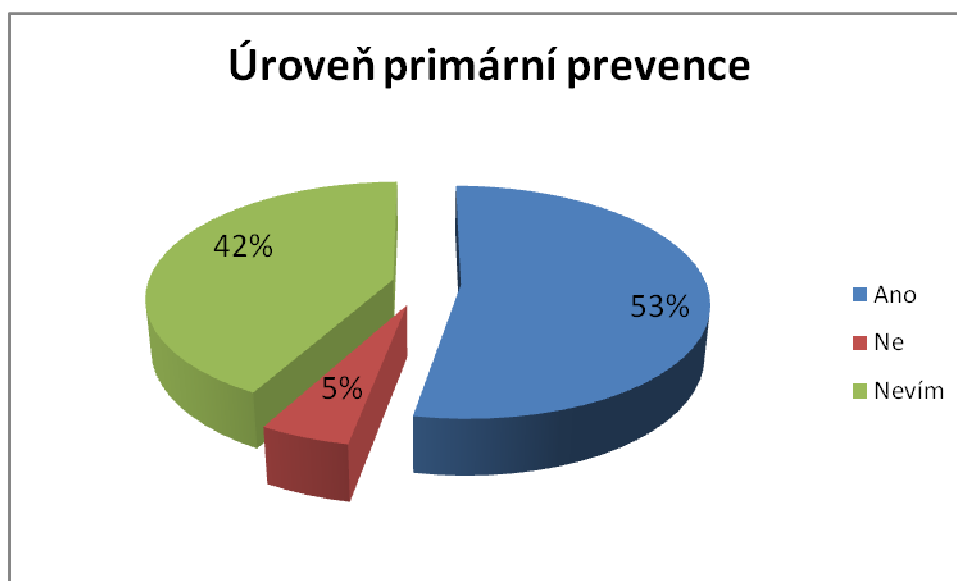

22 (61 %) pedagogů odpovědělo, že primární prevence je probírána v rámci některého z vyučovacích předmětů na jejich škole. 2 (6 %) učitelé odpovědělo, že primární prevence není probírána v žádném z vyučovacích předmětů na jejich škole a 12 (33 %) zbylých učitelů uvedlo, že neví. 10 (47 %) učitelů na otázku „ ano“ dále neodpovědělo. 4 (18 %) pedagogů uvedlo rodinnou výchovu. 3 (14 %) učitelé uvedli výchovu ke zdraví a přírodopis. Další 3 (14%) uvedli občanskou výchovu a sexuální výchovu. 2 (8 %) učitelé uvedlo osobnostní výchovu, jako předmět, do něhož je zařazena výuka primární prevence.

Tabulka č. 15. Úroveň primární prevence

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Ano	19	53	0,53
Ne	2	5	0,05
Nevím	15	42	0,42

Graf č. 15. Úroveň primární prevence

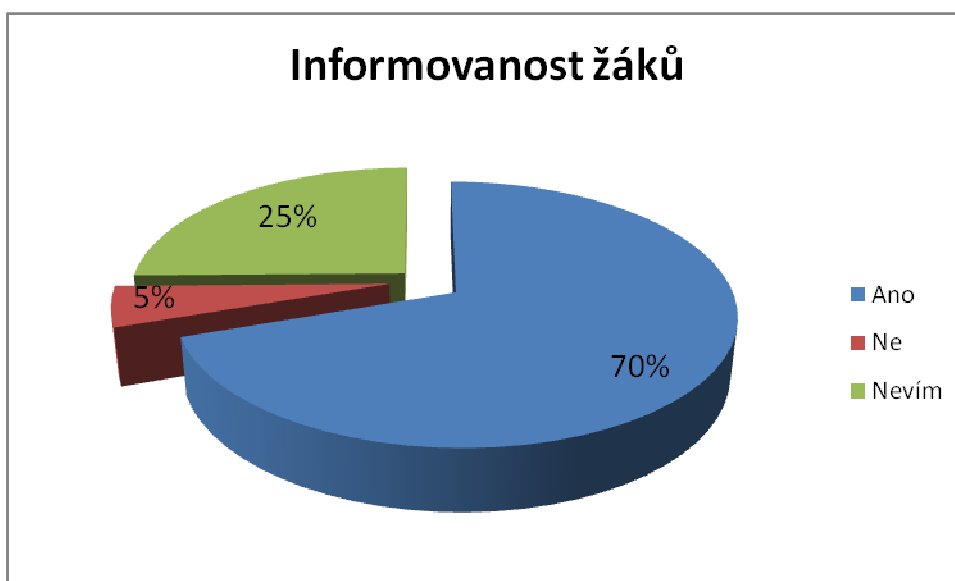

19 (53 %) respondentů uvedlo, že primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání na jejich škole je dostačující. 2 (5 %) učitelé odpovědělo, že na jejich škole dostačující není a 15 (42 %) pedagogů odpovědělo, že neví.

Tabulka č. 16 Informovanost žáků

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	25	69	0,69
Ne	2	5	0,05
Nevím	9	25	0,25

Graf č. 16 Informovanost žáků

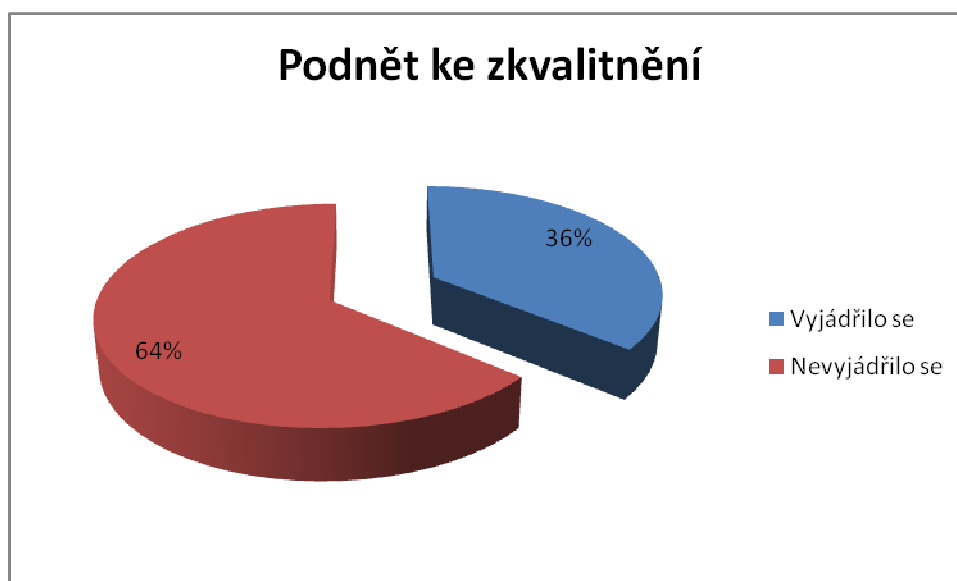

25 (69 %) pedagogů odpovědělo, že jejich škola dostatečně informuje žáky o probíhajících programech v rámci primární prevence. 2 (5 %) učitelé odpověděli, že informovanost na jejich škole dostatečná není a 9 (25 %) učitelů nevědělo.

Tabulka č. 17 Podnět ke zkvalitnění

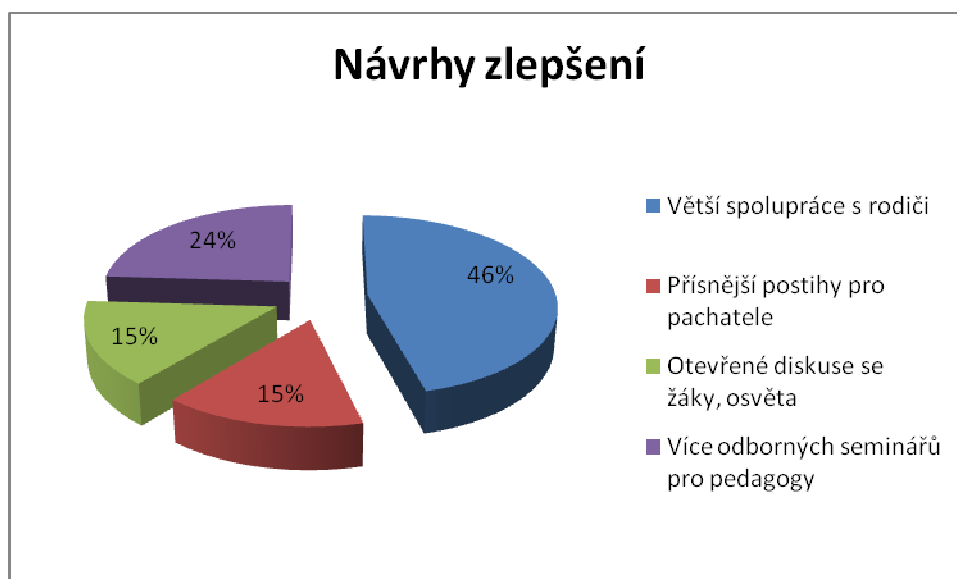
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Vyjádřilo se	13	36	0,36
Nevyjádřilo se	23	64	0,64

Graf č. 17 Podnět ke zkvalitnění

Návrh zlepšení			
	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i <i>v %</i>	Relativní četnost f_i
Větší spolupráce s rodiči	6	46	0,46
Přísnější postihy pro pachatele	2	15	0,15
Otevřené diskuse se žáky, osvěta	2	15	0,15
Více odborných seminářů pro pedagogy	3	24	0,24

Graf č. 17 Podnět ke zkvalitnění

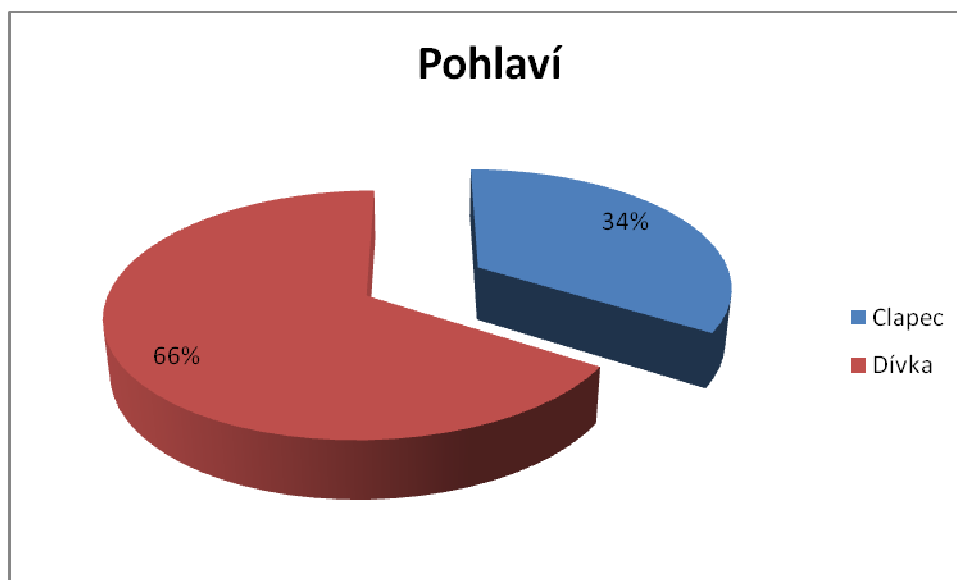
13 (36 %) pedagogů dali podnět ke zkvalitnění primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání dětí. 23 (64 %) učitelů se k otázce nevyjádřilo. 6 (46 %) dotazovaných navrhuje větší spolupráci s rodiči. 3 (24 %) učitelé uvedli více odborných seminářů pro pedagogy. 2 (15 %) pedagogové navrhují otevřenou diskusi s žáky a další 2 (15 %) učitelé navrhují přísnější postihy pachatelů sexuálního zneužívání dětí.

B) Žáci 2. stupeň ZŠ

Tabulka č. 18 Pohlaví

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Chlapec	30	34	0,34
Dívka	57	66	0,66

Graf č. 18 Pohlaví

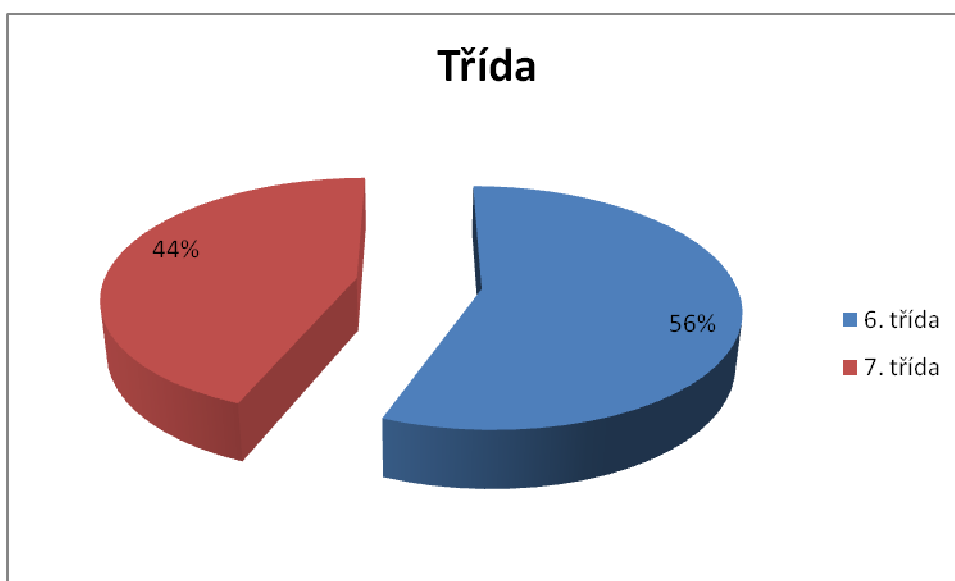

57 (66 %) respondentů byly dívky a zbylých 30 (34 %) dotazovaných byli chlapci.

Tabulka č. 19 Třída

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
6. třída	49	56	0,56
7. třída	38	44	0,44

Graf č. 19 Třída

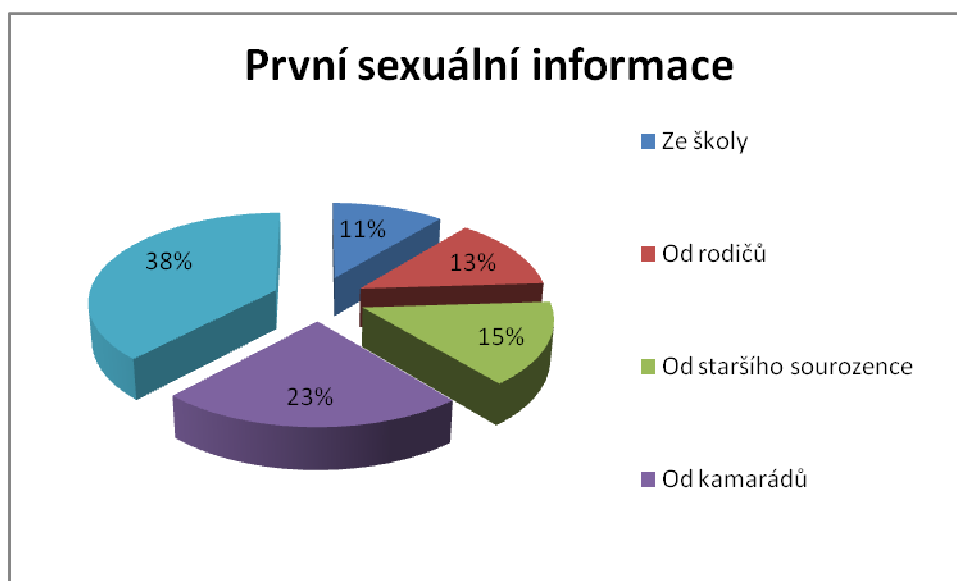

49 (56%) respondentů navštěvuje 6. třídu základní školy a zbylých 38 (44 %) z dotazovaných jsou žáky tříd sedmých.

Tabulka č. 20 První sexuální informace

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
ze školy	10	11	0,11
od rodičů	11	13	0,13
od staršího sourozence	13	15	0,15
od kamarádů	20	23	0,23
z televize, časopisů, internetu	33	38	0,38

Graf č. 20 První sexuální informace

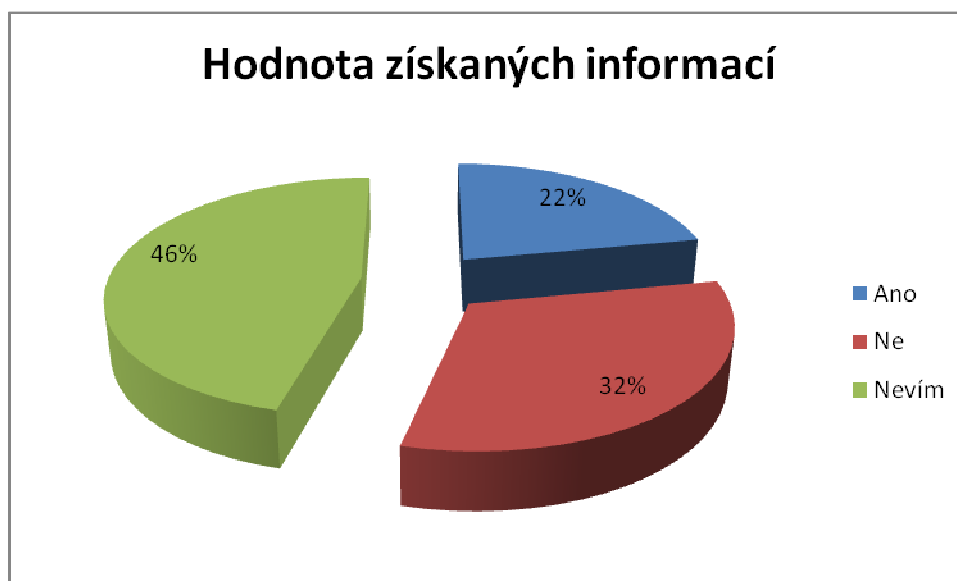

38 % žáků odpovědělo na otázku, kde získali své první sexuální informace z televize, časopisů a internetu. 23 % od kamarádů. 15 % od staršího sourozence. 13 % od rodičů a zbylých 11 % ze školy.

Tabulka č. 21 Hodnota získaných informací

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	19	22	0,22
Ne	28	32	0,32
Nevím	40	46	0,46

Graf č. 21 Hodnota získaných informací

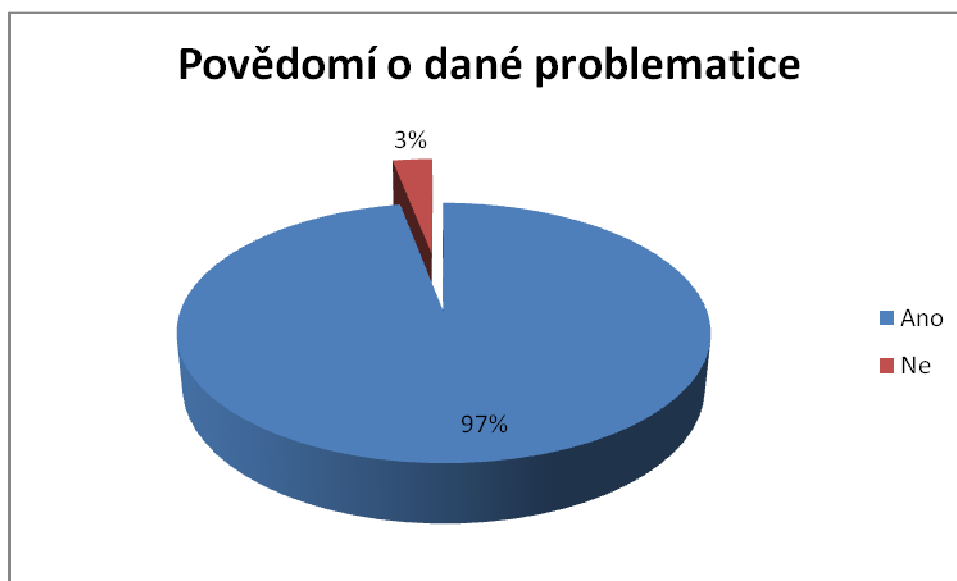

Informace získané z hodin sexuální výchovy byly pro 22 % žáků dostačující. Pro 32 % žáků naopak nedostačující a 46 % nevědělo.

Tabulka č. 22 Povědomí o dané problematice

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
Ano	84	97	0,97
Ne	3	3	0,03

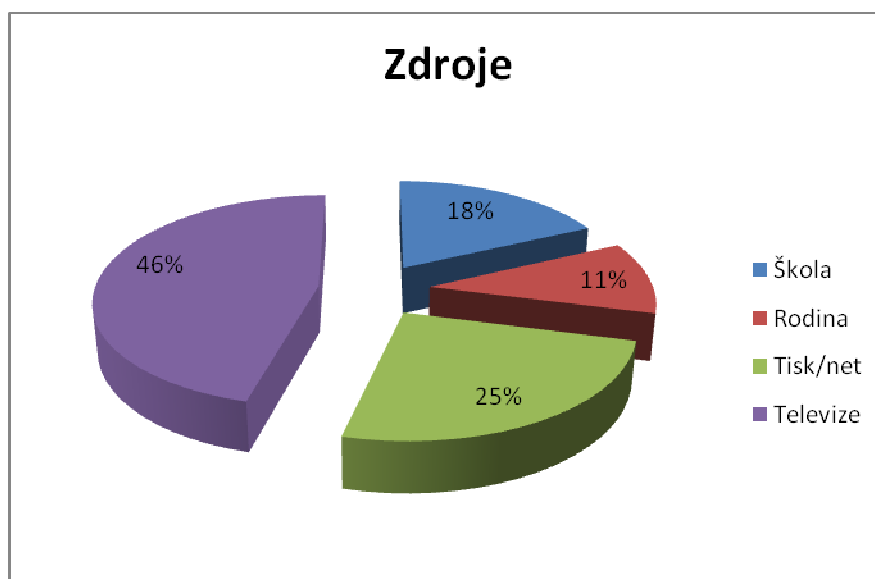
Graf č. 22 Povědomí o dané problematice

Pokud ano, z jakých zdrojů si informace získal?

	Absolutní četnost	Relativní četnost f_i v %	Relativní četnost f_i
škola	15	18	0,18
rodina	10	11	0,11
tisk/net	22	25	0,25
televize	40	46	0,46

Graf č. 22a Zdroje

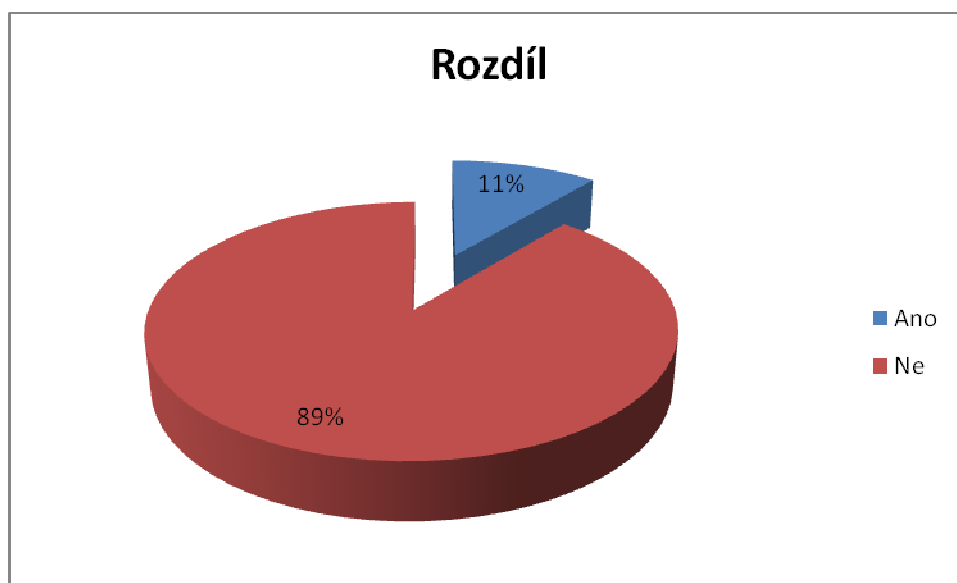

84 (97 %) žáků má povědomí o sexuálním obtěžování, zneužívání a týrání dětí. Zbylé 3 (3%) povědomí nemělo. Povědomí o sexuálním obtěžování, zneužívání a týrání dětí získalo 46 % dotazovaných žáků z televize. 25 % z tisku a internetu. 18 % ze školy a zbývajících 11 % z rodiny.

Tabulka č. 23 Rozdíl

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
ano	10	11	0,11
ne	77	89	0,89

Graf č. 23 Rozdíl

Pokud ano, zkus krátce popsat jaký?

Z toho žádný nepopsal rozdíl

89 % respondentů neznalo rozdíl mezi sexuálním zneužíváním a obtěžováním. 11 % žáků rozdíl znalo, ale dále již nevedlo jaký.

Tabulka č. 24 Kontakt se sexuálním zneužíváním

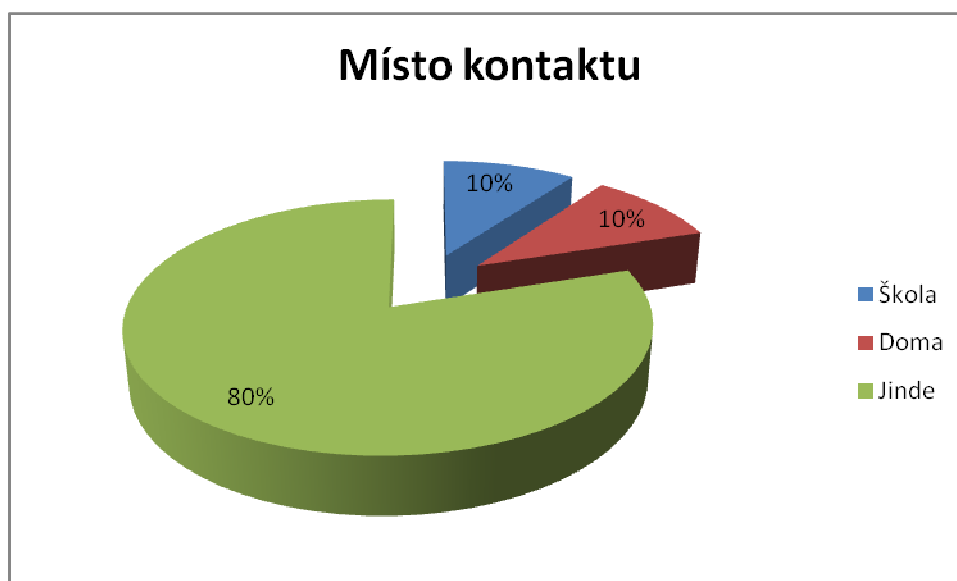
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i \vee}$ %	Relativní četnost f_i
ano	9	10	0,01
ne	78	90	0,9

Graf č. 24 Kontakt se sexuálním zneužíváním

Pokud ano, napiš kde			
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i \vee}$ %	Relativní četnost f_i
škola	1	1	0,01
doma	1	1	0,01
jinde	7	8	0,08

Graf č. 24a. Místo kontaktu

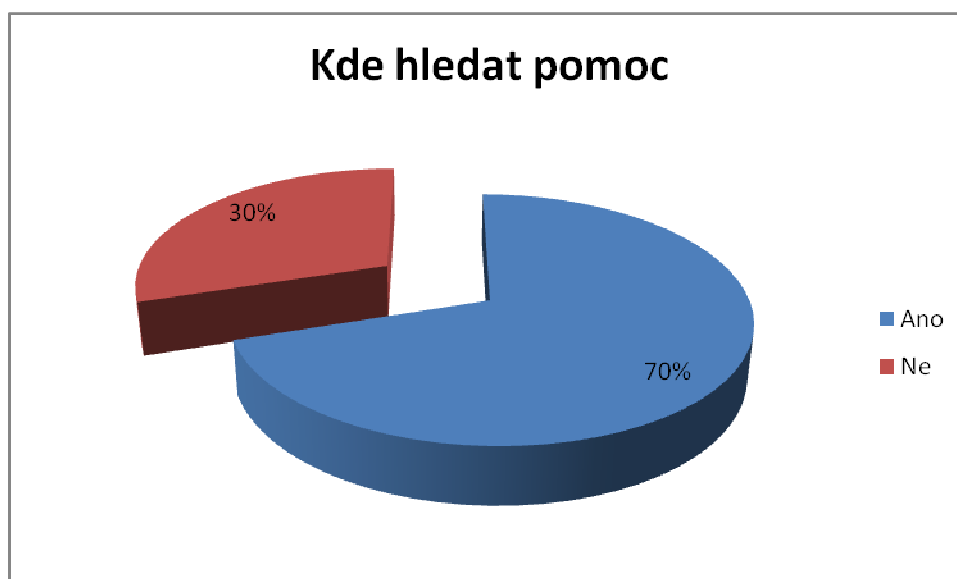

9 žáků (10 %) se již se sexuálním zneužíváním setkalo, zbylých 78 žáků (90 %) nikoli. Z těchto 9 žáků 1 (10 %) žák uvedl místo kontaktu se sexuálním zneužíváním školu. 1 žák (10 %) uvedl vlastní domov. 7 (80 %) žáků se setkalo se sexuálním zneužíváním jinde.

Tabulka č. 25 Kde hledat pomoc

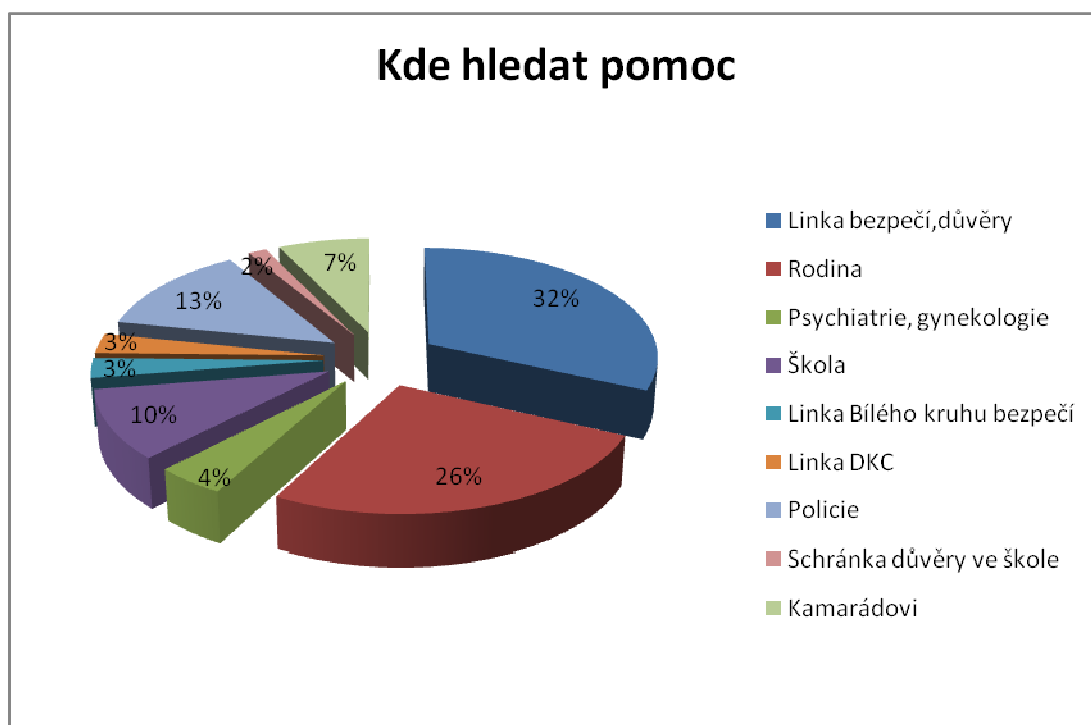
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Ano	61	70	0,7
ne	26	30	0,3

Graf č. 25 Kde hledat pomoc

Pokud ano, napiš, kde hledat pomoc			
	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Linka bezpečí, důvěry	19	22	0,22
Rodina	16	18	0,18
Psychiatrie, gynekologie	3	3	0,03
Škola	6	7	0,07
Linka Bílého kruhu bezpečí	2	2	0,02
Linka DKC	2	2	0,02
Policie	8	9	0,09
Schránka důvěry ve škole	1	1	0,01
Kamarádovi	4	5	0,05

Graf č. 25a Kde hledat pomoc

61 (70 %) žáků vědělo, kde hledat pomoc v případě, že by se setkali se sexuálním neužíváním nebo obtěžováním . Zbylých 26 (30 %) bohužel nevědělo. 19 (22 %) žáků uvedlo Linku bezpečí a důvěry. 16 (18 %) uvedlo rodinu. 8 (9 %) dětí by se obrátilo na policii. 6 (7 %) respondentů by o pomoc žádalo školu. 4 (5 %) žáci by se obrátili na kamaráda. 3 (3 %) uvedlo Psychiatrii a gynekologii. 2 (2 %) by kontaktovalo linku Bílého kruhu bezpečí a další 2 (2 %) žáci odpověděli linku Dětského krizového centra. 1 (1 %) žák uvedl schránku důvěry umístěnou v jejich škole.

Tabulka č. 26 Na koho se obrátit

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i,v}$ %	Relativní četnost f_i
ano	19	22	0,22
ne	68	78	0,78

Graf č. 26 Na koho se obrátit

Pokud ano, napiš, kdo a jak se jmenuje

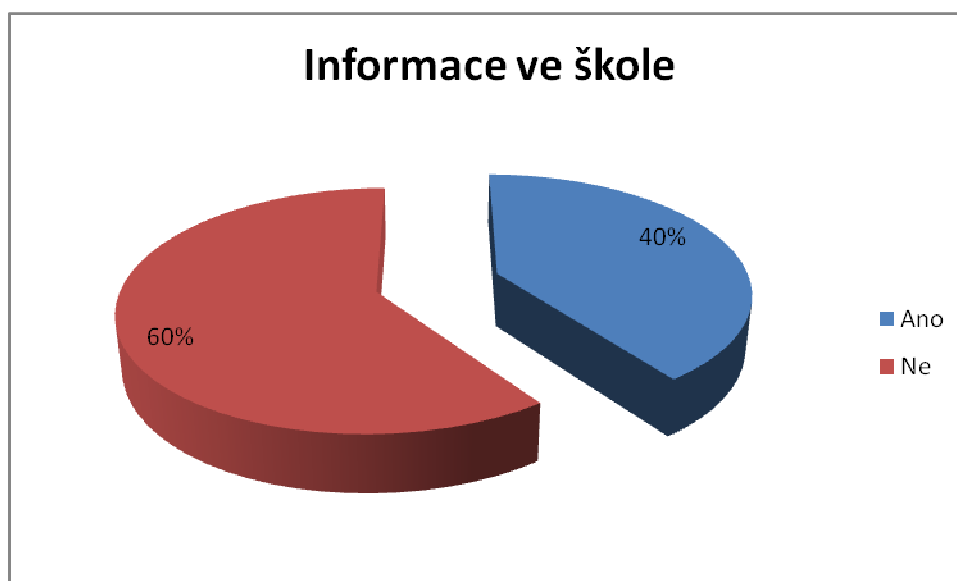
Žádný z dotazovaných žáků, odpověď nerozvedl dále.

68 (78 %) žáků nevědělo, kdo na jejich škole zajišťuje primární prevenci. Zbýlých 19 (22 %) uvedlo, že ví na koho se ve škole obrátit, ovšem žádný svou odpověď nerozvedl.

Tabulka č. 27 Informace ve škole

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Ano	33	40	0,4
Ne	54	60	0,6

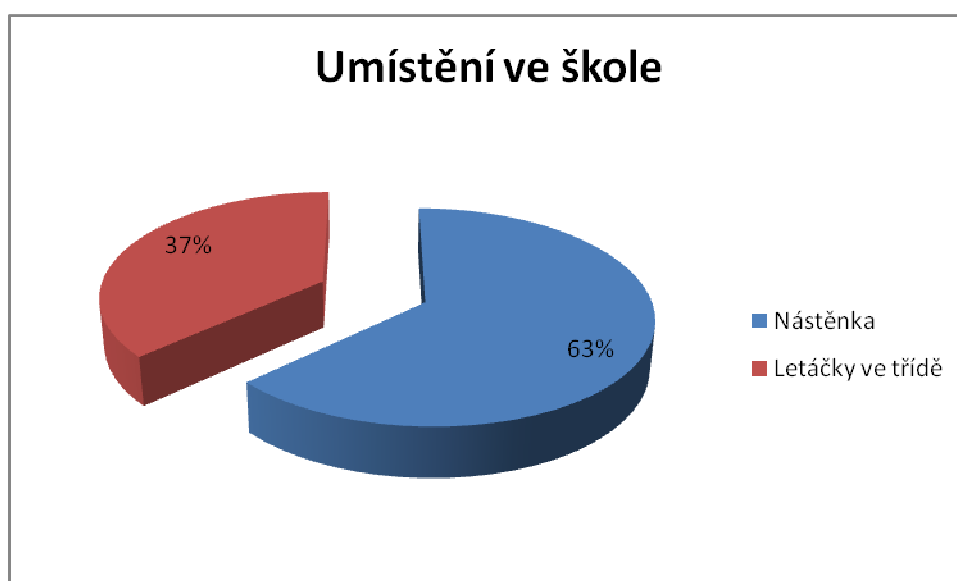
Graf č. 27 Informace ve škole

Pokud ano, kde?

	Absolutní četnost	Relativní četnost $f_{i v}$ %	Relativní četnost f_i
Nástěnka	21	24	0,24
Letáčky ve třídě	12	14	0,14

Graf č. 27a Umístění ve škole

54 (60 %) žáků nevědělo, kde na své škole hledat informace o programech primární prevence. 33 (40 %) dětí vědělo, kde informace najít. 21 (24 %) žáků by informace hledeli na školní nástěnce a 12 (14 %) dětí odpovědělo letáčky ve třídě.

5.4 Interpretace výsledků

Klasifikace získaných údajů v dotazníkovém šetření. Předem bylo stanoveno pro kvantitativní výzkum těchto sedm výzkumných předpokladů:

Výzkumný předpoklad č. 1. (vztahující se k otázce č. 1. - 5. v části určené pro pedagogy) se potvrdil, jelikož z 36 (100 %) odpovídajících pedagogů přišli během své učitelské praxe do styku se sexuálním zneužíváním žáků pouze 3 učitelé (8 %).

Výzkumný předpoklad č. 2. (vztahující se v dotazníku k otázkám č. 6. - 7. v části určené pro pedagogy) se rovněž potvrdil, protože 30 pedagogů (83 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali ví, jak postupovat v případě zjištění sexuálního zneužívání žáka, že ano. Z těchto 30 pedagogů 9 pedagogů (30 %) dále nevedlo kroky postupu při tomto zjištění. 6 (20 %) pedagogů uvedlo postup: okamžitě ohlásit řediteli ->Policii ->sociálnímu odboru. 7 (24 %) pedagogů uvedlo postup: okamžitě hlásit řediteli ->sociálnímu odboru ->policii. 4 (13 %) učitelé uvedli následující postup: zjištění skutkové podstaty (rozhovor se žákem) ->vyrozumění vedení školy ->Porada s odborníky (PPP, Orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum) ->Policie. 4 (13 %) učitelé uvedli následující postup: kontaktovat školního metodika prevence a výchovného poradce nebo psychologa. Dále 25 pedagogů (69 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali mají povědomí o tom, na které instituce a organizace zabývající se problematikou sexuálního zneužívání žáka se obrátit. Z těchto 25 pedagogů 5 pedagogů (20 %) dále nevedlo, které instituce nebo organizace znají. 3 (8 %) pedagogové uvedlo: OSPOD. 3 (12 %) pedagogové uvedli Centrum krizové intervence, Ústavní 91, Praha 8 Bohnice. 2 (8 %) učitelé uvedli Pedagogické centrum na ZŠ Libčická, Praha 8. 3 (12 %) učitelé uvedli Linku bezpečí. 3 (12 %) pedagogové uvedli Dětské krizové centrum. 4 (16 %) učitelů uvedlo Nadace naše dítě. 3 (12 %) pedagogové uvedli KPPP Pernerova 12, Praha 8.

Výzkumný předpoklad č. 3. (vztahující se k otázkám č. 9. – 10. v části určené pro pedagogy) se potvrdil, neboť 26 pedagogů (72 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jejich škola nabízí možnost kurzů, seminářů atd. v rámci primární prevence, že ano. Z těchto 26 pedagogů 12 pedagogů (47%) neuvedlo, jaké možnosti škola nabízí. 7 (27 %) pedagogů uvedlo Externí vzdělávací organizace. 2 (7 %) učitelé uvedli občanského sdružení Život dětem, Lindnerova 6, Praha 8. 2 (7 %) učitelé uvedli Spolupráci školy s PPP (nabízí programy, semináře zaměřené na práci se třídou, prevence šikany, práce s problémovými žáky). 3 (12 %) pedagogové uvedli Občanské sdružení Audendo Libčická 10, Praha 8. 10 pedagogů (28 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jejich škola nabízí možnost vzdělávání v dané problematice, ne. Dále 9 pedagogů (25 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali jste se podílel/a, nebo se v budoucnu hodláte účastnit některé z variant odborného vzdělávání v rámci šetřené problematiky sexuálního zneužívání, že ano. Z těchto 9 pedagogů 3 (34 %) uvedli Besedy a kurzy v rámci školního vzdělávání. 2 (22%) učitelé uvedli Kurzy krizové intervence. 1(11 %) z oslovených pedagogů uvedl výcvik pro Victim support ve Velké Británii (práce s oběti týrání). 2 (22 %) učitelé uvedli seminář o sexuálním zneužívání v rámci NIDV. 1 (11 %) pedagog uvedl kurzy v rámci IPPP ČR. 27 (75 %) zbylých pedagogů odpovědělo ne.

Výzkumný předpoklad č. 4. (vztahující se k otázkám č. 11. – 15. v části určené pro pedagogy) se nepotvrdil, protože 34 pedagogů (94 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali realizuje jejich škola preventivní programy v rámci primární prevence, ano. Ne neodpověděl žádný z odpovídajících pedagogů. Nevím odpověděli 2 (6 %) učitelé. Dále 25 pedagogů (69 %) z celkového počtu 36 odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali se zaměřují preventivní programy na jejich škole na problematiku sexuálního zneužívání, ano. Z těchto 25 pedagogů 20 (80 %) neuvedlo, jaké programy znají. 3 (12 %) učitelé uvedli preventivní přednášky PČR a lékařů. 2 (8 %) z oslovených pedagogů uvedlo peer programy. 6 (17 %) pedagogů odpovědělo ne. 10 (28 %) zbylých pedagogů odpovědělo, že neví. 36 (100 %) pedagogů odpovědělo, že sexuální výchova na jejich škole je zařazena do některého z vyučovacích předmětů. Na otázku „ano“ dále neodpovědělo 9 (25 %) pedagogů. 9 (25 %) učitelů uvedlo výchovu ke zdraví a přírodopis. 8 (22 %) respondentů uvedlo rodinnou výchovu. 6

(17 %) pedagogů uvedlo občanskou výchovu. 4 (11 %) dotazovaných odpovědělo, že sexuální výchova je součástí osobnostní výchovy na jejich škole. Dále 22 (61 %) pedagogů odpovědělo, že primární prevence je probírána v rámci některého z vyučovacích předmětů na jejich škole. 2 (6 %) učitelé odpovědělo, že primární prevence není probírána v žádném z vyučovacích předmětů na jejich škole a 12 (33 %) zbylých učitelů uvedlo, že neví. 10 (47 %) učitelů na otázku „ano“ dále neodpovědělo. 4 (18 %) pedagogů uvedlo rodinnou výchovu. 3 (14 %) učitelé uvedli výchovu ke zdraví a přírodopis. Další 3 (14%) uvedli občanskou výchovu a sexuální výchovu. 2 (8 %) učitelé uvedlo osobnostní výchovu, jako předmět, do něhož je zařazena výuka primární prevence. 19 (53 %) respondentů uvedlo, že primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání na jejich škole je dostačující. 2 (5 %) učitelé odpovědělo, že na jejich škole dostačující není a 15 (42 %) pedagogů odpovědělo, že neví.

Výzkumný předpoklad č. 5. (vztahující se k otázkám č. 16. – 17. v části určené pro pedagogy) se nepotvrdil, neboť 25 (69 %) pedagogů odpovědělo, že jejich škola dostatečně informuje žáky o probíhajících programech v rámci primární prevence. 2 (5 %) učitelé odpověděli, že informovanost na jejich škole dostatečná není a 9 (25 %) učitelů nevědělo. Také pouze 13 (36 %) pedagogů dali podnět ke zkvalitnění primární prevence v oblasti sexuálního zneužívání dětí. 23 (64 %) učitelů se k otázce nevyjádřilo. 6 (46 %) dotazovaných navrhuje větší spolupráci s rodiči. 3 (24 %) učitelé uvedli více odborných seminářů pro pedagogy. 2 (15 %) pedagogové navrhují otevřenou diskusi s žáky a další 2 (15 %) učitelé navrhují přísnější postihy pachatelů sexuálního zneužívání dětí.

Výzkumný předpoklad č. 6. (vztahující se k otázkám č. 1. – 7. v části určené pro žáky) se potvrdil, protože 38 % žáků odpovědělo na otázku, kde získali své první sexuální informace z televize, časopisů a internetu. 23 % od kamarádů. 15 % od staršího sourozence. 13 % od rodičů a zbylých 11 % ze školy. Informace získané z hodin sexuální výchovy byly pro 22 % žáků dostačující. Pro 32 % žáků naopak nedostačující a 46 % nevědělo. 84 (97 %) žáků má povědomí o sexuálním obtěžování, zneužívání a týrání dětí. Zbylé 3 (3%) povědomí nemělo. Povědomí o sexuálním obtěžování, zneužívání a týrání dětí získalo 46 % dotazovaných žáků z televize. 25 % z tisku a internetu. 18 % ze školy a zbývajících 11 % z rodiny a 89 % ze všech dotazovaných respondentů neznalo rozdíl mezi sexuálním zneužíváním a obtěžováním. Zbylých 11 % žáků rozdíl znalo, ale dále již nevedlo jaký. 9 žáků (10

%) se již se sexuálním zneužíváním setkala, zbylých 78 žáků (90 %) nikoli. Z těchto 9 žáků 1 (10 %) žák uvedl místo kontaktu se sexuálním zneužíváním školu. 1 žák (10 %) uvedl vlastní domov. 7 (80 %) žáků se setkala se sexuálním zneužíváním jinde.

Výzkumný předpoklad č. 7. (vztahující se k otázkám č. 8. – 10. v části určené pro žáky) se potvrdil, jelikož 61 (70 %) žáků sice vědělo, kde hledat pomoc v případě, že by se setkali se sexuálním zneužíváním nebo obtěžováním . Zbylých 26 (30 %) bohužel nevědělo. 19 (22 %) žáků uvedlo Linku bezpečí a důvěry. 16 (18 %) uvedlo rodinu. 8 (9 %) dětí by se obrátilo na policii. 6 (7 %) respondentů by o pomoc žádalo školu. 4 (5 %) žáci by se obrátili na kamaráda. 3 (3 %) uvedlo Psychiatrii a gynekologii. 2 (2 %) by kontaktovalo linku Bílého kruhu bezpečí a další 2 (2 %) žáci odpověděli linku Dětského krizového centra. 1 (1 %) žák uvedl schránku důvěry umístěnou v jejich škole. Ale zároveň 68 (78 %) žáků nevědělo, kdo na jejich škole zajišťuje primární prevenci. Zbylých 19 (22 %) uvedlo, že ví na koho se ve škole obrátit, ovšem žádný svou odpověď nerozvedl a dále 54 (60 %) žáků nevědělo, kde na své škole hledat informace o programech primární prevence. Jen 33 (40 %) dětí vědělo, kde informace najít. 21 (24 %) žáků by informace hledali na školní nástěnce a 12 (14 %) dětí odpovědělo letáčky ve třídě.

5.5 Závěr výzkumného šetření

Výzkum byl na velmi citlivé téma, proto jsme se setkávali s rozporuplnými reakcemi ředitelů škol, zda-li s námi spolupracovat budou nebo nikoli. Nakonec většina ředitelů, vybraných základních škol Prahy 8, nám vyšla vstříct, a oba dotazníky nechali vyplnit žáky i pedagogy. Dostalo se nám tudíž faktických dat o významu primární prevence a její úrovně na přítomnost sexuálního zneužívání u žáků 2. stupně základních škol v Praze 8.

V části určené pedagogům 2.stupně ZŠ jsme byli překvapeni ochotou na otázky odpovídat odpovědně a se zájmem. Při osobním kontaktu s učiteli jsme se setkávali s kladným ohlasem a podporou. Jelikož většina oslovených pedagogů nám potvrdila, že toto téma je velmi aktuální a cenní si, že se tomuto tématu věnuje pozornost v rámci pedagogických fakult.

Ze strany žáků jsme se potýkali s poněkud nižším zájmem o vyplnění dotazníků. Značnou roli zde sehrála lhostejnost z jejich strany. Nakonec ale dotazníky vyplnili pečlivě a poskytli nám tak důležité konkrétní odpovědi na to, jaké povědomí o dané

problematice mají. Ze získaných dat jsme zjistili, že povědomí o sexuálním zneužívání, se výrazně nelišilo u žáků tříd šestých a sedmých.

Velký rozdíl v přístupu k dané problematice mezi jednotlivými školami nebyl. Primární prevenci v oblasti sexuálního zneužívání dětí se zvolené základní školy v Praze 8 věnují uspokojivě, což dokazují i výsledky výzkumu. Sexuální výchova je zařazena do výuky.

Mladší pedagogové jsou aktivnější na poli prevence, mají větší přehled o programech primární prevence dokonce i v zahraničí. Jsou otevřenější novým projektům a ochotni se dále vzdělávat.

Závěrečná doporučení:

V rámci primární prevence zpestřit nabídku přednášek s odborníky z praxe a realizovat exkurze do vybraných zařízení sociální prevence.

Ze strany ředitelů systematicky sledovat vzdělávání pedagogů v oblasti primární prevence sociálně patologických jevů u žáků a vytvořit jim k tomu podmínky na pracovišti.

ZÁVĚR

Stanovených cílů jsem dosáhla. Vymezila jsem problematiku sexuálního zneužívání se zaměřením na dětské oběti a systém prevence v této oblasti s orientací na školu a školská zařízení v rámci Ministerstev ČR. Definovala jsem hlavní aspekty sexuálního zneužívání, které prostupují několika vědními odvětvími a jsou doprovázeny řadou komplikací.

Z hlediska permanentního přísunu informací o výskytu dalších a dalších případů sexuálního zneužívání z celého světa, není divu, že problém sexuálního zneužívání je v popředí zájmu všech médií, ovšem ne vždy se k tomuto choulostivému problému staví právě media zodpovědně s motivací zvýšit prevenci tohoto jevu. Proto je velmi důležité neustále aktualizovat a zkvalitňovat prevenci v této oblasti sociálně patologických jevů.

Systém prevence by měl být úzce funkčně provázaný, tak aby se docílilo nejvyššího efektu. Především úloha primární prevence by se měla neustále prohlubovat a profesionalizovat. Samozřejmě jakákoli osvěta v okolí dítěte,

představuje primární prevenci a dítě informuje a chrání, ovšem úkolem odborníků je tuto osvětu koordinovat a selektovat od nežádoucích zavádějících vlivů. Významnou roli v dnešní informační době zastává internet, proto je nutné soustředit pozornost zejména v tomto sektoru, který může být pro dítě rizikovým i z hlediska zkreslující osvěty. Je proto aktuální soustřeďovat odborníky z různých vědních oborů a kompletovat tak multidisciplinární týmy schopné, co nejúčelněji a nejrychleji kooperovat a spolupracovat i s ostatními organizacemi zabývající se touto sférou.

Svou práci orientuji na význam primární prevence na základních školách konkrétně na druhém stupni, jelikož právě zde primární prevence sexuálního zneužívání dětí hraje hlavní roli. Dle loňských výsledků mnou realizovaného výzkumu na vybraných základních školách v Praze 8 je znát, že primární prevence je na velmi dobré úrovni. Pedagogové jsou motivováni dále se vzdělávat v této oblasti a předávat žákům kvalitní informace, aby byli v této problematice, co nejvíce informováni a tudíž i lépe chráněni. Žáci tudíž mají povědomí o tomto problému obecně a ví, kam se obrátit v případě přímého či nepřímého ohrožení viz. empirická část tabulky a grafy. Sexuální výchova je součástí hned několika vyučovaných předmětů na druhém stupni ZŠ. Vybrané školy hojně zajišťují informace, kam se dítě může anonymně obrátit o pomoc, tzn. umístěny schránky důvěry, informační nástěnky s letáčky, důležitými telefonními čísly atd. Děti dokonce znaly konkrétní osobu, která zajišťuje primární prevenci na jejich školách, což považuji za velmi pozitivní aspekt. Jako další velmi kladné hledisko považuji v případě šetření mezi pedagogy, že 83 %) z celkového počtu odpovídajících pedagogů odpovědělo na otázku, zdali ví, jak postupovat v případě zjištění sexuálního zneužívání žáka ano, a dle výsledků opravdu jejich postup byl správný a učitelé věděli, jak provázaný systém prevence v ČR funguje. Tudíž moje práce orientovaná na primární prevenci sexuálního zneužívání dětí, dosahuje kladného závěru, jelikož hlavní instituce chránící dítě před sociálně patologickými jevy plní funkci primární prevence dobře a zodpovědně.

Jako výzvu pro společnost bych uvedla, že primární prevence je základ zdravé společnosti a vždy je přínosem podílet se na předcházení vzniku patologických jevů. Začala jsem u sebe a vytvořila didaktický komiks v rámci primární prevence sexuálního zneužívání dětí. Forma kresleného komiksu je dle mého názoru nejvhodnější, jelikož komiks je velmi atraktivní didaktickou pomůckou pro děti i dospělé.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní tituly:

BENEŠOVÁ, Věra. Primární prevence sociálně patologických jevů v pedagogické praxi-Právní aspekty prevence.In: *Sborník přednášek pro školní metodiky protidrogové prevence a prevence sociálně patologických jevů*. Ústí n. L. 1998. ISBN 80-86991-64-4

DUNOVSKÝ, J., Z. DYTRYCH a Z. MATĚJČEK. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5

ELLIOTT, Julian a Maurice PLACE. Dítě v nesnázích. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0182-0

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání. 1. Vyd. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-64-4

HORT, V., M. HRDLIČKA, J. KOCOURKOVÁ a E. MALÁ. Dětská a adolescentní psychiatrie. Praha:Portál, 2000. ISBN 80-7178-472-9

CHMELÍK, Jan a kol. Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-739-6

CHMELÍK, Jan a kol. Rukověť kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství A.Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9

CHRÁSKA, Miroslav. Úvod do výzkumu v pedagogice. 2. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006 ISBN 80-244-1367-1

MALÁ, Eva. Posttraumatická stresová porucha. In: Kolektiv autorů. *Násilí na dětech. Násilí nezná hranice, ale zanechává stopy: Sborník z 2. národní a 1. středoevropské konference*. Praha: Humanita-Profes, 2003. ISBN 80-903392-0-4

MUFSONOVÁ, Susan a Rachel KRANZOVÁ. O týrání a zneužívání. 1. Vyd. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-86103-21-8

NETÍK, K., D. NETÍKOVÁ a S. HÁJEK. Psychologie v právu. Praha: C.H.Beck, 1997, s. 13. ISBN 80-7179-177-6

PÖTHE, Petr. Dítě v ohrožení. 1. Vyd. Praha: G plus G, 1996. ISBN 80-901896-5-2

RŮŽIČKA, Milan, F. PŮRY a J. ZEZULOVÁ. Poškozený a adhezní řízení v České republice. Praha: C.H. Beck, 2007. ISBN 8071796247

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. Ochrana týraného a zneužívaného dítěte. 1. Vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0

Školní preventivní program pro mateřské školy a základní školy a školská zařízení.
Praha: MŠMT, 2009.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu
školsství na období 2009-2012. Praha: MŠMT, 2009.

VANÍČKOVÁ, E., Z. HAJD-MOUSSOVÁ a H. PROVÁZNÍKOVÁ. Násilí
v rodině. Praha: MPSV, 1995.

VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání
dětí I. díl. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-479-91997

VANÍČKOVÁ, E., K. PROVAZNÍK a Z. HAJD-MOUSSOVÁ. Sexuální zneužívání
dětí II. díl. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-878-6

VÁGNEROVÁ, Marie a Lidmila VALENTOVÁ. Psychický vývoj dítěte a jeho
variabilita. Praha: UK, 1991. ISBN 80-7066-384-7

WEISS, Petr. Sexuální chování v ČR – situace a trendy. Praha: Portál, 2001. ISBN
80-7179-558-1

WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání - pachatelé a oběti. Praha: Grada, 2000.
ISBN 80-7169-795-8

WEISS, Petr a kol. Sexuální zneužívání dětí. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN:
80-247-0929-5

Odborné články:

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Dítě jako oběť trestného činu. *Právo a rodina*, 2005,
číslo 5. ISSN 1418-6205

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání dětí – terapie a prevence. *Právo a
rodina*, 2006, číslo 6. ISSN 1312-6602

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Syndrom CSA – syndrom sexuálně zneužívaného dítěte.
Praha: *Právo a rodina*, 2006, číslo 3. ISSN 1418-6632

HANUŠOVÁ, Jaroslava. Sexuální zneužívání – příznaky a následky. *Právo a
rodina*. 2006, číslo 5. ISSN 1412-6992

Internetové zdroje:

ČESKO. Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
[online]. 2008, [cit. 2011-02-11]. Dostupné také z:
<http://atre.cz/zakony/page0031.htm>

ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2010 [cit. 2011-04-2]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb., zákon o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů [online]. 2010 [cit. 2011-09-05]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

ČESKO. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů [online]. © 2010 [cit. 2011-02-03]. Dostupné také z: <http://atre.cz/zakony/frame.htm>

MPSV.CZ: *Sociální služby*. [online]. © 2012 [cit: 2011-14-6]. Dostupné také z: <http://www.mpsv.cz/cs/9>

DKC: *Stanovy*. [online]. © 2012 [cit: 2009-15-3]. Dostupné také z: http://www.dkc.cz/knihovna/stanovy_dkc.pdf

ČESKÝ HELSINSKÝ VÝBOR. *Helcom*. [online]. © 2012 [cit.2011-1-1]. Dostupné také z: <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1 Pohlaví.....	67
Tabulka č. 2 Věk	68
Tabulka č. 3 Délka praxe	69
Tabulka č. 4 Třídní učitel	70
Tabulka č. 5 Setkání se sexuálním zneužíváním.....	71
Tabulka č. 6a) Jak postupovat.....	72
Tabulka č.7. Povědomí o institucích	74
Tabulka č. 8. Rostoucí jev.....	76
Tabulka č. 9 Kurzy, semináře v rámci primární prevence	78
Otázka č. 10 Účast na dalším vzdělávání.....	80
Tabulka č. 11 Realizace preventivních programů.....	82
Tabulka č. 12 Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání.....	83
Tabulka č. 13 Sexuální výchova v předmětech.....	85
Tabulka č. 14 Primární prevence v předmětech.....	87
Tabulka č. 15. Úroveň primární prevence.....	89
Tabulka č. 16 Informovanost žáků.....	90
Tabulka č. 17 Podnět ke zkvalitnění	91
Tabulka č. 18 Pohlaví.....	93
Tabulka č. 19 Třída	94
Tabulka č. 20 První sexuální informace.....	94
Tabulka č. 21 Hodnota získaných informací.....	95
Tabulka č. 22 Povědomí o dané problematice	96
Tabulka č. 23 Rozdíl	98
Tabulka č. 24 Kontakt se sexuálním zneužíváním.....	99
Tabulka č. 25 Kde hledat pomoc.....	100
Tabulka č. 26 Na koho se obrátit	102
Tabulka č. 27 Informace ve škole	103
Graf č.1. Pohlaví	68
Graf č. 2. Věk.....	69
Graf č. 3 Délka pedagogické praxe	70
Graf č. 4 Třídní učitel.....	71

Graf č. 5 Setkání se sexuálním zneužíváním	72
Graf č.6. Jak postupovat.....	73
Graf č.6a. Jak postupovat	74
Graf č. 7. Povědomí o institucích.....	75
Graf č. 7a. Povědomí o konkrétních institucích.....	76
Graf č. 8. Rostoucí jev.....	77
Graf č. 8a. Rostoucí jev	78
Graf č. 9. Kurzy, semináře v rámci primární prevence	79
Graf č. 9a. Konkrétní kurzy, semináře v rámci primární prevence.....	80
Graf č. 10 Účast na dalším vzdělávání.....	81
Graf č. 10a Účast na dalším vzdělávání.....	82
Graf č. 11 Realizace preventivních programů.....	83
Graf č. 12. Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání.....	84
Graf č. 12a Preventivní programy v rámci sexuálního zneužívání.....	85
Graf č. 13 Sexuální výchova v předmětech.....	86
Graf č. 13a Sexuální výchova v předmětech.....	87
Graf č. 14 Primární prevence v předmětech.....	88
Graf č. 14a. Primární prevence v předmětech.....	89
Graf č. 15. Úroveň primární prevence	90
Graf č. 16 Informovanost žáků.....	91
Graf č. 17 Podnět ke zkvalitnění	92
Graf č. 17 Podnět ke zkvalitnění.....	92
Graf č. 18 Pohlaví	93
Graf č. 19 Třída	94
Graf č. 20 První sexuální informace	95
Graf č. 21 Hodnota získaných informací	96
Graf č. 22 Povědomí o dané problematice	97
Graf č. 22a Zdroje	97
Graf č. 23 Rozdíl.....	98
Graf č. 24 Kontakt se sexuálním zneužíváním.....	99
Graf č. 24a. Místo kontaktu	100
Graf č. 25 Kde hledat pomoc	101
Graf č. 25a Kde hledat pomoc.....	102
Graf č. 26 Na koho se obrátit	103

Graf č. 27 Informace ve škole	104
Graf č. 27a Umístění ve škole	104

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Dotazníky

Dotazník – část určená pro pedagogy 2. stupně ZŠ

VÝZNAM PRIMÁRNÍ PREVENCE A JEJÍ ÚROVEŇ NA PŘÍTOMNOST
SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ U ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Dobrý den,

Jmenuji se Markéta Bodoríková a jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, oboru Pedagogika – sociální práce. Tématem mé diplomové práce je „*Systém prevence sexuálního zneužívání u žáků 2. stupně základních škol v Praze 8.*“

Laskavě Vás žádám o vyplnění tohoto dotazníku, který usiluje, o to zjistit důležitost primární prevence na oblast sexuálního zneužívání.

Veškerá data uvedena v dotazníku budou zpravovaná pro potřeby výzkumné části mé diplomové práce a dotazník je zcela anonymní.

Zvolenou odpověď prosím označte křížkem

JSTE?

Muž

Žena

VÁŠ VĚK JE?

20 - 30 let

30 – 40 let

40 – 50 let

50 – 60 let

60 a více let

DÉLKA PEDAGOGICKÉ PRAXE?

méně než 1 rok

2 – 4 roky

5 – 10 let

11 – 16 let

17 – 22 let

23 a více let

BYL/A NEBO JSTE TRÍDNÍ UČITEL/KA

Ano
Ne

PŘIŠEL/LA JSTE BĚHEM SVÉ PEDAGOGICKÉ PRAXE DO STYKU SE
SEXUÁLNÍM ZNEUŽÍVÁNÍM ŽÁKŮ?

Ano
Ne

VÍTE, JAK BYSTE POSTUPOVAL/A V PŘÍPADĚ DETEKCE SEXUÁLNÍHO
ZNEUŽÍVÁNÍ ŽÁKA.

Ano
Ne

POKUD ANO, POKUSTE SE KRÁTCE POPSAT JEDNOTLIVÉ KROKY POSTUPU
.....
.....

MÁTE POVĚDOMÍ O TOM, NA KTERÉ INSTITUCE A ORGANIZACE
ZABÝVAJÍCÍ SE PROBLEMATIKOU SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ
V PRAZE 8, BYSTE SE V PŘÍPADĚ ODHALENÍ SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

Ano
Ne

POKUD ANO, VYPIŠTE, JAKÉ KONKRÉTNĚ ZNÁTE
.....

MYSLÍTE SI, ŽE SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ JE VĚTŠÍM A
ZÁVAŽNĚJŠÍM FENOMÉNEM SOUČASNOSTI, NEŽ TOMU BYLO V

Ano
Ne
Nevím

POKUD ANO, OBJASŇTE PŘÍČINU TOHOTO VZRŮSTAJÍCÍHO JEVU
.....

NABÍZÍ VAŠE ŠKOLA MOŽNOST CERTIFIKOVANÝCH KURZŮ, SEMINÁŘŮ
A ŠKOLENÍ V RÁMCI PRIMÁRNÍ PREVENCE?

Ano
Ne

POKUD ANO, VYPIŠTE, JAKÉ MOŽNOSTI ŠKOLA NABÍZÍ
.....

PODÍLEL/LA JSTE SE, NEBO SE V BUDOUCNU HODLÁTE ÚČASTNIT NĚKTERÉ Z VARIANT ODBORNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ V RÁMCI ŠETŘENÉ PROBLEMATIKY SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ?

Ano

Ne

POKUD BYLO UVEDENO, ŽE ANO, NAPIŠTE JAKÝCH
.....

REALIZUJE VAŠE ŠKOLA PREVENTIVNÍ PROGRAMY V RÁMCI PRIMÁRNÍ PREVENCE?

Ano

Ne

Nevím

ZAMĚŘUJÍ SE PREVENTIVNÍ PROGRAMY NA VAŠÍ ŠKOLE NA PROBLEMATIKU SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ?

Ano

Ne

Nevím

POKUD ANO, NAPIŠTE, KTERÉ Z TĚCHTO PROGRAMŮ ZNÁTE
.....

JE SEXUÁLNÍ VÝCHOVA ZAŘAZENA DO NĚKTERÉHO Z VYUČOVANÝCH PŘEDMĚTŮ?

Ano

Ne

Nevím

POKUD ANO, V RÁMCI KTERÉHO VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU?
.....

JE V RÁMCI NĚKTERÉHO Z VYUČOVANÝCH PŘEDMĚTŮ PROBÍRÁNA PRIMÁRNÍ PREVENCE V OBLASTI SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ?

Ano

Ne
Nevím

POKUD ANO, V RÁMCI KTERÉHO VYUČOVACÍHO PŘEDMĚTU?
.....

MYSLÍTE SI, ŽE PRIMÁRNÍ PREVENCE V OBLASTI SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ NA VAŠÍ ŠKOLE POSTAČUJE VZHLEDEM K ZÁVAŽNOSTI DANÉHO JEVU?

Ano
Ne
Nevím

MYSLÍTE SI, ŽE ŠKOLA DOSTATEČNĚ INFORMUJE ŽÁKY O PROBÍHAJÍCÍCH PROGRAMECH V RÁMCI PRIMÁRNÍ PREVENCE?

Ano
Ne
Nevím

JAKÝ BYSTE DALA PODNĚT KE ZKVALITNĚNÍ PRIMÁRNÍ PREVENCE V OBLASTI SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Velice děkuji za Vaši spolupráci

Dotazník – část určená pro žáky 6. a 7. tříd ZŠ:

VÝZNAM PRIMÁRNÍ PREVENCE A JEJÍ ÚROVEŇ NA PŘÍTOMNOST
SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ U ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

Dobrý den,

jmenuji se Markéta Bodoríková a jsem studentkou 5. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, oboru Pedagogika – sociální práce. Tématem mé diplomové práce je „*System prevence sexuálního zneužívání u žáků 2. stupně základních škol v Praze 8.*“

Laskavě Vás žádám o vyplnění tohoto dotazníku, který usiluje, o to zjistit důležitost primární prevence na oblast sexuálního zneužívání.

Veškerá data uvedena v dotazníku budou zpracovávána pro potřeby výzkumné části mé diplomové práce a dotazník je zcela anonymní.

Zvolenou odpověď prosím označte křížkem

JSÍ?

Chlapec

Dívka

DO JAKÉ TŘÍDY CHODÍŠ?

6. třída

7. třída

KDE NEBO OD KOHO JSI ZÍSKAL/A SVÉ PRVNÍ SEXUÁLNÍ INFORMACE?

Ze školy

Od rodičů

Od staršího sourozence

Od kamarádů

Z televize, časopisů,

INFORMACE, KTERÉ JSI ZÍSKAL/A Z HODIN SEXUÁLNÍ VÝCHOVY NA
VAŠÍ ŠKOLE JSOU PRO TEBE DOSTAČUJÍCÍ?

Ano

Ne

Nevím

MÁŠ POVĚDOMÍ O SEXUÁLNÍM OBTEŽOVÁNÍ, ZNEUŽÍVÁNÍ A TÝRÁNÍ DĚTÍ?

Ano
Ne

POKUD ANO, Z JAKÝCH ZDROJŮ SI INFORMACE ZÍSKAL?

Škola
Rodina
Tisk/internet
Televize

VÍŠ, JAKÝ JE ROZDÍL MEZI SEXUÁLNÍM ZNEUŽÍVÁNÍM A SEXUÁLNÍM OBTEŽOVÁNÍM?

Ano
Ne

POKUD ANO, ZKUS KRÁTCE NAPSAT JAKÝ

SETKAL/A JSI SE NĚKDY VE SVÉM BLÍZKÉM OKOLÍ SE SEXUÁLNÍM ZNEUŽÍVÁNÍM DĚTÍ?

Ano
Ne

POKUD ANO, NAPIŠ KDE?

Škola
Doma
Jinde

VĚDĚL /LA BYS, KDE HLEDAT POMOC, NEBO NA JAKÉ INSTITUCE SE OBRÁTIT, V PŘÍPADĚ, ŽE BY SES SETKAL/A VE SVÉM BLÍZKÉM OKOLÍ S PŘÍPADEM SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ, NEBO DOKONCE TY SÁM/A STAL/A OBĚTÍ SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ NEBO OBTEŽOVÁNÍ?

Ano
Ne

—
POKUD ANO, NAPIŠ, KDE BYS HLEDAL/A POMOC A JAKÉ ZNÁŠ INSTITUCE NEBO ORGANIZACE
ZABÝVAJÍCÍ SE
OBLASTÍ
SEXUÁLNÍHO
ZNEUŽÍVÁNÍ
.....

VÍŠ, KDO U VÁS NA ŠKOLE ZAJIŠŤUJE PRIMÁRNÍ PREVENCÍ?

Ano

Ne

POKUD ANO, NAPIŠ, KDO A JAK SE JMENUJE

VÍŠ, KDE U VÁS NA ŠKOLE NAJDEŠ INFORMACE O PROGRAMECH
PRIMÁRNÍ PREVENCE REALIZOVANÝCH VAŠÍ ŠKOLOU?

Ano

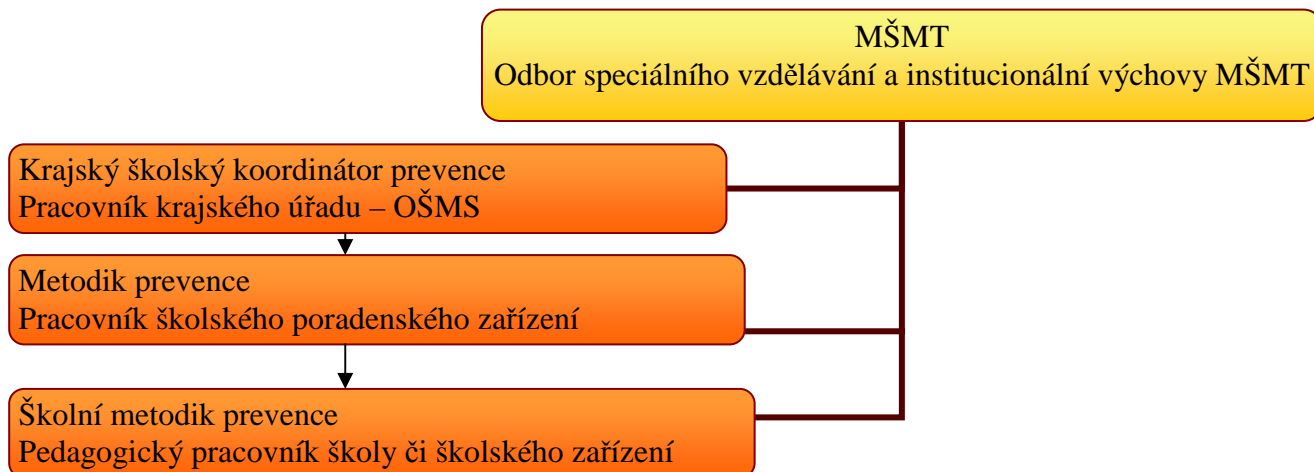
Ne

POKUD ANO, KDE? (NÁSTĚNKA, LETÁČKY VE TŘÍDĚ, VE DRUŽINĚ, BROŽURY...)
.....

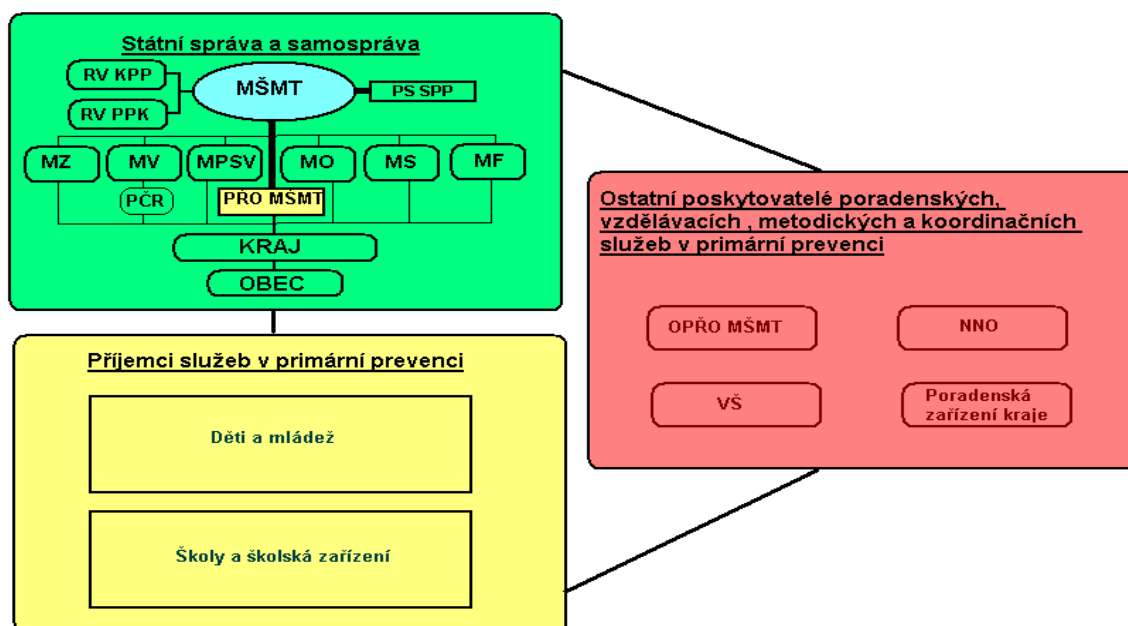
Děkuji moc za spolupráci a za vyplnění dotazníku

Příloha č. 2: Organizační systém primární prevence v ČR dle MŠMT

Vertikální úroveň

Horizontální úroveň

Příloha č. 3: Didaktický komiks Ema